

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN VE AİLE ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI
KADIN VE AİLE ÇALIŞMALARI BİLİM DALI

**ETKİLEŞİMLİ MASAL ANLATICILIĞI
YÖNTEMİYLE ÇOCUKLARIN MESLEKLERE
İLİŞKİN CİNSİYET ALGILARININ İNCELENMESİ:
BİR EYLEM ARAŞTIRMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma Aysun AKBAL

BURSA- 2024

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN VE AİLE ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI
KADIN VE AİLE ÇALIŞMALARI BİLİM DALI

**ETKİLEŞİMLİ MASAL ANLATICILIĞI
YÖNTEMİYLE ÇOCUKLARIN MESLEKLERE
İLİŞKİN CİNSİYET ALGILARININ İNCELENMESİ:
BİR EYLEM ARAŞTIRMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma Aysun AKBAL

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Pınar BAĞÇELİ KAHRAMAN**

Bursa,2024

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı	: Fatma Aysun AKBAL
Üniversite	: Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	: Kadın ve Aile Çalışmaları
Bilim Dalı	: Kadın ve Aile Çalışmaları
Tezin Niteliği	: Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı	: xii/ 91
Mezuniyet Tarihi	:/..../2024
Tez Danışmanı	: Doç. Dr. Pınar BAĞÇELİ KAHRAMAN

Etkileşimli Masal Anlatıcılığı Yöntemiyle Çocukların Mesleklere İlişkin Cinsiyet Algularının İncelenmesi: Bir Eylem Araştırması

Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, erken çocukluk döneminden başlayarak hayatın hemen her alanında etkisini göstermektedir. Mesleklerin algılanışı, meslek seçimi gibi iş hayatına ilişkin konular da toplumsal cinsiyet kalıp yargılarından etkilenen alanlardandır. Bu çalışmada, etkileşimli masal anlatıcılığı yöntemiyle gerçekleştirilen eğitim sürecinin çocukların mesleklere yönelik edindikleri cinsiyetçi bakış açılarına ilişkin görüşlerine nasıl yansıdığı incelenmiştir. 60-72 aylık okul öncesi çocuklarının edindikleri toplumsal cinsiyete dayalı kalıp yargıları eşitlikçi anlayışa dönüştürmeyi amaçlayan bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada çocukların meslekleri algılayışları, edindikleri toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına göre meslekleri eril, dişil ve her iki cinsiyetin de yapabileceği meslekler olarak değerlendirmeleri nitel olarak betimlenmeye çalışılmıştır. Bu araştırma, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Bursa ili Nilüfer ilçesinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık, 7 kız 7 erkek toplam 14 çocukla gerçekleştirilmiştir. İlk görüşmede çocukların on altı adet meslekle ilgili görüşleri alınmıştır. Bu meslekleri hangi cinsiyete uygun buldukları sorulmuştur. Çocukların verdikleri yanıtlarda sadece üç meslek kadınlara uygun görülürken bir meslek her iki cinsin de yapabileceği meslek olarak belirtilmiş, diğer on iki mesleğe erkeklere uygun meslekler olarak seçilmiştir. Çocukların cinsiyetçi yaklaşımlarını değiştirmek amacıyla bir eylem planı yapılarak toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığını arttırıcı niteliğe sahip eşitlikçi bakış açısıyla yeniden yazılmış masallarla bir masal anlatım atölyesi tasarlanmıştır. Çocuklarla dört hafta süren etkileşimli masal atölyesi sonrasında yapılan son testte ise aynı meslekler çocuklara sorulduğunda hem kadın uygunluğu hem de erkek uygunluğu fark edilir bir şekilde azalarak her iki cinse ilişkin uygun bulma sayısının yükseldiği gözlemlenmiştir. Etkileşimli masal atölyesi sonrası çocukların mesleklere ilişkin algılarında cinsiyet faktörünün azaldığını, istek, beceri gibi faktörlerin ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Araştırma, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik eğitimlerde etkileşimli masal anlatıcılığının ilgi çekici, etkili, uygulanabilir bir yöntem olarak kullanılması açısından önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Masal, Etkileşimli Masal Anlatıcılığı, Okul Öncesi, Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları, Meslek Seçimi

ABSTRACT

Name and Surname : Fatma Aysun AKBAL
University : Bursa Uludağ Üniversitesi
Institution : Social Science Institution
Field : Woman and Family Studies
Branch : Woman and Family Studies
Degree Awarded : Master
Page Number : xii/91
Degree Date :/..../2024
Supervisor : Prof. Dr. Pınar BAĞÇELİ KAHRAMAN

Investigating Children's Gender Perceptions of Professions through Interactive Storytelling: An Action Research

Gender stereotypes have an impact on almost every aspect of life starting from early childhood. Issues related to business life such as the perception of professions and career choice are among the areas affected by gender stereotypes. In this study, it was examined how the educational process carried out with the interactive storytelling method reflected on children's views on the gendered perspectives they have acquired about professions. In this study, which aims to transform the gender-based stereotypes acquired by 60-72-month-old preschool children into an egalitarian understanding, action research method, one of the qualitative research methods, was used. In the study, it was tried to qualitatively describe children's perception of professions and their evaluation of professions as masculine, feminine and professions that both genders can do according to the gender stereotypes they have acquired. This study was conducted with 14 children, 7 girls and 7 boys, aged 60-72 months, attending a preschool education institution affiliated with the Ministry of National Education in Nilüfer district of Bursa province in the 2021-2022 academic year. In the first interview, children's opinions about sixteen professions were obtained. They were asked which gender they found these professions appropriate. In the answers given by the children, only three professions were considered suitable for women, one profession was stated as a profession that both genders could do, and the other twelve professions were chosen as professions suitable for men. In order to change children's sexist attitudes, an action plan was developed and a storytelling workshop was designed with fairy tales rewritten from an egalitarian perspective to raise awareness on gender equality. In the post-test conducted with the children after the four-week interactive storytelling workshop, it was observed that when the same professions were asked to the children, both female suitability and male suitability decreased noticeably, and the number of suitable jobs for both genders increased. It is possible to say that after the interactive fairy tale workshop, the gender factor decreased in children's perceptions of professions, and factors such as desire and skill emerged. The research is important in terms of using interactive storytelling as an interesting, effective and applicable method in trainings on gender equality.

Keywords: Fairy Tales, Interactive Storytelling, Preschool, Gender Stereotypes, Career Choice.

ÖN SÖZ

Her insanın bir hikayesi vardır. Kadınların hikayelerinin hep çoğaltıcı olduğunu, başkalarını da kapsadığını gözlemledim hayatım boyunca. Benim hikayem de pek çok insanın birincil amaçlarından olan “kendi ayakları üzerinde durmak”la başladı diyebilirim. Öğrenim hayatımız boyunca kız öğrenciler olarak öğretmenlerimizden en sık duyduğumuz nasihatti ayrıca bu. Kendi ayaklarımız üzerinde durmakla kalmayıp yaşamlarımızı kendi seçimlerimize göre yaşamak üzere kurgulamaya çalıştık çoğumuz. Bazen okuduğumuz okullar, çalışkanlığımız, sabrımız yeni ufuklar açtı önümüzde; tam “şimdi oldu” derken görünmez bir el sanki dibe çekti sonra...

Uzun yıllar süren çalışma hayatımda beni ve benim gibi iş yaşamında var olmaya çalışan kadınları en olumsuz etkileyen konunun ayrımcılık olduğunun farkındaydım. Ne ilginçtir ki yıllar sonra kendime ikinci kariyer yolunu çizirken bu alanda çalışmak için de çok istediğim fırsatı yakaladım. Bu çalışmanın ayrımcılığın her türünün ortadan kalkmasına en ufak bir faydası olursa “iyi ki”lerim çoğalacak.

Bu çalışmada değerli destekleriyle bana yön veren zaman zaman duraklama dönemlerine girsem bile her zaman yapıcı eleştirileriyle yanımda olduğunu hissettiren ve bu çalışmanın ortaya çıkmasını sağlayan değerli danışman hocam Doç. Dr. Pınar BAĞÇELİ KAHRAMAN’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Yoğun çalışma süreçlerinde tez savunma sınavımda yer alan ve benimle tez çalışmamla ilgili değerli fikirlerini paylaşan hocalarım Doç. Dr. Gönül ONUR SEZER ve Doç. Dr. Burcu SARI UĞURLU’ya teşekkür ederim.

Farklı sorumluluklar ve zaman sıkıntısından bunalıp neredeyse tezi bırakma noktasına geldiğimde, mutlaka sonu gelmeli, diye beni tekrar çalışmaya yüreklendiren canım öğretmenim Prof. Dr. İsmail BOZKAYA’ya teşekkürü borç bilirim. Öyle dememiş olsaydınız bu tez var olmazdı.

Bursa Uludağ Üniversitesi bünyesinde Kadın ve Aile Çalışmaları yüksek lisans bölümünü kurup yıllar sonra yeni başlangıçlar yapmama vesile olan Prof. Dr. Handan Asude ŞENOL hocam başta olmak üzere Kadın ve Aile Çalışmaları bölümü hocalarıma,

Tez çalışmamı gerçekleştirmem için yaptıkları katkılardan dolayı Sema ÖZÇAVDAR, Berna DURU ERDOĞAN ve Kemal GÜLARSLAN öğretmenlerime teşekkür ederim.

Ve hayatımdaki kafa tutan kadınlar, anneannem, annem, teyzem, kardeşim Nilgün; çalışmayı ve okumayı hep değerli gören babam, bir araya geldiğimizde bana çalışma ortamı sağlayan Ahmet ve Doruk GEREDE’ye ne kadar teşekkür etsem az.

Zaman zaman ev içindeki rollerimi aksatarak yürütebildiğim çalışmamda, tezime odaklanmama destek veren sevgili eşim Kutlay AKBAL ve canım kızım Derya’ya binlerce teşekkürler.

Bazıları geçen yüzyıldan bu yana, bazıları yakın geçmişte arkadaşım olan Ebru, Didem, İclal, Sedanur, Ayşegül, Dilek ve Elçin’e verdikleri güç için teşekkürler. Cebimde, fikrimde, kalbimde olun her daim.

Umarım bu çalışma vesilesiyle yeni sorular, yeni meraklar, yeni fikirler, yeni yöntemler, yeni öyküler, masallar çıkar ortaya.

Fatma Aysun AKBAL
Mayıs, 2024

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLO LİSTESİ	ix
ŞEKİL LİSTESİ	x
RESİM LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xii
1.BÖLÜM	1
1.1. Giriş	1
1.2. Problem	1
1.4. Amaç	5
1.5. Önem	5
1.6. Varsayımlar	7
1.7. Sınırlılıklar	7
2. BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	8
2.1. Cinsiyet	8
2.2. Toplumsal Cinsiyet	8
2.2.1. Toplumsal Cinsiyet Rollerini	9
2.2.2. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Kuramları	10
2.2.2.1. Biyolojik Kuram	10
2.2.2.2. Psikoanalitik Kuram	11
2.2.2.3. Sosyal Öğrenme Kuramı	11
2.2.2.4. Sosyal Rol Kuramı	12
2.2.2.5. Bilişsel Gelişim Kuramı	12
2.2.2.6. Şema Kuramı	13

2.3. Meslek	14
2.3.1. Meslek Seçimi.....	14
2.3.2. Meslek Seçiminde Toplumsal Cinsiyet Etkisi	15
2.4. Masal	18
2.4.1 Masalların Özellikleri	19
2.5. Masal Anlatıcılığı	20
2.5.1. Etkileşimli Masal Anlatıcılığı	21
3.BÖLÜM: UYGULAMA	23
3.1.Araştırma Modeli.....	23
3.2.Çalışma Ortamı.....	24
3.3.Çalışma Grubu	25
3.4.Veri toplama araçları	26
3.4.1.Çocuk Bilgi Formu	27
3.4.2.Eşleştirme Kartları	27
3.4.3.Ön Görüşme ve Son Görüşme Formları	28
3.4.4.Araştırmacı Günlüğü	29
3.4.5.Ses ve Görüntü Kayıtları.....	29
3.5.İşlem-Veri Toplama Süreci	30
3.6. Pilot Çalışma.....	35
3.7. Verilerin Analizi.....	35
3.8.Geçerlik ve Güvenilirlik	36
BÖLÜM 4: BULGULAR	37
4.1. İlk Görüşme Bulguları.....	37
4.1.1. İlk Görüşme Bulgularının Çocukların Cinsiyetine Göre Değerlendirilmesi.....	37
4.2. İlk Görüşme Bulgularının Mesleklere İlişkin Verilen Yanıtlar Açısından Değerlendirilmesi	39
4.2.1. Çocukların Kadınlara Uygun Buldukları Meslekler (Dişil Meslekler):	39

4.2.2. Çocukların Erkeklerle Uygun Buldukları Meslekler (Eril Meslekler):	42
4.2.3. Çocukların Her İki Cinsiyete Uygun Buldukları Meslekler:	52
4.3. Etkileşimli Masal Anlatıcılığı Uygulaması.....	53
4.4. İkinci Görüşme Bulguları.....	53
4.5. Karşılaştırma Tablosu	57
5. BÖLÜM: SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	61
5.1.Sonuçlar ve Tartışma.....	61
5.1.1. Çocukların Meslekleri Algılamasında Cinsiyetin Rolü	61
5.1.2.Kız ve Erkek Çocukların Meslek Algıları.....	64
5.1.3. Kız ve Erkek Çocukların Meslek Algılarındaki Gelişimler	71
5.1.4. Mesleklerin Çocukların Cinsiyetine Göre İfadesi.....	75
5.1.5. Mesleklerde Cinsiyet Eşitliği.....	76
5.2. Öneriler.....	76
KAYNAKÇA.....	79
EKLER	90

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. İlk Görüşme Cinsiyete Göre Meslek Algısı.....	38
Tablo 2. Son Görüşme- Cinsiyete Göre Meslek Algısı.....	54
Tablo 3. Yanıt Karşılaştırma Tablosu.....	57

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1 İlk Görüşme Mesleklerin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	37
Şekil 2. Son Görüşme Mesleklerin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	55
Şekil 3. Görüşme Verilerinin Karşılaştırılması.....	56

RESİM LİSTESİ

Resim 1. Araştırma ortamı, masal çemberi.....	25
Resim 2. Eşleştirme Kartları.....	28
Resim 3. Meslek çarkı.....	28
Resim 4. Isınma çalışmasından bir görüntü.....	30
Resim 5. Kırmızı Başlıklı Kız.....	32
Resim 6. İstasyon çalışmasında masalların resimlerini yapan gruplar.....	34
Resim 7. İstasyon çalışmasında masalların resimlerini yapan gruplar.....	34

KISALTMALAR

OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development /Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

TDK: Türk Dil Kurumu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

1.BÖLÜM

1.1. Giriş

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amacı, önemi ile varsayımlar ve sınırlılıklara yer verilmiştir.

1.2. Problem

Kadın çalışanlar, günümüzde iş gücünün yaklaşık olarak yarısını oluşturmasına karşın iş dünyasına katılımları ve elde ettikleri pozisyonlarla ilgili önemli sorunlarla karşılaşmaya devam etmektedirler. Kadın çalışanların erkeklere göre daha az kazanç sağladığı, genellikle hizmetle ilgili sektörlerde istihdam edildiği ve yöneticilik pozisyonlarına ulaşmalarında zorluklar yaşadıkları bilinmektedir (Akman ve Akman, 2016).

2023 TÜİK verilerine göre 15 yaş üzeri nüfusta işgücüne katılma oranı erkeklerde %71,2, kadınlarda ise %35,8 olarak gerçekleşmiştir. Şirketlerde üst ve orta düzey yönetici pozisyonundaki kadın oranı 2022 yılında %19,6 olmuştur (TÜİK, 2024). Bu veriler göz önünde bulundurulduğunda çalışma hayatı içerisinde iş ortamlarının önemli bir kısmının erkek egemen bir yapıya sahip olduğu söylenebilir.

İş ile ilgili alanlarda verilen isimler bile erkeklere özel, iş adamı ya da bilim adamı gibi isimlerdir. Bilim insanı, iş insanı gibi tanımlamaların eğitim hayatı içinde kullanımları çok yeni olmakla birlikte, yetişmekte olan nesillerin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları dışında düşünmesine olanak sağlayabilmesi açısından çok önemlidir.

Kadın çalışanların çalışma hayatında etkin rol sahibi olmalarını ve yöneticilik gibi karar verme mekanizması içinde kendilerine yer bulmalarını engelleyen etmenler arasında Cam Tavan Sendromu ve Kraliçe Arı Sendromu sayılabilir. İlk defa 1985 yılında Gay Bryant'ın "The Working Woman Report: Succeeding in Business in the 80's" kitabında kullanılan, bir yıl geçtikten sonra Carol Hymowitz ve Timothy Schellhardt'in, Wall Street Journal Report'da yayınlanan bir makalesinde kullanılarak popüler hale gelen cam tavan kavramı; Avrupa Komisyonu, OECD gibi uluslararası kuruluşlar tarafından da tanınarak literatüre girmiştir (Bayat ve Baykal, 2021). Cam tavan, genellikle kadınların yönetimle ilgili işlerde daha az temsil edilmesi, engellerle karşılaşması ile ilgili kullanılır. Avrupa Komisyonu, cam tavanı, "erkeklerin egemen olduğu örgütlerde, kadınların üst düzey pozisyonlara erişmesini önleyen karmaşık

yapılardan kaynaklanan görünmez bariyer” (European Commission, 1998) şeklinde tanımlamıştır.

Kraliçe Arı Sendromu ise ilk kez 1973’te, Staines, Tavrıs ve Jayaratne tarafından kullanılmıştır. Çalışmalarında bazı kadınların geleneksel cinsiyet rollerindeki değişikliğe karşı olduklarını görerek “üst yönetimdeki/kıdemli kadınların, örgütteki diğer kadınlara karşı kötü davranışlarını” ifade etmek amacıyla “kraliçe arı” kavramını kullanmışlardır (Mavin, 2008).

Literatürde sıklıkla konu edilen Kraliçe Arı ve Cam Tavan isimleri henüz ortaya çıkmadan, Virginia Woolf geçtiğimiz yüzyıl başında bu durumu “*Bir kadını, doktor, avukat, devlet memuru olmaktan alıkoyacak hiçbir şey olmadığı, tüm yolların açık olduğu zamanlarda bile, onun önüne çıkan pek çok engel ve hayalet olduğuna inanıyorum.*” diyerek ifade etmiştir (Adair, 2005). Woolf ’un engel ve hayalet olarak tanımladığı durumlara ilişkin günümüzde çalışanlar arasında yapılmış pek çok araştırma mevcuttur (Akdemir ve Duman, 2019; Akman ve Akman, 2016; Gökkaya, 2014; Korkmaz, 2016; Lelebici ve Karcıoğlu, 2014; Mizrahi ve Aracı, 2010; Nalcıkara, 2018; Olcay ve Adıgüzel, 2015; Öğüt, 2006; Özkan, 2020; Taparia ve Lenka, 2022; Yıldız, Alhas, Sakal ve Yıldız, 2016). Araştırmalar, kadının çalışma hayatında etkin pozisyonlarda bulunamama nedenlerini saptamaya ve bu sorunlara çözüm aramaya ilişkin yapılmıştır. İş yaşamında karşılaşılan cinsiyet eşitsizliği sorunları hemen her meslek alanında ve farklı ünvanlarda karşımıza çıkmaktadır. Cinsiyet eşitsizliğinin temelleri ise çok daha evvele dayanmaktadır.

Toplumun, bir grup olarak kadınların ve bir grup olarak da erkeklerin göstermelerini beklediği özelliklere toplumsal cinsiyet kalıp yargıları denir (Franzoi, 1996, akt: Dökmen). Daha çocukken öğrenilmeye başlanılan bu kalıp yargılar, kadın ve erkeğe karşı geliştirilen önyargıların bir kısmını oluşturur. Yani cinsiyet kalıp yargıları, toplumda kadın erkek eşitsizliğine neden olan en güçlü önyargılardan biridir (Saraç, 2013).

Yaşamlarının ilk yıllarında toplumsal cinsiyet kalıp yargılarıyla karşılaşan çocuklar, bunu diğer kültür aktarımı unsurlarıyla birlikte algılamaktadır. Cinsiyetlerin ve cinsiyet rollerinin çocuklara öğretilmesi aileden, sosyal çevreden sağlandığı gibi reklam, televizyon, gazete, dergi, klip, şarkı sözü gibi kitle iletişim araçları ile çocuk öyküleri, masallar ve ders kitaplarından da sağlanır. Örneğin günümüzde çocuklara

yönelik öykü kitaplarından bazıları “kızlar için” ve “erkekler için” olarak iki gruba ayrılmaktadır (Alpan, 2018).

Doğum anından itibaren sosyalleşmeye başlayan insan, çevresinde gördüklerinden etkilenerek gelişimini sürdürür. Çocuk adeta bir kayıt makinesi gibi etrafında olan biteni işler, kendisine ekler. Okul öncesi süreçte çocuğun gelişimi fiziksel, duygusal, zihinsel, dilsel, psiko-motor ve sosyal alanda çok hızlı bir şekilde devam eder. Bloom’un yaptığı araştırmalara göre, 17 yaşına kadar olan zihinsel gelişmenin %50’si 4 yaşına, %30’u 4 yaşından 8 yaşına, %20 ise 8 yaşından 17 yaşına kadar oluşmaktadır. Bu bilgilere göre çocuğun eğitiminde erken yılların değeri büyüktür ve bu dönemde çocuğun yetenek ve becerilerini geliştirmek için ona rehberlik etmek, çocuğun doğru davranışlarını pekiştirmek gerekir (Poyraz ve Dere, 2011).

Bu hızlı gelişim sürecinde çocuğun aile dışında tek başına var olduğu ilk alan okul öncesi eğitim kurumudur. Çocuğun ailesinden, çevresinden edindiği bilgileri sergilediği, kendi düşüncesi olarak ifade ettiği ilk kamusal alan olan okul öncesi eğitim kurumlarında bu bilgileri sunar, yeni deneyimler edinir ve bu şekilde kendisini geliştirir. Okul öncesi eğitimde çocukların eğitimi için çok sayıda yöntem ve materyal kullanılmaktadır.

Çocukların temel dil edinimlerinin geliştirilmesi için okul öncesi kurumlarda yapılan drama, öykü okuma, tekerleme, şarkı söyleme gibi etkinlikler önem kazanmaktadır. Bu etkinlikler, çocukların zengin bir dil deneyimi yaşamalarına yardımcı olarak, ileriki eğitim hayatlarına güçlü bir temel oluştururlar (Aydın, 2023). Masalların çocukların öğrenme sürecine dâhil edilmesi gelişim alanlarına katkı açısından büyük bir öneme sahiptir. Çocukların üst bilişsel becerilerinin desteklenmesinin öğrenme sürecinde etkili olduğu ve sürekliliğinin sağlanmasıyla daha fazla olumlu etkilerini olacağı ifade edilmektedir (Akdeniz, 2007).

Çocukluk çağının uzun ve bitmeyen hikâyesi masaldır. Masal, çocuğun yaşadığı karmaşayı çözen, tılsımlı bir anahtardır. Çocuk masallarda kendini bulur, masalla kolayca özdeşleşir. Masalı yaşar, masal kahramanlarını kendine yakın hisseder. Kendisini masala katmaktan hoşlanır (Şirin, 1994). Masalların söyleyişindeki kolaylık ve eğlendiricilik çocuğun dil gelişiminde önemli bir etkidir. Masal tekerlemeleri dil öğretimini keyifli hâle getirmekte, çocukların dinleme becerilerinin gelişmesinde önemli bir rol üstlenmektedir (Arıcı, 2012).

Masallar anlatıma dayalıdır, kendi mantığı vardır ve tüm kültürlerde çocuk edebiyatının ilk ve en önemli kaynağı olarak kabul edilir (Şahin, 2011). Johansson, eğitimcilerin okul öncesi dönemde masal kullanımına ilişkin algıları üzerine oluşturduğu çalışmada, öğretmenlerin masal anlatımını çocukların kelime dağarcığını geliştirmek için bir araç olarak gördüklerini ve bazı kitap ve hikayeleri devam eden kişisel sorunları dolaylı yoldan ele almada bir yol olarak kullandıklarına değinmiştir (Johansson, 2011). Işık ve Karkuş (2017), okul öncesi çocuklarının eğitiminde masal, destan ve efsane türlerinin kullanılmasının önemine yer vermişlerdir. Metin (2019) masal ve hikaye anlatımını müzikli canlandırma çalışmalarıyla gerçekleştirmiş, çocuklardaki yaratıcılığa etkisini araştırmıştır (Metin, 2019). Şimşek ve Şimşek (2020) okul öncesi öğretmenlerinin Türkçe etkinlikleri uygulamalarına ilişkin yaptıkları çalışmada, öğretmenlerin en fazla kullandıkları metin türlerinin hikâye ve masal olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Şimşek ve Şimşek, 2020). Çelik (2022) etkileşimli masal anlatıcılığı uygulamasının çocuklarda dil gelişimine etkisini araştırdığı çalışmasında, olumlu etkileri kaydetmiştir (Çelik, 2022). Hikâye ve masal dinlemek çocukların dış dünyaya açılan kapıdır. Özellikle okul öncesi dönemde ebeveynler ve çocuğun eğitimcileri hikâye ve masal anlatma ihtiyacı hissederler (Ayrancı ve Aytaş, 2017).

Masal anlatıcılığı, her yaş grubuna, her eğitim düzeyine uyarlanabilir öğelere sahip olması bakımından günümüzde ilgi çeken bir alandır. Masal anlatıcısı, özel bir kimliği olan icracıdır; masal anası/atası şeklinde masala damgalarını vuran özel anlatıcılar, masalı her anlattıklarında adeta yeni bir metin oluştururlar (Alsaç, 2021). Bu konuda uygulamalı eğitimler almış pek çok öğretmen sınıf içi etkinliklerde masallardan yararlanmaktadırlar.

Etkileşimli (interaktif) masal anlatıcılığı yöntemi ile öğretim, yaparak-yaşayarak öğrenme metodu olarak kullanılabilir bir yöntemdir. Etkileşimli masal anlatımı tekniğiyle öğrencilerin eğlendikleri, dinlemede kolaylık sağladığı ve düşünmeyi sağladığı tespit edilmiştir (Duran ve Öztürk, 2018). Etkileşimli masal anlatıcılığı yöntemi ile öğrenciler pasif dinleyici olma durumundan katılımcı olarak masalın içine girer, roller alır, sorunlara kendilerince çözümler üretirler. Anlatıcının hayal gücüne göre hikâye anlatımları birbirinden farklı materyallerle gerçekleştirilebilir. Kukla, hikâye karakterlerinin yer aldığı görseller, origami gibi araçlarla anlatım yapılabilir (Ramsden ve Hollingsworth, 2017). Anlatıcı, çocukların doğaçlama yapmalarına izin

verir, onların bulduğu çözümleri dikkate alır, örneklere ve masal kahramanlarının özelliklerine başvurarak masal kurgusunu devam ettirir. Çocuklar kendilerine başta kendilerine uygun gelmeyen kurguları eleştirel gözle deneyimler ve öğrenirler. Etkileşimli anlatım yönteminde grup halinde yapılan etkinliklerde grup birbiriyle deneyimlerini paylaşır, süreçten birlikte dersler çıkarırlar.

Bu çalışmada etkileşimli masal anlatıcılığı yöntemiyle gerçekleşen eğitim sürecinin, çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargıları aktarımıyla edindikleri mesleklere yönelik (eril/dişil) cinsiyetçi bakış açılarına ilişkin görüşlerine nasıl yansıdığı incelenmiştir.

1.3. Problem Cümlesi:

Etkileşimli masal anlatıcılığı yöntemiyle gerçekleşen eğitim süreci, çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargıları aktarımıyla edindikleri mesleklere yönelik (eril/dişil) cinsiyetçi bakış açılarına ilişkin görüşlerine nasıl yansımıştır?

1.4. Amaç

- 1.Çocukların mesleklere ilişkin algıları nasıldır?
- 2.Etkileşimli masal anlatıcılığı yöntemiyle eğitim nasıl gerçekleşmiştir?
- 3.Etkileşimli masal anlatıcılığı yöntemiyle eğitim sonucunda çocukların görüşleri nelerdir?

1.5. Önem

Toplumunu canlı bir organizmaya benzeten Durkheim (2006), “Toplumun bütün işlevleri toplumsal niteliktedir; tıpkı organizmanın bütün işlevlerinin organik nitelikte olduğu gibi.” der. Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, toplumsal dayanışma ve iş bölümü aktarımıyla bir kültür aktarımı şeklinde nesilden nesle aktarılmaktadır. Toplumun değişen ihtiyaçları ve teknolojinin gelişimi neticesinde bireylerin toplumsal yapı içerisindeki rolleri değişikliğe uğramaktadır.

Bireyler olarak dâhil olduğumuz toplumsal yapılar özgün kültürel dinamikleri ile cinslerden beklentilerini farklılaştırırsa da birçok kültürde kadın ve erkekten farklı rol ve davranışlar beklenmekte ve toplumsal yüklemeler ile gelişen bu farklılıklar bireylerin

mesleki tercihlerini de etkilemektedir (Özkaplan, 2013). Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının aktarımıyla erkeklerin ve kadınların yapabileceği işler belirginleşmiş, “eril meslek- dişil meslek” ayrımları oluşmuştur.

Toplumsal alandaki işlerin ağırlıklı olarak eril veya dişil olarak belirtilmesi toplumsal cinsiyet rol stereotipleri olarak adlandırılır ve toplumlarda yaygın olarak görülür. Örneğin mühendislik, imalat ve inşaat faaliyetleri eril özellik taşıırken, hizmet sektörü, halkla ilişkiler, eğitim, danışmanlık, hemşirelik faaliyetleri büyük ölçüde dişil özelliktedir. Örgütsel literatürde ise, genellikle üst yönetimin “erkek işi” olduğuna inanılırken, sekreterlik işleri “kadın işi” olarak görülür. Erkek-kadın işlerinin bu stereotipsel temsil ve değerlemeleri istihdamda cinsiyet ayrımını yansıtmakta ve desteklemektedir (Gupta vd., 2009: akt. Antalya ve Özkul, 2017).

Cinsiyetlere yüklenen roller, kadın ve erkeğin yaptıkları işler ile yönelebileceği meslekleri de ayırtmış ve cinsiyetler temelinde yapılan bu ayrım zamanla bazı mesleklerin kadın mesleği, bazı mesleklerin de erkek mesleği olarak algılanmasına neden olmuştur. Erken çocuk çağlarından itibaren öğrenilen bu tabirler, çocuklar tarafından da kullanılmakta ve meslek algıları bu çerçevede oluşmaktadır. Bu çalışmada çocukların edindikleri bu toplumsal kalıp yargıların değişip değişmeyeceği araştırılmıştır.

Okulöncesi eğitim kurumlarından başlayarak verilen beceri kazandırıcı etkinlikler, değerler eğitimi, iletişim gibi konularda kullanılan etkileşimli etkinlikler çocukların ilgisini çeken ve katılmayı sevdiği etkinliklerdir. Masal anlatıcılığı atölyeleri ile derslerin anlatımı, öğretimi, kavramların aktarımı, önyargıların aşılması ya da beceri edinimi gibi eğitsel çalışmalarda masal anlatıcılığı yönteminden faydalanılması, öğrencilere deneyimleyerek öğrenme, eleştirel düşünme ve yorumlama becerileri de katması bakımından değerlidir.

Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının somutlaştığı alanlardan biri meslek seçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuklar erken yaşlardan itibaren çevrelerinde gördükleri meslek sahibi kişilerden, medya yayınlarındaki toplumsal cinsiyete ilişkin izlediklerinden etkilenecek bu yönde kararlar almaktadırlar. Çalışma hayatından daha öncesine dayanan, öğrencilik hatta okul öncesinden başlayarak yetişme çağında çocukların meslek eğilimlerinin belirlenmesi, toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının benimsemeleri ile ilgili de araştırmalar yapılmıştır (Gündüz ve Tarhan,2017; Özkazanç,

Sayılan ve Akşit, 2018). Ancak masal anlatıcılığı tekniğini kullanarak verilen eğitimin çocukların mesleklere eğilimleri üzerindeki etkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu araştırmada etkileşimli masal anlatımı tekniğinin uygulanarak çocukların meslek seçimlerinde cinsiyetin yeri incelenmiştir.

Bu çalışma, benzer yöntemler kullanılarak bu alanda yapılacak başka çalışmalara örnek teşkil edilebilmesi açısından önem arz etmektedir. Ayrıca bu çalışmanın öğretmenlerin cinsiyet ayrımcılığından kaynaklanan sınırlamalar hakkında farkındalıklarının artması ve çocuklara doğru rehberlik edebilmeleri adına da yardımcı olacağı düşünülmektedir. Derslerde kullanılacak uygulamalar içeren çalışma, benzeri konularda yaşanan sorunların çözümlenmesine de örnek teşkil edebilecektir.

1.6. Varsayımlar

Bu araştırmada çocukların görüşme formu sorularına ve eşleştirme kartlarındaki sorulara düşündüklerini ifade edebilecek biçimde, samimi şekilde cevap verdikleri varsayılmaktadır.

1.7. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. 2021-2022 eğitim öğretim yılında Bursa Nilüfer ilçesinde seçilen bir devlet okulunun ana sınıfı ile sınırlıdır.
2. Pandemi dönemi sonrası maske ile okula gidilmektedir.
3. Uygulama çalışmaları okul eğitim saatlerini aksatmayacak şekilde haftada bir gün 40 dakika süreyle gerçekleştirilmiş, eşitlikçi bakış açısıyla yeniden yazılmış üç masalın anlatımıyla sınırlandırılmıştır.

2. BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Cinsiyet

Cinsiyet, bireye, üreme işinde ayrı bir rol veren ve erkekle dişiyi ayırt ettiren yaradılış özelliğidir (Sözlük, 2012). Cinsiyet (sex), bireylerin dünyaya geldiği genetik yapı doğrultusunda oluşan bir kavramdır ve özünde bireyi “erkek” ve “kadın” olarak farklılaştıran, doğuştan var olan biyolojiyi ifade eder (Karataş, 2017). Bireyin biyolojik cinsiyetine dayalı olarak belirlenen demografik bir kategoridir (Rice, 1996). Bireyin kadın veya erkek olarak gösterdiği genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikler "cinsiyet" sözcüğünün açıklaması olarak bilinmektedir (Akgül,2019).

2.2. Toplumsal Cinsiyet

Toplumun kadın ve erkek olmaya yüklediği anlamlar ve beklentiler, toplumsal cinsiyet terimi ile ifade edilir. Toplumsal cinsiyet, kültürel bir yapıyı karşılık gelir ve genellikle bireyin biyolojik yapısıyla ilişkilendirilen psikolojik özelliklerini de içerir. Toplumsal cinsiyet, bireyi kadınsı ya da erkeksi olarak karakterize eden psikososyal özelliklerdir (Rice, 1996; akt. Dökmen 2006). Biyolojik farklılıklar dışında, toplumun kadın ve erkeğe yüklediği roller, onlardan kadın ve erkek olarak beklediği davranış kalıpları toplumsal cinsiyet kavramıyla tanımlanmaktadır (Aydilek Çiftçi, 2011).

Connell, toplumsal cinsiyeti, bir nesne olmaktan çok bir süreç olarak tanımlar. Burada belirtilen “süreç” katı bir biçimde toplumsaldır ve toplumsal cinsiyet, toplumsallık içerisinde yer alan bir fenomendir. Biyolojik sürecinden çok farklı bir temelde kendi ağırlığına ve tutarlılığına sahiptir (Connell, 1998). Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeğin toplumsal olarak cinsiyetlendirilmesi sürecidir. Kadın ve erkek olmanın biyolojik yapıdan bağımsız ve ayrı olarak eşitsiz bir yapılanma sürecine gönderme yapan kavram, Ann Oakley’in ilk kez Sex, Gender, Society adlı eserinde kullanmasıyla sosyoloji alanına kazandırılmıştır (Vatandaş, 2007).

Ann Oakley’e göre “cinsiyet”(sex) biyolojik erkek-kadın ayrımını anlatırken toplumsal cinsiyet (gender) erkeklik ve kadınlık arasındaki buna paralel ve toplumsal bakımdan eşitsiz bölünmeye gönderme yapmaktadır. (Marshall, 1999)

Cinsiyet kavramı toplumdaki topluma farklılık göstermezken, toplumsal cinsiyet kavramı, zamana, kültüre, hatta aileden aileye bile değişiklik gösterebilir (Çelik, 2008). Bireyin toplumsal cinsiyeti pek çok etken tarafından belirlenmekte, toplumsal cinsiyet de bireyleri yaşamının her döneminde farklı biçimlerde de olsa etkilemektedir. Fırsatları kullanmada, kaynakların ayrılmasında ve kaynakların kullanımında bireyin cinsiyeti nedeniyle ayrımcılık yapılabilmektedir (Akgül, 2019).

2.2.1. Toplumsal Cinsiyet Roller

Toplum tarafından tanımlanan, belirlenen, bireylerin yerine getirmelerinin beklendiği cinsiyetlerle ilişkili beklentiler, toplumsal cinsiyet rolü olarak adlandırılır. Kız ve erkek çocuklar sosyalleşme süreci aşamalarında, çeşitli nesnelere, etkinlikleri, oyunları, renkleri, meslekleri ve hatta kişilik özelliklerini onlar için “uygun” ya da “uygun değil” olarak ayırt etmeyi öğrenirler (Dökmen, 2006).

Doğduğumuz andan itibaren önce aile, sonra toplum tarafından bireylere yüklenmeye çalışılan toplumsal cinsiyet, pek çok konuda belirleyici olma çabası içindedir. Kadın ve erkeklerin giyecekleri kıyafetin rengi, modeli; davranış şekilleri hatta hissettiklerini toplumun beklentisini karşılayacak şekilde yerine getirmelerini istemektedir (Değirmenci, 2020). Henüz bebekler dünyaya gelmeden giysilerinin renkleri cinsiyetlerine göre belirlenir, bebek odalarının mobilyaları, aksesuarları doğması beklenen bebeğin cinsiyetine göre seçilir. Çocuklara alınan oyuncaklar, giysilerde tercih edilen renklerle cinsiyete vurgu yapılır. Böylelikle çocuklar gördükleri nesnelere hangisinin kızlara hangisinin erkeklere göre olduğunu bir bakışta anlar hale gelirler. Toplumsal rollere ilişkin ilk görev dağılımlarının çocuklar tarafından kavranmasından itibaren erkekler kız oyuncaklarıyla, kızlar erkek oyuncaklarıyla oynamayı bırakırlar.

Toplumsallaşma, kültürel öğrenmenin en yoğun olduğu bebeklik ve çocukluğun ilk dönemlerini kapsayan birincil toplumsallaşma ve çocukluğun sonraki döneminde gerçekleşen ikincil toplumsallaşma olarak iki aşamada gerçekleşir. İkinci dönemde sorumluluk, aileden, bireyler için toplumsallaşmanın etkenleri olan okullar, bakıcı grupları, medya, kurumlar ve işyerlerine geçer (Kaypak, 2013).

Bu kalıplar ile tek tipleştirme gerçekleştirilmektedir. Kadın ve erkek, toplumun istediği gibi birer kadın ve erkek olmaktadır. Bu değerlerin içselleştirilmesi ile bireyler

toplumda uyum içerisinde yaşamaktadır. Bu değerlere uyulmadığı takdirde sapmalar gerçekleşmiş olacaktır ve bireyler toplumdan dışlanacaktır (Yılmaz, 2018).

Ev ile ilgili alınacak kararlarda, ev içi işler konusunda kadınlar, satın alma ve dışarı ile ilişkileri belirleyen konularda ise erkekler söz sahibidir. Kadınların statüsü erkeklere göre daha düşük bir konumda yer almaktadır ve toplumda oynadıkları roller önemli görülmemektedir (Eken, 2006).

2.2.2. Toplumsal Cinsiyet Roller Kuramları

Çocukluğun ilk yıllarında kazanılan cinsiyet rollerinin nasıl edinildiğine ilişkin çeşitli kuramlar söz konusudur. Bu kuramlardan bazıları, Biyolojik kuram, Psikoanalitik kuram, Sosyal Öğrenme kuramı, Sosyal Rol Kuramı, Bilişsel Gelişim kuramı ve Şema Kuramıdır.

2.2.2.1. Biyolojik Kuram

Biyolojik kuram, kadın ve erkek arasındaki biyolojik özelliklerden kaynaklanan kapasite ve yetenek farklarının toplum içindeki çeşitli rolleri yerine getirmesindeki temel karakteristikler olduğunu ileri sürer. Bu yaklaşıma göre, erkekler ve kadınlar arasında biyolojik farkların olmasının yanı sıra cinsel davranışlar açısından da gözle görülür farklar vardır (İmançer, 2006). Kalıtsal özellikler, fiziksel farklılıklar bu kuram içerisinde vurgulanan durumlardır.

Biyolojik yaklaşımlar beyin yapısını temel almakta ve buradan hareketle kadın ve erkek beyin yapılarındaki farklılığın bilişsel işlevlerde farklılaşmayı ortaya koyduğunu savunmaktadır (Dökmen, 2015).

Karataş, biyolojik kuramların cinsiyet rolleri arasındaki farklılıkların temelinde kadın ve erkeğin üreme sürecinde üstlendikleri farklı rollere dayandırıldığını belirtir (Karataş, 2017). Chaffins vd. (1996) üreme yeteneğinin sonucu olarak, insanlığın topluluk olarak yaşamaya başladığı ilk zamanlardan itibaren erkeklerin dış çevreyle mücadeleden sorumlu olduğunu (başat davranış örüntüsü), kadınlar evle ilgili işlerden sorumlu olduğunu (edilgen davranış örüntüsü) belirtmektedir (Chaffins, 1996).

Çoğu zaman erkek üstünlüğünün kabulü olarak anlaşılan cinsiyet farklılıklarının biyolojik faktöre bağlanması, eşitsizlik içerir. Freud'un "anatomi kaderdir" ilkesi bu yaklaşımda "biyoloji kaderdir" ilkesine dönüşmüştür. Bu görüş, kadın haklarının ve

etkinliklerinin kısıtlanması riskini taşır; çünkü biyolojik zorunluluklar nedeniyle iki cinsiyet arasında sosyal eşitliğin imkânsızlığını içerir (Dökmen, 2015).

Dolayısıyla kadınların, toplumsal yapıdaki durumunun biyolojik farklılıklardan çok toplumdaki kanıksanmış/benimsenmiş toplumsal cinsiyet anlayışları tarafından belirlenmesi, kadını bağımlı, edilgen, güçsüz, boyun eğici bir kalıba sokmaktadır (Gökkaya, 2014).

2.2.2.2. *Psikoanalitik Kuram*

Freud'un oluşturduğu Psikoanalitik kurama göre bireyin cinsel kimliği ve cinsel gelişimi çocukluk dönemindeki deneyimlerle şekillenir. Kuramın temsilcisi olan Freud, çocukların oral, anal, fallik, latans ve genital dönemlerden geçerek kişiliğini geliştirdiğini ve bu aşamalarda çocukların haz kaynaklarının farklı bölgelerde yoğunlaştığını ortaya koymuştur. Freud'a göre her dönem kendi içerisinde kritik olup bir dönemde ihtiyaçlar karşılanamadığında diğer döneme geçiş sağlıklı olamamaktadır (Senemoğlu, 2013).

Freud bu kuramda insan kişiliğinin biyolojik bir temele dayandığını ve ruhsal bir aygıt olarak tanımladığı kişiliğin id, ego ve süper ego olmak üzere üç yapıdan olduğunu dile getirmektedir. İd, haz ilkesi çalışır ve acıdan kaçıp hazzı bulmayı amaçlarken, ego gerçeklik ilkesine dayalıdır. Fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlar, nesnel gerçeklik çerçevesinde doyuma ulaştırılır. Süperego ise, toplum yasalarını, töre ve gelenekleri temsil eder; kişinin içindeki yargıçtır (Gençtanırım Kurt ve Çetinkaya Yıldız, 2019)

2.2.2.3. *Sosyal Öğrenme Kuramı*

Bandura'nın geliştirdiği sosyal öğrenme kuramı, insan davranışlarının tam anlamıyla açıklanamamasına ilişkin eleştirel bir anlayışla geliştirilmiştir. Davranışçı yaklaşım içerisinde; Bandura'nın etkilendiği en önemli psikolog, davranışçılık kuramının öncülerinden sayılan Skinner'dır. Bu noktada davranışçılığa göre, insan davranışlarını içsel süreçler değil, dışsal çevre belirler (Tatlıoğlu, 2021)

Sosyal Öğrenme kuramı; öğrenmenin sosyal bağlamda, etkileşim, gözlem ve taklit yoluyla gerçekleşen bir süreç olduğu temeline dayanmaktadır. Bandura, bireylerin başkalarının davranışlarını gözlemleyerek de birçok şeyi öğrenebileceğini öne sürmüştür. Sosyal Öğrenme, “edimsel koşullanma” ve “model alma ve taklit” olmak

üzere iki öğrenme süreciyle gerçekleşmektedir (Tatlıoğlu, 2021). Çocuklar kendine örnek olan anne, baba, kardeş ve öğretmen gibi kişileri model olarak kendi cinsiyet davranışlarını oluşturmaktadır. Okul, ders kitapları, masallar ve televizyon cinsiyet kalıp yargılarına çocuğa aktarmada bir araçtır. Çocuk çevresinde gördüğü kadın ve erkekleri model olarak cinsiyet kalıp yargılarını öğrenmektedir (Gençtanırım Kurt ve Çetinkaya Yıldız, 2019,).

Sosyal öğrenme kuramı, cinsiyet farklılıklarının başka insanların davranışlarının gözlenmesi, pekiştirme ya da ceza uygulamaları ve taklit aracılığıyla şekillendiğini ileri sürer. (Dökmen, 2015).

2.2.2.4. Sosyal Rol Kuramı

Sosyal rol kuramını geliştiren Alice Eagly'e (1987) göre kadın ve erkeklerin sahip oldukları roller, sosyal yapı içerisinde sahip oldukları statü ve bunun sonucu oluşan hiyerarşik yapıyla doğrudan ilişkilidir. Bu kurama göre kadın ve erkek arasındaki davranışsal bütün farklılıklar cinsiyet kalıp yargıları ve sosyal rollerle açıklanabilir. Sosyal rol, toplum tarafından tanımlanan, bir sosyal kategorideki bireylerin hepsinden beklenen, öğrenilmiş tepkiler olarak tanımlanmaktadır (Güçlü ve Yiğit, 2018).

Toplumsal cinsiyet rollerinin oluşması, sosyal rol kuramındaki en önemli süreç olarak düşünülür. Bu roller, ailevi ve mesleki rollerle beraber görülür (Dökmen, 2015). Erkek bir iş sahibi olup ev geçindirme sorumluluğu yüklenirken, evin iç işleyişinden sorumlu "ev kadını" tanımlaması ortaya çıkar.

Dökmen'e göre Cinsiyet rollerinin kaynağı, üretim işleridir. Belirli cinsiyete özgü işleri yapmak için gereken özellikler cinsiyet kalıp yargılarını oluşturur (Dökmen, 2015).

2.2.2.5. Bilişsel Gelişim Kuramı

Piaget'nin geliştirdiği Bilişsel Gelişim Kuramı, bireylerin zihinsel yapı, becerileri ve süreçlerindeki değişimleri konu alır.

Piaget, zihinsel gelişimi etkileyen dört faktör bulunduğunu belirtmiştir: olgunlaşma, yaşantı, kültürel aktarım ve dengeleme. Ona göre zihinsel gelişim de dört dönem halinde gerçekleşir:

- 1- Sensori-Motor dönem, 0-2 yaş, duyarların ve motor koordinasyonun sağlandığı dönem.
- 2- İşlem öncesi dönem, 2-7 yaş, dilin kazanıldığı dönem.
- 3- Somut işlemler dönemi, 7-12 yaş, korunum kazanılır.
- 4- Soyut işlemler dönemi, 12 yaş sonrası, faktöriyel ve hipotetik düşünme özelliğinin kazanıldığı dönem. (Bacanlı, 2018)

Bu kuram, sosyal öğrenme kuramının tersine, çocuğun kadınsı ya da erkeksi olmayı istemesinin nedenini diğerleri tarafından ödüllendirilmesi değil, kendisinin bir kız ya da erkek olarak kimliklenmesi olduğunu ileri sürer (Dökmen, 2015).

Kohlberg, Piaget'nin Bilişsel Gelişim Kuramından yola çıkaran ahlak gelişimi ve cinsiyet rolleri gelişimi bakımından daha ayrıntılı hale getirmiştir. Çocukların cinsiyet rol gelişimlerini cinsiyet etiketleme, cinsiyet kararlılığı, cinsiyet değişmezliği olarak üç evreye ayıran Kohlberg, çocukların yeterli bilişsel olgunluğa eriştiğinde cinsiyetler arasındaki farklılıkları algılayabildiğini ve kendi cinsiyetine uygun davranışlar içine girdiğini söyler. Buna göre erkek olduğunu anlayan çocuk erkeksi nesnelere ve davranışlara, kadın olduğunu anlayan çocuk kadınsı nesnelere ve davranışlara yönelecektir (Güçlü ve Yiğit, 2018).

Kohlberg'e göre, çocuklar bilişsel olarak olgunlaştıklarında kendilerini kadın ya da erkek olarak kategorileştirirler ve bu cinsel kimlikle, bu kategoriye uygun olduğunu düşündükleri şekilde davranmaya çalışırlar (Dökmen, 2015).

2.2.2.6. Şema Kuramı

Toplumsal cinsiyet şeması kuramı, Sandra Lipsitz Bem tarafından geliştirilmiştir. Dört grup insan vardır: erkeksiler (erkeksi yönü yüksek, kadınsı düşük), kadınsılar (kadınsı rolü yüksek, erkeksi düşük), cinsiyetsizler (her iki rol de düşük), androjenler (her iki rol de yüksek) (Bacanlı, 2018).

Bem, tarafından oluşturulan Cinsiyet Rolü Envanterinde yirmi kadınsı, yirmi erkeksi, yirmi yansız (ne erkeksi ne kadınsı) özellikler bulunur (Bem, 1975). Lider, atılgan, güçlü, bağımsız, risk almayı seven, vb. özelliklere sahip olanlar erkeksi; çocuksu, nazik, sempatik, anlayışlı, sakinleştirici, vb. özelliklere sahip olanlar kadınsı olarak değerlendirilir. Bem, oluşturduğu Cinsiyet Rolü Envanterinde, kadınsı ve erkeksi

özelliklerin ikisi de yüksek düzeyde gösterenler androjen, bu iki grup özelliğinin ikisi de düşük düzeyde gösterenler ise belirsiz olarak nitelendirilir (Bem, 1975).

2.3. Meslek

İlkel topluluk dönemlerinden bu yana insanlar yaşamlarını sürdürebilmek için gruplar halinde yaşamış ve yapılması gereken işlerle ilgili iş bölümü yapmışlardır. Zamanla yapılan işler çeşitlenmiş, uzmanlaşmaya gidilmiştir.

Meslek, Marshall tarafından “emek piyasalarının büyümesinin bir sonucu olarak ev eksenli işlerden ayrılan iktisadi bir rol” olarak tanımlanmıştır (Marshall, 1999). Ekonomik ve sosyokültürel süreçlerin değişimiyle birlikte toplumsal hayatta çeşitlilik kazanan ihtiyaçlardan meydana gelen, kişinin yaşamını sürdürebilmek ve geçimini sağlamak amacıyla seçtiği, genellikle yoğun bir eğitim ve çalışmayı gerektiren sürecin sonucunda kişilerin kazandığı rol bütününe işaret etmektedir (Cırdı ve Bulu. 2021).

Günümüzde meslek, kişilerin geçimlerini sağlamak için yaptıkları ve karşılığında para kazandıkları bir iş şeklinde tanımlansa da aynı zamanda toplumsal statü edinilmesi, farklı toplumsal roller kazanılması da söz konusudur. İnsanların meslek sahibi olmasında ekonomik ihtiyaçlar haricinde sosyal ve psikolojik ihtiyaçların karşılanması da amaçladığını söyleyen Yeşilyaprak (2008), insanların varoluş anlamını, yeteneklerini işlerinde çalışırken ifade ederek yakaladıklarını belirtmiştir. İnsanın doyuma ulaşması, ancak sahip olduğu güç ve yetileri ortaya koyduğunda mümkündür. İş yapan, üretkenliğini ortaya çıkaran insan kendini değerli hisseder ve özsaygısını, özgüvenini geliştirerek topluma yararlı olur, toplumsal saygınlık kazanır (Yeşilyaprak, 2008).

2.3.1. Meslek Seçimi

Meslek seçimi, bir kimsenin kendisine açık olan meslekleri çeşitli yönleri ile değerlendirip kendi ihtiyaçları ve beklentileri açısından istenilen yönleri çok, istenilmeyen yönleri az olan birine yönelmeye karar vermesidir (Kuzgun, 2000). Meslek seçimi sonucunda kişinin sosyal, ekonomik çevresi büyük ölçüde belirlenmiş olur. Genellikle ilk gençlik döneminde yapılan meslek seçimi esnasında kişinin ilgi, yönelim,

imkân ve yeteneklerine uygun bir meslek seçmesi arzu edilir. Büyük ihtimalle seçilecek olan meslek, ömür boyu, çok az değişiklikle, icra edilmeye devam edilecektir.

Hoppock (1999) gelecekteki işsizlik sorunlarında, meslekteki başarısında, bireylerin mesleklerinden memnun olmalarında, toplumdaki insan gücünün planlanmasında lise öğrencilerinin meslek seçimindeki rollerinin çok önemli olduğunu vurgulamıştır (Gökcan, 2018).

Meslek seçimi, ülkemizde üst derece eğitim kurumlarına geçişte düzenlenen merkezi sınavlar öncesi alınacak anlık bir karardan ibaret olmayıp kişinin çocukluk dönemlerinden başlayarak çevresi tarafından yönlendirilmesi, yeteneklerinin geliştirilmesi için imkân tanınması, meslekleri tanıyacak elverişli ortamlara sahip olması ile ilişkili bir süreçtir. Bir diğer deyişle mesleki karar, mesleki gelişim sürecinin sonunda yapılan bir seçimdir. (Yeşilyaprak, 2008).

İlkokulda Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersleri ile ortaokul Sosyal Bilgiler dersinde meslek seçimine ilişkin bilgilendirmeler söz konusudur. Okulöncesi dönemden itibaren her eğitim kurumunda rehberlik çalışmalarında meslek seçimine ilişkin etkinlikler yer almaktadır.

2.3.2. Meslek Seçiminde Toplumsal Cinsiyet Etkisi

Toplumsallaşma sürecinde her toplum, üyelerini “statü” olarak belirlenen kategorilere (doktor, öğretmen, öğrenci gibi) yerleştirir. Sosyal statü, toplumda geçerli olan değer ölçütlerinin kullanılmasıyla ulaşılan bir değerlendirmedir. Bu doğrultuda bireyin statüsünün belirlenmesinde kullanılan ölçütlerden biri de cinsiyettir. Statülere ilişkin beklentiler ise “rol” olarak tanımlanmakta, sosyal roller, toplumdaki kabul edilebilir sosyal davranışların oranını ifade etmektedir (Fichter, 2009: akt. Gündüz ve Tarhan, 2017).

Toplumlar tarafından cinsiyete göre meslek tasnifi yapılmaktadır. Bunun yanında kas ve güç gerektiren işlerde erkek baskınlığı, incelik gerektiren işlerde de kadın baskınlığı ön plandadır. Örneğin askeri işlerde erkeklerin, dikiş nakış işlerinde kadınların egemenliği ön plandadır (Canal, 2013).

Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları çerçevesinde sınırlandırılan meslekler, kişinin kişisel arzusu, yeteneği ve yeterliliklerine aykırı durumlar ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Cinsiyete dayalı iş bölümü, en basit haliyle, “eve ekmek getiren erkek” ile

“ev işlerini yapan kadın” şeklinde belirlenmiş olan toplumsal cinsiyet rollerini karşılayan bir terimdir (Marshall, 1999). İçeriğinde sadece bunları barındırmakla kalmaz, bunların çevresinde biçimlenir ya da bunlarla beslenip gelişir. Cinsiyete dayalı iş bölümü ifadesi, hem ev içindeki “iş bölümü ”nü, hem de kadınlara ve erkeklere yakıştırılan meslekleri anlatır. Diğer yandan ise, “asimetrik, hiyerarşi ve sömürüye dayalı” bir ilişkiden bahseder (Baştürk, 2015).

Marshall, Sosyoloji Sözlüğünde, Patrikarya (ataerkillik) tanımını, tam anlamıyla “babanın hakimiyeti” olarak yapmıştır. Ataerkillik terimi, başlangıçta erkek aile reislerinin otoritesi üzerine kurulu toplumsal sistemleri tanımlamak için kullanılmıştır. Bugün ise genel olarak erkek tahakkümünü yansıtan daha genel bir anlam yüküdür (Marshall, 1999).

Marshall, Sosyoloji Sözlüğünde, Patriarkal (ataerkillik) tanımını, tam anlamıyla “babanın hakimiyeti” olarak yapmıştır. Ataerkillik terimi, başlangıçta erkek aile reislerinin otoritesi üzerine kurulu toplumsal sistemleri tanımlamak için kullanılmıştır. Bugün ise genel olarak erkek tahakkümünü yansıtan daha genel bir anlam yüküdür (Marshall, 1999).

Dünyaya gözlerimizi açtığımız andan itibaren etkileşimde bulunduğumuz çevre tarafından toplumsal cinsiyet kurallarına tabi tutuluruz. Çocuklar, bu rolleri aileleri içerisinde de gözlemleyebilirler. Patriarka içerisinde annesinin ev işleriyle meşgul olduğunu, babasının ev dışında para getirici işlerde çalıştığını gören bebek, büyük olasılıkla bunu kendi rolüne de uyarlayacaktır. Özetle toplumsal cinsiyet, patriarkanın kurallarının en sağlam temelini oluşturur. (Baştürk, 2015). Bu durumda meslek seçiminde belirleyici olan şey istekler, yetenekler değil de toplum tarafından biçilen roldür. Mühendislik, cerrahlık, askerlik, yöneticilik gibi meslekler eril meslekler olarak kabul görürken öğretmenlik, hemşirelik, hosteslik, sekreterlik gibi meslekler ise kadınların yapacağı, dişil meslekler olarak görülmektedir.

Mesleklerin cinsiyete göre ayrıştırılmasında hem yatay hem de dikey hiyerarşi mevcuttur (Marshall, 1999). Dişil ve eril meslekler arasındaki yatay ve dikey hiyerarşiye en güzel örnek, doktorluk ve hemşireliktir (Baştürk, 2015). Her ikisi de sağlık alanında sıklıkla karşılaşılan mesleklerden olan doktorluk ve hemşirelik için cinsiyete göre belirlemeler yapılır. Doktorluk daha çok “erkeklere yakıştırılan” bir meslek olarak görülürken, hemşireliğin kadın mesleği olarak öne çıkarılması, bu

konudaki dikey hiyerarşinin bir örneği sayılabilir. Sınıflandırma bununla kalmaz, erkek doktorların mutlaka uzman hekim olması beklenirken, kadınların pratisyen hekim olarak kalmasının toplumca “yeterli” görülmesi yatay hiyerarşinin bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır (Baştürk, 2015).

Cinsiyet, değerler yoluyla, bireylerin meslek seçimini etkilemektedir. Hofstede (1991), erkeklere ve kadınlara göre algılanan örgüt amaçları ve kariyer olanakları arasında ilişki olduğunu ileri sürmektedir (akt. Uyguç, 2003). Bir kadının dişil meslekler dışında bir meslek seçiminde bulunması halinde mutsuz olacağı, o mesleğin kadınlara uygun olmadığı, evini ve ailesini ihmal edeceği gibi gerekçeler sunulurken başka kariyer seçenekleri araştırılması önerilirken dişil mesleklerden birini seçen erkeklere de hiç erkek adama yakışıyor mu, kadın işi o, gibi eleştiriler yöneltilmektedir. Toplumsal cinsiyetin meslek seçimindeki etkisi sebebiyle çok istediği halde sevdiği mesleği yapamayan bireyler aslında istemedikleri kariyerlere adım atarak yaşamlarını sürdürmektedir.

Şahin ve Temel (2019) erkek hemşirelere bakış açısı ile ilgili yaptıkları çalışmada mesleklere ilişkin cinsiyet ayrımcılığı oluşturan bakış açısını üniversite öğrencileri açısından çalışmışlardır (Şahin ve Temel, 2019). Gökcan ve Kavas, 2018 tarihli makalelerinde, toplumsal cinsiyetin meslek seçimindeki rolünü anlamak amacıyla bir ölçek geliştirme çalışmasını anlatırlar (Gökcan ve Kavas, 2018). Soylu ve Esen, 2022’de gerçekleştirdikleri araştırmalarında genellikle kadın mesleği olarak adlandırılan öğretmenlik mesleğinin seçiminde toplumsal cinsiyetin rolü üzerinde durmuşlardır (Soylu ve Esen, 2022). Turhan ve Turhan’ın yaptığı Türk Çocuk Edebiyatında Meslekler ve Toplumsal Cinsiyet adlı çalışmada çocuk kitaplarındaki erkek ve kadın karakterlerin hangi alandan hangi mesleklere sahip olduğu ve bu mesleklerin nasıl işlendiği, cinsiyetin algılanma şekli ve cinsiyete yüklenen roller hakkında genel bir perspektif sunmaktadır (Turhan ve Turhan, 2021). Cinsiyet ayrımcılığında yatay ve dikey olarak karşımıza çıkmaktadır. aynı donanımdaki kadın ve erkeklerde, yatay ayrımcılıkta cinsiyetçi bakış açısıyla meslek seçiminde (kadın işi / erkek işi), dikey ayrımcılık kadınların yükselmesindeki engelleri, yükselmesindeki fırsat eşitsizliği söz konusudur (Günsel, Köroğlu ve Demirci, 2016).

2.4. Masal

Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlüğe göre masal, Arapça “mesel” kökünden türemiş olan, “genellikle halkın yarattığı, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebi tür”dür (Sözlük, 2012).

Masal, anlatım ile halka dair bilginin aktarılmaya çalışıldığı bir anlatım türüdür. Halkbilgisine yönelik araştırmaların yapılmaya başlamasından günümüze kadar en çok dikkat çeken tür olarak karşımıza çıkar (Arslan, 2010).

Masallar, sözlü edebiyatın önemli bir boyutunu oluştururlar. Evde büyüklerinden masallar dinleyerek büyüyen çocuklar, okul yaşamlarında da masallarla karşılaşır.

Çocuklar için hikâye ve masal dinlemek çok önemli bir etkinliktir. Özellikle okul öncesi eğitimde anne ve babalar, çocuğun eğitimiyle ilgilenen kimseler sık sık hikâye ve masal anlatma ihtiyacı hissederler. Zira gerek hikâye gerekse masallar çocuğun dış dünyaya açılan penceresidir (Temizyürek, 2003).

Masalın insanlar üzerinde bıraktığı izlenime dikkat çeken Yavuz’a göre ise masal, “olağanüstü çeşidinde de gerçekçi çeşidinde de anlattığı olayların gerçeğe uyarlık derecesi ne olursa olsun, onların hayal yaratması oldukları izlenimini veren bir anlatı türüdür.” (Yavuz, 2013).

Halk hikayeleri ve masallar, motif ve metaforların en çok kullanıldığı alanlardan biridir ve geçmişte edinilen derslerin kültürle harmanlanıp gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlar (Sakaoğlu, 2016).

Dil, kültür, toplumsal kurallara dair pek çok öge, masallar aracılığıyla nesiller arası aktarılır. Bu özelliğiyle masallar, çok eski tarihlerden günümüze dek süregelen kültürel değerleri en iyi biçimde bir sonraki nesillere ulaşmasını sağlamaktadır (Vardar, 2023).

Kimi masalların yazarları, anlatıcıları bilinmezken Dünya Edebiyatında Anderson masalları, Grimm Kardeşler masalları diye bilinen yazarı belli masallar da mevcuttur. Türk Dünyasında bilinen Dede Korkut Hikâyelerini de masal kategorisinde değerlendirmek mümkündür. Çeşitli uluslara özgü masallar, Rus masalları, Çin masalları, Türk masalları şeklinde sınıflandırılırken belli bölgelere ilişkin masallar, Doğu masalları, Güney Amerika masalları gibi bölgesel özelliklere göre bir araya getirilmektedir. Masallar toplumların ortak kültür unsuru olmaları açısından aynı

zamanda milli kimlik unsuru olarak da ele alınmalıdır. Örneğin isimleri değişmekle birlikte masalarda benzer temaların işlendiği ve benzer olayların kullanılarak topluma mesajlar verildiği görülmektedir (Karabağ ve Gülbetekin 2015).

Masal öğretisini bilinçaltında, fark edilmeyen, bu nedenle de uğraşılmayan bir mekanizmayla işletir (Sezer, 2013). Masalarda yer alan karakterler, olaylar, verilen dersler, masalın kurgusunun oluşturulduğu toplumun yapısı, değer yargıları ve anlatıcının bakış açısına göre şekillenir. Masallar çocukların duygu, düşünce ve hayal dünyalarını zenginleştirerek onların öğrenmesi gereken dostluk, yardımseverlik, çalışkanlık, iyilik ve dürüstlük gibi değerleri ve erdemleri kazanmasını ve davranışa dönüştürmesini sağlar (Karatay, 2007). Çünkü bu değerler çocuklara ancak masallar yoluyla aşılabilir (Özer, 2019).

2.4.1 Masalların Özellikleri

Konu, olay, kişi, yer, zaman, plan, anlatım ve amaç unsurlarından oluşan masalların yapısı (planı) ise 5 temel bölümden oluşmaktadır. Bunlar sırasıyla; Döşeme, serim, düğüm, çözüm ve dilek bölümleridir (Oruç, 2020). Bu bölümleriyle diğer hikâye edici metinlerle benzer yönleri bulunan masalları diğer edebi türlerden ayıran bazı özellikler vardır:

1. Masalların en önemli özelliğinin hayal ürünü olarak üretilmeleri olduğu söylenebilir. Masalı diğer yazın türlerinden ayıran en belirleyici özellik hayal gücüne dayanan bir yapısı olmasıdır.
2. Tanımlardan çıkarılacak diğer ortak bir yargı da türün sözlü bir edebiyat ürünü olmasıdır. Sözlüklerde masal için çeşitli terimler kullanılmış olsa da konunun uzmanları türe, sözlü edebiyat ürünü tabirini uygun görmüşlerdir (Arıcı, 2010).
3. Masallar “Evvel zaman içinde kalbur saman içinde”, “bir varmış bir yokmuş” gibi bir tekerleme ile başlar. Tekereleme ve ninniler hem akılda kalıcılıkları hem de dikkat toplayıcı olmaları bakımından önemlidir. Ayrıca çocukların fantastik özelliklere sahip edebiyatla ilk tanıştıkları türlerden oldukları söylenebilir. Barındırdıkları ses örüntüleri, ritim, kısa ve öz hikayeler, canlı karakter ve isimler tekerleme ve ninnileri son derece akılda kalıcı yapmakta, dans, ritim gibi fiziksel aktivitelere zemin hazırlamaktadır (Saccardi, 2014).

4. Masallar geçmişte, tam olarak bilinmeyen bir zaman diliminde gerçekleşen olayların anlatıldığı metinlerdir. Olayın gerçekleştiği yer kimi zaman belliyken kimi zaman “yemyeşil bir orman”, “bir dağın tepesi”, “denizler ardındaki varsıl ülke” gibi belirsiz mekânlardır.
5. Masallarda giriş bölümünde masal karakterlerinden bahsedilir. Karakterler Keloğlan gibi sıradan ama zeki bir köylü genci olabilirken devler, peri kızları gibi olağanüstü varlıklar da olabilir.
6. Masallarda yer alan iyi karakterlerin kötü karakterlerle ya da doğaüstü güçlerle mücadelesi anlatılır.
7. Masal metinleri, kültürel aktarımın en önemli kaynaklarından biridir. Şüphesiz, masal metinleri geleneksel unsurları sonraki nesillere dolaylı anlatım tekniğiyle, karakterlere verilen roller yoluyla sunmaktadır (Çiçek, 2018).
8. Anonim halk ürünlerinden olan bu anlatılar, eğitsel özellikler içermektedir. Çocukların eğitiminde önemli bir yere sahip olan masallar, geleneksel aktarımın yanı sıra görgü ve saygı kurallarını alegorik anlatımla sunan ürünlerdir (Çiçek, 2018).
9. Masallar genellikle mutlu sonla biter. İyi karakterler zekalarıyla, bilek güçleriyle kötülüklerinden üstesinden gelirler, kötüler cezalandırılır, iyilik ve doğruluk üzerine dersler verilir ve “ömür boyu mutlu yaşadılar”, “gökten üç elma düştü”, “onlar erdi muradına, biz çikalım kerevetine” şeklindeki kalıp sözler ve iyi niyet dilekleriyle sona erer.
10. Masallar, akıcı dil özellikleri, konuşur gibi yazılmasıyla sürükleyicidir. İçerdiği olağanüstü olaylar, kahramanlar özellikle çocuklar için merak duygusunu harekete geçirmektedir. Merak ile dikkati dağılmadan dinlemek, verilen mesajların algılanmasında olumlu etkiye sahiptir.

2.5. Masal Anlatıcılığı

Masal anlatıcılığı, masalların aktarılması, seslendirilerek anlatılması işinin yapılmasıdır. Çok eski zamanlardan bu yana süregelen bu durum sayesinde masalların kuşaktan kuşağa aktarılması söz konusu olmuştur.

Masal anlatma geleneğinin, anlatıcı ve dinleyici ile birlikte bir denge oluşturduğu ifade edilir (Başgöz, 1988). Bu düşünceden hareketle anlatıcı ve dinleyici

özelliklerinin belirlenmesiyle yöredeki masal anlatma geleneğinin daha iyi ortaya konulacağı muhakkaktır. Masal genellikle herkes tarafından anlatılabilir. Masal anlatmak için profesyonel özellikler taşımak bir gereklilik değildir. Her yaştan ve her cinsten kişi masal anlatabilir. Masal anlatıcılarının kendine has özelliklerle şekillenmiş belli bir “anlatıcı tipi”nin olmadığı, masal türünün kendine ait bir tür geleneği oluşmakla birlikte belli anlatıcı tipine bağlı bir gelenek oluşmadığı sonuç olarak masalların belli bir tipte anlatıcısının olmadığı belirtilmektedir (Arslan, 2010)

Masal anlatmak, masalı her yönüyle yorumlamaktır (Şirin, 2019). Bu yorumlamayı yapan masal anlatıcısı masalı güçlü kılar. Masal anlatıcısı, iyi bir hitap tekniğine, akıcı dil yeterliliklerine sahip olmakla birlikte aynı zamanda iyi bir gözlemci ve yönlendirici olmalıdır. Hitap ettiği kişi ya da grubun özelliklerine göre anlatımı şekillendirmeli, sesini bulunduğu ortama göre kullanmalı, kelimelerini hitap ettiği kitlenin yaş grubu ve zihinsel yetilerine göre kullanmalıdır.

Sözlü kültürde her defasında farklı bir aktör tarafından gerçekleştirilen hikâye anlatımı sanatı; kolektif bir eylem olması, bireylere toplumun kurallarına ve inançlarına ayak uydurabilmek için yol göstermesi ve bunu yaparken de mana temeline oturarak ortak bir bilinç oluşturması açısından insanları, toplumları birleştirici bir olgudur denilebilir. Bin yıllar boyunca komün halinde yaşayan insanların hikâyeler aracılığıyla hem birlik beraberlik yaşadığı hem de bildiklerini, tecrübelerini, acılarını, sevinçlerini, hayallerini hikâyeler aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktardığı düşünülür. Hikâye-masal anlatımın bu bağlamda hem geleneğin devamlılığını sağladığı hem de topluca yapılan bir eylem olarak insanı teklikten çıkarıp kolektif bir yaşama ve bu yaşamın anlamlandırılmasına işaret ettiği söylenebilir (Sütçü, 2013).

2.5.1. Etkileşimli Masal Anlatıcılığı

Etkileşimli masal anlatıcılığı, masal anlatımı yapılırken dinleyicilerin masalın içinde rollere bürünmesi, yorumlar yapması, kurguya eşlik etmesi ya da masalın kurgusu dışında alternatif olayları, sorun ya da çözümleri paylaşması mümkün kılınan şekilde karşılıklı ilerleyen süreçtir.

Masal anlatımı süresince çocuğun mümkün olduğunca sürece katılımını sağlayan etkileşimli (interaktif) anlatım, ritim, tekrar, soru cevap etkinliklerini araç olarak kullanır (Dede, 2017). Ramsden ve Hollingsworth’a göre (2017) bir anlatıcı,

diline şekil verip kelimelerini seçebildiği gibi söylediklerine renk, hız, ses tonu, drama, şaka, lezzet de katabilir. Bu amaçla iyi bir müzisyenin konserine çalıştığı gibi çalışmalı, provalar yapmalıdır (Ramsden ve Hollingsworth, 2017).

Çocuklara yönelik gerçekleştirilecek etkileşimli masal anlatımlarında, masal anlatımına geçmeden önce masala giriş ritüelleri yapmak çocuğu bedenlen ve ruhen masal anlatımına hazırlar (Çelik, 2022). Bu ritüeller masal anlatıcısına, hitap edilen çocukların yaş grubuna göre değişkenlik gösterir. Masal dünyasına geçişi sağlayan bir anahtar, kısa bir melodi, bir tekerleme ya da elde tutulacak hayali bir nesne olabilir (Çelik, 2022).

Aydemir, 2021'deki çalışmasında anlatıcının masal anlatımı esnasında mekanı tasarlarken dekor, kostüm, aksesuar, müzik gibi sahneye özgü materyallerden faydalanabileceğini ifade etmiştir. Mekanlar genellikle küçük, seyirciyle iç içe, samimi ortamlardır. Bu, seyircinin masala odaklanmasına hizmet eder. Dekor ve kullanılan aksesuar az ama işlevseldir. Kostümse yine sade, masalın oluşturduğu atmosfere uygun, bazen otantik parçalardan oluşur (Aydemir, 2021)

Etkileşimli anlatım, dinleyicinin anlatma sürecine aktif olarak katıldığı bir türdür. Bu etkin katılım sonucu etkileşimli anlatımlar dinleyici ve anlatıcı açısından motive edici özellikler taşır (Vandergrift, 2004). Anlatılan masal aynı olsa da anlatım süreci her seferinde yeni baştan oluşur. Etkileşimli anlatımlarda dinleyici yorumlarda bulunabilmekte, anlatıcı metni ezberden anlatmadığı için fikir alışverişi sağlanarak anlatım daha akıcı ve eğlenceli hale gelmektedir.(Dede, 2017)

3.BÖLÜM: UYGULAMA

3.1.Araştırma Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olan eylem araştırması deseni uygulanmıştır. Nitel araştırmayı gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama araçlarının kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği bir araştırma olarak tanımlamak mümkündür (Yıldırım ve Şimşek, 2000).

Nitel araştırmada çoğunlukla üç tür veri toplanır: çevresel veri, süreçle ilgili veriler ve algılar (Yıldırım ve Şimşek, 2000). Bu verilerin toplanması esnasında anket, görüşme formu, gözlem, belge incelemesi gibi yöntemler kullanılır. Bu yöntemler kullanılarak nitel araştırmada oluşturulan temel desenleri; durum çalışması, olgubilim, eylem araştırması, etnografik araştırmalar olarak sıralanabilir.

Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan eylem araştırması, eğitim alanında kullanılan araştırma desenleri arasında yer almaktadır. Eylem araştırması, öğrenme ortamında bir sorunun belirlenmesi ile başlayan ve sonrasında bu sorunun çözümüne yönelik bireysel ve işbirlikçi çabaların daha sistematik bir çerçevede ilerlemesine olanak sağlayan bir araştırma yöntemidir (Özden ve Durdu, 2016).

Eğitim kurumlarındaki bireyler eylem araştırması yaparak kendi öğretim yöntemlerine ve öğrencilerin öğrenmelerine ilişkin bilgi edinme ve bu süreçleri iyileştirme şansını elde ederler (Mills, 2011: akt.. Turan, 2019). Eylem araştırması sürecinde uygulayıcı genellikle öğretmendir. Sürece sorunu belirleyerek başlayan uygulayıcı, soruna ilişkin iyileştirme yöntemleri geliştirmek için yansıtıcı sorular sorarlar. “Ne yapmalıyım? Soruna ilişkin farkındalık sağlayabilir miyim? Kendimde değiştirmem gereken yönler var mı? Yeni yöntemler uygulayarak soruna çözümler sağlayabilir miyim?” gibi sorularla sorun etrafında eylem haline geçen uygulayıcı, uyguladığı eğitim metotlarını gözden geçirir, değişiklikler yapar.

Eğitimsel eylem araştırması:

- Pratik ve değişim odaklıdır.
- Doğrusal değil, döngüsel yapıdadır.
- Araştırmacıya büyük esneklik tanır.
- Her öğretmenin birer araştırmacı olmasına olanak sağlar.

- Uygulamada karşılaştığı sorunları çözmeyi hedef alır.
- Ortak çalışma ve katılımcı yaklaşımı destekler (Özden ve Durdu (2016)).

Süreç odaklı bir tür olan eylem araştırmaları, süreci detaylı olarak inceleme fırsatı sunmaktadır. Yapılan araştırmada, çocukların meslekleri tanımlarken iki faktörden ne şekilde etkilendikleri incelenmiştir: o mesleğin gerektirdiği nitelikler ve cinsiyet kalıpları. Etkileşimli masal anlatımı uygulaması uygulandıktan sonra çocukların meslekleri tanımlamalarında bir değişiklik olup olmadığı, hangi yönde değişiklikler olduğu belirlenmiştir. Okulöncesi grubuyla çalışıldığından görsel ağırlıklı formlar çocuklarla birebir görüşülerek doldurulmuştur.

Etkileşimli masal anlatıcılığı yöntemi ile oluşturulan eşitlikçi masallar anlatımı yapılmıştır. Etkileşimli masal atölyesi, haftada bir gün yapılan atölye çalışmasıyla 4 hafta devam etmiştir. Atölyede, Kırmızı Başlıklı Kız, Pamuk Kalpli Prens ve Yedi Cüceler, Sindirella'nın Bilmecesi masallarının eşitlikçi bakış açısıyla yeniden kurgulanarak yazılmış biçimleri anlatılmıştır. Masal anlatıcılığında deneyimli olan araştırmacı, bu araştırmada aynı zamanda uygulayıcılık da yaparak çocuklarla sürekli etkileşim halinde olmuştur. Çalışma, çocukların gün boyu buldukları sınıfları ve ortak kullanım alanlarında yapılmıştır.

3.2.Çalışma Ortamı

Araştırmanın yapıldığı okul öncesi kurumu, bağımsız anaokulu olarak tanımlanan, sadece okul öncesi çocukların devam ettiği bir kurumdur. Bahçeli, iki katlı bir yapı olan kurumun giriş katında yemekhane, iki adet sınıf, müdür yardımcısı odası, spor salonu bölümü bulunmaktadır. Üst katta ise müdür odası, rehber öğretmen odası, revir, çok amaçlı salon ve üç sınıf bulunmaktadır. İkili öğretim yapan okulda, beş sabahçı beş de öğlenci sınıfta toplam 195 çocuk eğitim görmektedir.

Araştırma çalışmasının yapıldığı sınıf, 18 çocuktan oluşan öğleden sonra grubudur. Çocuklar, okula geldikten bir saat kadar sonra mola verip yemekhanede beslenmelerini yemektedirler. Çocuklarla yapılan birebir görüşmelerde okuldaki müsaitliğe göre çok amaçlı salon ya da rehber öğretmen odası kullanılmıştır.

Etkileşimli masal anlatımı sınıf ortamında gerçekleştirilmiş, masalar kullanım dışı kalacak şekilde düzenlenip çalışma için elverişli bir ortam elde edilmiş, çocuklarla masal çemberi oluşturularak etkinlikler gerçekleştirilmiştir.

Resim 1.

Araştırma ortamı, masal çemberi

3.3.Çalışma Grubu

Bu araştırmada 2021-2022 eğitim – öğretim yılında Bursa ili Nilüfer ilçesinde bir anaokulunda 6 yaş sınıflarına devam eden on kız, sekiz erkek, 18 kişilik sınıf grubu çalışma grubunu oluşturmaktadır. Çocuklar 60-72 ay aralığındadır. Üç masal anlatımından oluşan atölye çalışmasının tamamına katılmayan çocuklar çalışma grubundan çıkartılmış, 14 kişilik grup değerlendirilmeye alınmıştır.

Çalışma grubunun bulunduğu okul Bursa'nın orta ve üstü gelir grubuna sahip semtlerinden birinde yer almaktadır. Velilerden elde edilen bilgilere göre annelerin beşi lise, üçü ön lisans, altısı lisans mezunudur. Annelerin altısı muhasebecilik, işçilik, esnafılık, öğretmenlik, memurluk gibi mesleklerle çalışma hayatını sürdürmekte sekizi ise ev dışında bir işte çalışmamaktadır. Babaların beşi lise, biri ön lisans, altısı lisans, ikisi yüksek lisans mezunudur. Babaların tamamı çalışmaktadır. Üç baba esnafılık yaparken diğer babaların meslekleri işçilik, öğretmenlik, mühendislik, memurluk, teknikerlik, mimarlık olarak değişkenlik göstermektedir.

Çalışma grubundaki çocukların ikisi ailelerinin tek çocuğudur. Üç çocuklu ailelerden gelen üç, iki çocuklu ailelerden gelen dokuz çocuk bulunmaktadır. Çocuklar okula öğleden sonraları gelmekte, sabahları evlerinde ya da büyükannelerinin evlerinde vakit geçirmektedir. COVID pandemisi nedeniyle velilerin ve okul yönetiminin hassasiyetle uyguladıkları kurallar mevcuttur. En ufak bir sağlık sorunu şüphesi olan çocuk okula gönderilmemekte olduğundan devamsızlık normal dönemlere göre daha yüksektir.

Araştırma sürecinde bir çocuk, çok dilli ailede büyüdüğü için Türkçe anlama ve konuşma gücüğü yaşadığından dolayı, üç çocuk ise devamsızlıkları nedeniyle tüm masal anlatımı oturumlarına katılmadıkları için değerlendirme dışına çıkarılmıştır. Devamsızlığı mevcut olan çocuklar okula geldikleri günler tüm çalışmalara dahil edilmiş, ikinci görüşme günü okulda olanlarla arkadaşlarıyla yapıldığı gibi görüşme yapılarak arkadaşlarından farklı bir duruma düşmemeleri sağlanmış, cevapları değerlendirmeye alınmamıştır.

3.4. Veri toplama araçları

Bu araştırmada; demografik bilgi formu, eşleştirme kartları, ön görüşme ve son görüşme formları, araştırmacı günlüğü, ses ve görüntü kayıtlarından yararlanılmıştır.

Araştırma öncesinde, araştırmacı tarafından hazırlanan demografik bilgi formu (Ek 2) ebeveynlere gönderilmiştir. Gönüllü katılımı kabul eden ebeveynlerin çocukları araştırma kapsamına alınmıştır. Çocuklarla uygulamadan önce ilk görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerde, eşleştirme formunda (Ek 7) yer alan on altı meslek sıralanarak bu meslekleri kızların mı erkeklerin mi her ikisinin mi yapacağı sorulmuştur. Görüşmeler, çocuklar tarafından yapılan yorumlara, verilen cevaplara daha sonradan direkt olarak ulaşılması amacıyla ses kaydı alınmıştır. Yapılan etkileşimli masal anlatımı çalışmalarında zaman zaman ses ve görüntü kaydı alınmıştır. Bu kayıtlardan çalışmaların değerlendirilmesi esnasında yararlanılmıştır.

Ayrıca araştırmacı tarafından öğretmen ve uzman görüşleri doğrultusunda hazırlanan ön uygulama– son uygulama aşamasında eşleştirme kartları (Ek 4) ile çocukların görüşlerindeki farklılıklar belirlenmeye çalışılmıştır. Kullanılan eşleştirme kartları, bir kız ve bir erkek çizgi karakterden oluşmaktadır. On altı mesleğe ilişkin

sorular sorulurken çocuklara, kız ve erkek karakterler gösterilerek bunlardan hangisinin ya da hangilerinin bu mesleği yapabileceği sorulmuştur.

Eşleştirme kartları oluşturulurken ve meslek seçimleri yapılırken çocuk gelişimi uzmanından görüş alınmış, tüm sorular için çocuklara aynı karakterlerin gösterilmesi uygun bulunmuştur. Çocuklara karakterleri gösterirken seçim ve anlaşılma kolaylığı sağlanabilmesi için çizgi karakterlerin A6 kâğıt boyutunda renkli çıktısı alınarak şeffaf plastik kaplanmış ve çocukların hem sözlü hem de dokunarak seçim yapabilmesi imkânı tanınmıştır.

Çocuklarla yapılan ilk görüşme ve masal anlatımından sonra uygulanan son görüşme, yarı yapılandırılmış görüşme formlarından oluşmaktadır. Çocukların dikkatlerinin dağılmasını önlemek amacıyla sorular oyunlaştırılarak sorulmuştur. Bir kız ve erkek karakter görselleri hazırlanarak çocukların ellerine verilerek sorulara uygun görseli göstermeleri istenmiştir. Dijital eğitim uygulaması wordwall.net'te yapılan çark ile çocuklara tablette çark çevirtilerek rasgele çıkan mesleklere yanıt vermeleri istenmiş, böylelikle çocukların yarı yapılandırılmış görüşme formundaki soruları sıkılmadan yanıtlamaları sağlanmıştır.

3.4.1.Çocuk Bilgi Formu

Velilere dağıtılan Çocuk Bilgi Formu, çocuklara ilişkin demografik bilgilerin belirlenmesi amacı ile kullanılmıştır.

Bu form ile çalışma grubundaki çocukların yaşları, cinsiyetleri, doğum tarihleri, anne-babanın eğitim durumu, meslekleri, gelir durumları, kardeş sayısı hakkında bilgi edinilmiştir (Ek 3).

3.4.2.Eşleştirme Kartları

Eşleştirme formundaki soruların altına bir kız ve bir erkek çocuk karakter konularak henüz okuma yazma bilmeyen çocukların cevap verirken görsellerden yararlanması amaçlanmıştır. Formdaki çocuk karakterleri A6 boyutunda kartlara basılıp PVC kaplanıp çocuklara gösterilmiş, özellikle görsel ve dokunsal uyaranlardan daha fazla etkilenen çocukların ilgisi çekilmiştir.

Resim 2.

Eşleştirme Kartları

3.4.3.Ön Görüşme ve Son Görüşme Formları

Ön görüşme formu, çocuk görüşme formu (Ek 4) ve eşleştirme formundan (Ek 5) oluşmaktadır. Çocuk görüşme formunda çocuğa asıl sorulardan önce kendisiyle ve ailesiyle ilgili on iki soru sorularak sohbet edilmekte, çocuğun asıl sorulardan önce araştırmacıyla iletişime geçmesi için imkân tanınmaktadır. En sevdiği yemek, en sevdiği oyuncak, oyun oynamayı sevdiği arkadaşı, büyüyünce hangi mesleği seçmeyi düşündüğü, evdeki iş bölümü hakkındaki sorulardan sonra eşleştirme formuna geçilip mesleklerle ilgili sorular sorulmaktadır.

Resim 3.

Meslek çarkı

Çocukların on altı mesleğe ilişkin sorulara cevap verirken sıkılmamaları, sorulara gerçekten düşündükleri şekilde yanıt verirken dikkatlerinin dağılmamasını sağlamak amacıyla eşleştirme formundaki meslekler, dijital eğitim uygulamalarının oluşturulabildiği wordwall sitesinde çark çevirme oyununa eklenmiştir. Çocuklar, oyun oynar gibi tabletteki çarkı çevirerek sıradaki meslek hakkında düşüncelerini paylaşmışlardır.

İkinci görüşmede aynı eşleştirme formu (Ek 5) kullanılmış, çocuklara yine çark çevirme oyunu ile sorular yöneltilmiştir.

3.4.4.Araştırmacı Günlüğü

Araştırmacı günlüğü araştırmacının süreç boyunca not tuttuğu defterdir. Bu deftere araştırmacı kendi gözlemlerini aktarır. Araştırma sürecinde öğretmen, öğrenciler ya da araştırmaya katılan diğer bireylerden bir uygulama ya da sorunla ilgili günlük tutmaları istenebilir. Günlükler bireysel gözlemlere, tepkilere, duygulara, yorumlara ve açıklamalara ulaşmada yararlı olabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Araştırmacı günlüğü, araştırmanın bölümlerinde gerçekleştirilen gözlem ve alınan notlarla düşünceleri kayıt altına almak amacıyla tutulan bilgisayar dosyası veya yazılı şekillerde olabilen bir defterdir (Johnson, 2015).

Araştırmacı, çalışmalar boyunca günlük tutmuş, eylem planı dahilinde yapılan etkinlikleri, oturumlarda yaşanan durumları not almıştır. Analiz aşamasında bu notlar, hatırlama açısından faydalı olmuştur.

3.4.5.Ses ve Görüntü Kayıtları

Araştırmada, araştırmacı uygulamayı ve gözlemi yapan kişidir. Çocuklarla yapılan görüşmeler, çocuklarla sohbet havasında geçen soru-cevap aşamasının hızını kesmemek için ses kaydı da alınmıştır. Uzun not alınması gereken yerler için çocuklar bekletilmemiş, daha sonra ses kayıtları dinlenerek çocukların tam cevapları kâğıda aktarılmıştır.

İlk görüşme aşamasında 208 dakika, son görüşme aşamasında 92 dakika ses kaydı yapılmıştır. Ses kayıtları, yazıya dökülerek çözümlenmiştir.

Okulda video çekimi uygun bulunmadığından etkinliklerinden fotoğraflar alınmış, bu görseller uygulama ile ilgili hatırlatıcı olmuştur.

Resim 4.

Isınma çalışmasından bir görüntü

3.5.İşlem-Veri Toplama Süreci

Araştırma için 26 Kasım 2021 tarihli 52 karar numaralı etik kurul onayı alınmış, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı okul öncesi kurumlarında uygulama yapabilmek için izin işlemleri tamamlanmıştır. Nilüfer ilçesindeki bağımsız anaokulları için verilen izin nedeniyle ilçedeki bağımsız anaokulu müdürleriyle görüşülmüş, çalışma takviminde bu araştırma için yer ayırabileceğini belirten anaokulunda çalışma gerçekleştirilmiştir. Okul müdürü ve sınıf öğretmeninin isteğiyle sınıf veli grubuna yapılacak araştırmayla ilgili bilgilendirici bir görüntülü mesaj gönderilmiştir. Veli toplantısına katılmış, velilerle tanışılarak soruları yanıtlanmıştır. Velilerden izin formları geldikten sonra veri toplama çalışmalarına başlanmıştır.

Uygulama, sınıfta masal anlatıcılığı atölyesi biçimde gerçekleştirilmiş olup etkileşimli masal anlatımlarında kaynak metin olarak Can Yayınları tarafından basılan ve “Eşit Masallar” serisinden Pamuk Kalpli Prens ve Yedi Cüceler, Kırmızı Başlıklı

Kız ve Sindirella'nın Bilmecesi masalları kullanılmıştır. Odeabank iş birliğiyle hazırlanan bu seri aynı zamanda "Eşit bir yarına uyansın çocuklar" sloganıyla <https://www.odeabank.com.tr/esit-masallar> web adresinde ücretsiz olarak erişime açıktır.

Eşit masallar projesinin ilk aşamasında Kırmızı Başlıklı Kız, Rapunzel, Sindirella masalları yeniden yazılmış, iki aşamada ise Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler ile Kurbağa Prens masalları yer almıştır.

İlk görüşmelerin yapılmasının ardından üç oturumdan oluşan etkileşimli masal anlatımı atölyesine başlanmıştır. Atölye, sınıf ortamında gerçekleştirilmiştir. Oyun ve canlandırmalar için yeterli alan sağlanması açısından masal anlatımı esnasında masa ve sandalyeler toplanıp masal çemberi oluşturulmuş, etkinliklerde yer alan müzikler akıllı tahta, bilgisayar ve hoparlör aracılığıyla verilmiştir.

Masal anlatıcılığı uygulamasında sırayla Sindirella'nın Bilmecesi, Pamuk Prens ve Yedi Cüceler, Kırmızı Başlıklı Kız masalları anlatılmıştır. Masallar, oluşturulan planlara göre anlatılmıştır. On sekiz kişilik sınıfta masal etkinliklerinin tümüne katılan çocuk sayısı on dördttür.

Masal anlatımları, etkileşimli masal anlatıcılığı yöntemi izlenerek oluşturulan plana göre gerçekleştirilmiş; ısınma, masal anlatımı, değerlendirme aşamaları 40 dakikayı geçmeyecek etkinlikler şeklinde oluşturulmuştur. Araştırmacı, masal anlatıcısı olarak tüm aşamalarda çocuklarla birlikte canlandırmalara katılmıştır. Sürecin tamamında yer almıştır.

Masal anlatımında masallar çocuklara direkt olarak okunmamış, anlatıcı masallardan hazırladığı planlarla masalları anlatmıştır.

Masal anlatımları sırasında canlandırma, rol oynama, anlatım, drama teknikleri kullanılmıştır. Son oturumda atölye çalışması boyunca anlatılan üç masal özetlenerek istasyon tekniği ile çocuklar gruplara bölünmüş ve içinde yer aldıkları masallarla ilgili resim çalışmaları yaptırılmıştır. Çocuklar etkinliklere gönüllü katılım gösterip özellikle canlandırma aşamasında rol almak için istekli davranışlar sergilemişlerdir.

Topçam (2019), masal anlatıcılarıyla yaptığı çalışmasında, anlatıcıların masala hazırlanma süreçlerini genellikle yazılı biçimde oluşturduklarını belirtmiştir. Masal anlatmaya hazırlanma süreci masala, anlatıcıya, dinleyicilere göre değişkenlik göstermektedir (Topçam, 2019).

Resim 5.

Kırmızı Başlıklı Kız

Örnek:

Kırmızı Başlıklı Kız Masal Anlatım Planı (Masal Haritası)

1-Kırmızı Başlıklı Kız, kırmızı pelerin takardı.

Soru: En sevdiğiniz giysi nedir?

2- Babasıyla kurabiye yaparlar. Babalar nasıl kurabiye yapar?

Meyveli mi, çikolatalı mı, ay şeklinde mi?

3- Anneanne de kurabiye sever, ona da götürelim, derler.

Siz kimle nelerinizi paylaşırsınız?

4- Annesi Kırmızı Başlıklı Kız'a "hep orman yolunu takip et" der.

5- Kırmızı Başlıklı Kız, ormanda oynayan çocuk seslerini duyar, onlarla oynar.

6- Kurt sepete yaklaşır, sepeti koklar.

7-Kırmızı Başlıklı Kız, kurda kurabiyeleri anneannesine götürdüğünü söyler.

(Canlandırma)

8-Kurt koşarak uzaklaşır.

9- Kurt, büyükanne rolüne girerek Kırmızı Başlıklı kızı bekler.

10- Kırmızı Başlıklı Kız, eve girer. Bir değişiklik fark eder. Sormaya başlar.

"Senin kolların neden uzun?" Gözler, kulaklar, burun, ağız...

Canlandırma

11- Kırmızı Başlıklı Kız, kurdun büyükanne gibi davrandığını anlar.

Hep beraber : "İmdat!"

12- Arkadaşları sesi duyar gelir.

13- Kurtla kovalamaca

Kurda sorular sorarlar: En yüksek dağ, penguenler, kangurular...

14- Uzlaşma:

Konuşurlar, büyükanne kilerden çıkar.

15- Kurabiyeleri paylaşıp hep birlikte yerler.

Dans ederler.

Final

Resim 6.

Resim 7.

İstasyon çalışmasında masalların resimlerini yapan gruplar

Araştırma süreci Can Yayınları tarafından eşitlik anlayışına göre yeniden kurgulanan eşit masalların anlatım sürecine dahil edilerek etkileşimli masal anlatımı yöntemine uygun olarak uygulanması şeklinde tasarlanmıştır. Süreç, her masala bir oturum olacak şekilde planmış, üç masal anlatılarak son oturumda istasyon tekniği ile oluşturulan etkinlikte çocuklar tarafından masalların yorumlanması yapılmıştır.

Eylem Planı: 1 Mart – 17 Mayıs 2022

03 Mart 2022- Pilot Çalışma

10 Mart 2022- Sınıf Öğretmeni ve Okul Müdürü ziyareti

17 Mart 2022- Veli izin formları ve bilgi formlarının paylaşılması, velilerle toplantı

23 Mart 2022- Sınıf Gözlemi, çocuklarla tanışma

30 Mart 2022- 1. Oturum: Isınma oyunları, İlk Görüşme (Ön Test)

06 Nisan 2022- İlk Görüşme (Ön Test)

12 Nisan 2022- Veli izin formu ve bilgi formlarının toplanması

19 Nisan 2022- 2. Oturum- İlk masalın anlatımı- Sindirella'nın Bilmecesi
Grup Çalışması- Bilmece etkinliği, dans

27 Nisan 2022- 3. Oturum- İkinci masalın anlatımı- Kırmızı Başlıklı Kız
Drama Etkinliği- Şapka Yapma

04 Mayıs 2022-4.Oturum-Üçüncü masal- Pamuk Kalpli Prens ve Yedi Cüceler
Drama etkinliği

12 Mayıs 2022- 5. Oturum: Masalların özetlenmesi, çocuklar tarafından anlatılması
İstasyon tekniği ile masallara ilişkin resimler elde edilmesi

17 Mayıs 2022- 6. Oturum: Son test

3.6. Pilot Çalışma

Görüşme formlarındaki sorularda yer alan mesleklerin bilinirliğini değerlendirmek, görüşme sürecini test etmek amacıyla Bursa ili, Nilüfer ilçesinde yer alan bir özel anaokulunun 6 yaş grubu sınıfından altı çocukla görüşme yapılmıştır.

Çocuklarla yapılan görüşmeler neticesinde meslek eşleştirme formunda yer alan sekreterlik, marangozluk ve mankenlik soruları, bu meslekler çocuklar tarafından bilinir olmadığı belirlenerek formdan çıkarılmıştır.

Çocukların görüşme esnasında dikkatlerinin dağılmaması için kız ve erkek çizgi karakterleri renkli bir şekilde basılıp gösterilmiş, tablette hazırlanan çark çevirme oyunu ile soru sıralamasını kendilerinin belirlemesi sağlanarak görüşmeye dahil olmaları kolaylaştırılmıştır.

3.7. Verilerin Analizi

Bu araştırmada veriler, nitel analiz yöntemlerinden olan betimsel analiz ile analiz edilmiştir. Betimsel analiz; çalışma sonucunda elde edilen veriler, önceden belirlenmiş temalara göre özetlenip yorumlanır. Araştırma sorularında yer alan temalara göre veriler düzenlenmektedir. Betimsel analizle hedeflenen, ulaşılan bulguları “düzenlenmiş ve yorumlanmış” biçimde okuyucuyla paylaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek,2000).

Eylem araştırmasının doğası gereği elde edilen verilerin analizi uygulamayla eş zamanlı olarak yürütülmüştür. Etkileşimli masal anlatıcılığı yöntemiyle gerçekleştirilen uygulamada yapılan etkinlikler betimlenip, çocuklardan alınan geri dönütler yazıya dökülmüştür. Uygulama ve görüşmeler esnasında ses ve görüntü kayıtları kullanılmış, verilen yanıtların yazıya dökülmesinde bu kayıtlardan ve doldurulan formlardan yararlanılmıştır. Çalışma grubunda yer alan on dört katılımcı çocuğun ilk görüşme ve son görüşmede verdikleri yanıtlar değerlendirilmiştir.

3.8.Geçerlik ve Güvenilirlik

Eylem araştırmalarında geçerlik araştırmanın “gerçeği” yansıtmasıdır. Araştırmanın gerçek hayatta uygulanabilir, belirli bir grubun ihtiyacıyla ilgili bir amacı olmalı, konu aktif bir şekilde araştırılmalı, geniş bir bilgi sağlama temelinden hareket edilip bunlar literatür bilgileriyle ilişkilendirilmeli, açık uçlu bir değerlendirme kapasitesi yaratılmalı, araştırmacı sadece bulgularla yetinmemeli, eleştiri yapmalıdır (Şencan, 2005).

Eylem araştırmasında araştırmacı elde edilen verilerin geçerliğini güçlendirmek ve sonuçların anlamlılığını zenginleştirmek amacıyla ‘veri çeşitilmesi’ stratejisini kullanmaya karar verebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2000) Araştırmada açık uçlu görüşme formu, ses ve görüntü kaydı, araştırmacı günlüğü, çocuk bilgi formu kullanılarak veri çeşitilmesi yapılmıştır.

Araştırmanın geçerliği, araştırmacının tarafsız bir tutum sergilemesi, amaca uygun çalışma ortamı seçimi, gözlem yöntemini kullanması, doğal ortam içindeki verilerden yararlanması, yüz yüze görüşmeler yapması (Yıldırım ve Şimşek, 2013; Creswell, 2009) ile sağlanabilir.

Araştırmanın güvenilirliği, çalışma grubundaki katılımcıların tanınması, ses ve etkinlik görüntü kayıtlarının alınması, veri analizinde araştırmacının yansız bir tutum içinde olması (Creswell, 2009; Yıldırım ve Şimşek, 2000) ile görüşme formları kullanılmasıyla sağlanmıştır. Ayrıca çalışma grubunu ve yapılan etkinlikleri açıkça betimleme, araştırmacı günlüğü tutulması, veri toplama ve veri analizi süreçlerinin tasviri yöntemleri de kullanılmıştır.

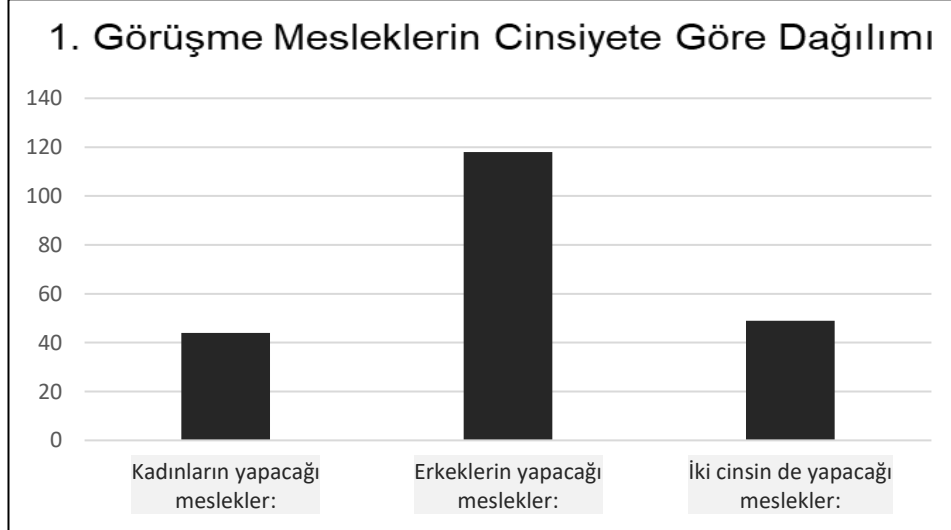
BÖLÜM 4: BULGULAR

4.1. İlk Görüşme Bulguları

Araştırmanın etkileşimli masal anlatıcılığı uygulaması öncesinde çocuklarla birebir görüşülerek hangi meslekleri kadınların, hangi meslekleri erkeklerin, hangi meslekleri hem kadınların hem de erkeklerin yapabileceği hakkında sorular sorulmuştur. Bu sorulara verilen yanıtlar ışığında elde edilen bulgular bu bölümde yer almaktadır.

4.1.1. İlk Görüşme Bulgularının Çocukların Cinsiyetine Göre Değerlendirilmesi

Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan 14 çocuğun 7'si kız, 7'si erkektir. Birinci görüşmede kız ve erkek çocuk şeklinde iki çizgi karakter gösterilerek on altı meslek sıralanmış, bu meslek sahiplerinin kız mı erkek mi olacağı sorulmuştur. Bazı çocukların daha önce duymadıklarını belirttikleri cumhurbaşkanlığı ve makine mühendisliği meslekleri için cevapları alınmamıştır.

Şekil 1.

İlk Görüşme Mesleklerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Çalışmaya katılan çocuklardan yedisi makine mühendisi, altısı da cumhurbaşkanı ile ilgili sorulara bu meslekleri bilmediklerini söyleyerek cevap

vermemiştir. Oluşturulan tabloda bu nedenle mesleklere ilişkin verilen toplam yanıt sayısı 211'dir.

Çocuklar, mesleklere ilişkin verdikleri yanıtlarda 46 kez sorulan mesleği kadınların yaptığı meslek (dişil meslek) olarak nitelendirirken 118 kez mesleği sadece erkeklere uygun bulduklarını söylemişlerdir. 47 kez her iki cinsiyetin de yapabileceği meslek olarak tanımlamada bulunmuşlardır.

Grafikten de görülebileceği gibi, erkeklere uygun bulunan meslekler için gelen cevap sayısı (118) en fazladır. Bunu, ikisi de seçeneği (47) ve kızlara uygun bulunan meslekler için verilen cevap sayısı (46) takip etmektedir.

Tablo 1.
İlk Görüşme Cinsiyete Göre Meslek Algısı

MESLEKLER	KIZ	ERKEK	İKİSİ DE
Anaokulu Öğretmeni	10	0	4
Okul Müdürü	1	13	0
Polis	1	7	6
Hemşire	13	0	1
Doktor	2	5	7
Pilot	1	8	5
Gemi Kaptanı	1	13	0
İtfaiyeci	0	9	5
Kargo Görevlisi	0	12	2
Boyacı	2	10	2
Banka Müdürü	2	10	2
Cumhurbaşkanı	0	8	0
Makine Mühendisi	0	5	2
Aşçı	7	3	4
Otobüs Şoförü	0	13	1
Kuaför	5	3	6

Yanıtlar incelendiğinde aşçılık ve kuaförlük mesleklerinde kadın, erkek ve ikisi de cevaplarının benzer sayılarda dağılım gösterdiği gözlemlenmektedir. Okul müdürü, gemi kaptanı, cumhurbaşkanı için her iki cins uygunluğuna ilişkin yanıt alınamamıştır. Hemşire, otobüs şoförü için birer çocuk her iki cinsin de bu meslekleri yapabileceğini söylerken kargo görevlisi, boyacı, banka müdürü, makine mühendisi için bu sayı ikide kalmıştır. Polislik ve doktorluk ilk görüşmede aldığı yedişer cevapla her iki cins de en fazla uygun bulunan mesleklerdir. Çocukların yarısı tarafından her iki cins için de

uygun bulunmuştur. Kuaförlük 6 yanıtla her iki cins için uygun bulunan mesleklerden olmuştur.

Anaokulu öğretmenliği ve hemşirelik için hiçbir çocuk erkekleri uygun bulmamış, 4 çocuk anaokulu öğretmenliğini, 1 çocuk da hemşireliği hem kadınların hem de erkeklerin yapabileceğini söylemiştir. Aşçılık ve kuaförlük üçer çocuğun yanıtıyla erkekler için en az uygun bulunan diğer mesleklerdir. Okul müdürlüğünü 13 çocuk erkeklere özgü bir meslek olarak görürken sadece 1 çocuk kadınlara özgü olarak değerlendirmiştir. Kargo görevlisi ve otobüs şoförlüğü meslekleri de erkeklerin yaptığı meslekler olarak belirtilmiş, kargo görevlisine 3, otobüs şoförüneyse 1 yanıt “her ikisi de” şeklinde verilmiştir.

Kızlar için uygun bulunmayan, hiç yanıt alınmayan mesleklerse itfaiyeci, kargo görevlisi, cumhurbaşkanı, makine mühendisi ve otobüs şofördür. Okul müdürü, polis, pilot, gemi kaptanı meslekleri için birer çocuk kızların bu meslekler için uygun olduğunu söylemiştir. Doktor, boyacı ve banka müdürü için alınan yanıt sayısı ikidir. Hemşirelik için çocukların 13’ü kızları uygun bulmuştur. Kızlar için en fazla uygun bulunan anaokulu öğretmenliği için bu sayı 9’dur.

4.2. İlk Görüşme Bulgularının Mesleklere İlişkin Verilen Yanıtlar Açısından Değerlendirilmesi

4.2.1. Çocukların Kadınlara Uygun Buldukları Meslekler (Dişil Meslekler):

4.2.1.1. Anaokulu Öğretmenliği:

Okul öncesi eğitim kurumunda olan çocukların en fazla tanıdığı meslek grubu olan anaokulu öğretmenliğine ilişkin yanıtları şu şekildedir:

Kadınların anaokulu öğretmeni olacağını söyleyen çocukların beşi erkek beşi kızdır. E1 kodlu çocuk; “Bütün öğretmenler kızdır.”, E7 kodlu çocuk, “Bütün öğretmenler kız olur.” diyerek genellemelere ulaşmışlardır. Kendi öğretmenlerinden ya da okullarındaki öğretmenlerden yola çıkarak yorum yapan K6 kodlu çocuk, “Bizim öğretmenimiz kız, o yüzden.”, E5 kodlu çocuk, “Benim öğretmenim kız”, K4 kodlu çocuk, “Bizim okulda kız öğretmen var, büyük sınıflarda erkek öğretmen olabilir.” şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Çocuklardan K7 kodlu çocuk, “Kızlar daha iyi cevap

verebiliyor.”, E4 kodlu çocuk, “Her şeyi biliyor.” yorumlarını yaparak gözlemlediği bilgi yeterliliğini ön planda tutarak kadın öğretmenlerin bilgi düzeylerini iyi bulduklarını belirtmişlerdir. K5 kodlu çocuk, “Ana sınıfında hiç erkek öğretmen görmedim.”, K1 kodlu çocuk “Genelde kız oluyor, erkek anaokulu öğretmeni görmedim.”, E6 kodlu çocuk, “Anaokulunda hiç erkek öğretmen görmedim.” açıklamalarıyla yaptıkları gözlemleri paylaşmışlardır.

Sınıftaki çocuklardan iki kız, iki erkek çocuk anaokulu öğretmenliğini her iki cinsiyetteki kişiler tarafından yapılabileceğini düşünmektedir. K3 kodlu çocuk, “İkisi de öğretmen olabilir.”, E2 kodlu çocuk, “İkisi de olabilir” diyerek görüşlerini genel bir perspektiften ifade ederlerken K2 kodlu çocuk “Kız da erkek de gördüm. Biri bizim öğretmen kız, öbürü başka sınıfta.”, E3 kodlu çocuk “Bu okulda herkes kız öğretmen, ikisi de olur.” diyerek okuldaki gözlemlerinden yararlandıklarını belirtmişlerdir.

4.2.1.2. Hemşirelik:

Hemşirelik mesleğinin sadece kadınlara uygun olduğunu söyleyen çocuk sayısı 13’tür. Kız çocukların altısı, erkek çocukların tamamı hemşirelerin kadın olduğunu söylemiştir. Hiç erkek hemşire görmediğini ifade edenler, kızların hemşire olmak istediğini belirtenlerin yanı sıra kızların hemşire olabildiğini söyleyenler mevcuttur. E1 kodlu çocuk "Hemşireler hep kız olur.", K2 kodlu çocuk “Kız gördüm, hemşire kız olur.” K7 kodlu çocuk “Hemşireler kalplere bakar, kız olur.”,K1 kodlu çocuk "Hayatımda erkek hemşire görmedim.",K6 kodlu çocuk "Kızlar hemşire olmak ister.", E6 kodlu çocuk “Hemşireler kızdır.”, E7 kodlu çocuk "Kızlar iğne yapar.", E4 kodlu çocuk “Kızlar olabiliyor.”, E5 kodlu çocuk “Kızlar hemşire olur.” diyerek bu yöndeki görüşlerini ifade etmişlerdir.

Ayrıca reklamlarda hemşirenin hep kız olduğunu belirten K3 kodlu çocuk " Erkekler doktor olur. Hemşireler kızdır. Reklamlarda görüyorum, hemşireler hep kız oluyor.” diyerek gözlemlerini ifade etmiştir.

Özellikle erkeklerin doktor, kızların onların yardımcısı olarak hemşire olacakları belirtilmiştir. E2 kodlu çocuk "Hemşireler erkek olmaz. Onlar doktor olur.", K4 kodlu çocuk "Hemşire demek kız demek. Normal doktor erkek olur. Babam hemşireler kızdır, der.”, E3 kodlu çocuk "Erkekler acımasız olur. Kızlara göre iş."

Sadece erkeklerin hemşirelik mesleğine uygun olduğunu söyleyen çocuk bulunmamaktadır.

Her iki cinsin de hemşirelik mesleğine uygun olduğunu belirten kişi sayısı 1'dir. Kız ve erkek hemşirelerin yardımlaşarak çalışacaklarını gözlemlerine dayanarak belirtmiştir. K5 kodlu çocuk "Kız hemşire olur. Erkek hemşire de ona yardım eder."

4.2.1.3. Aşçılık:

Kadınların aşçılık mesleğine uygun olduğunu söyleyenlerin sayısı 7'dir. K7 ve K6 kodlu çocuklar K7 kodlu çocuk " Ayşe aşçı olmak istiyor. Kızlar aşçı oluyor.", K6 kodlu çocuk "Kızlar hep olmak ister." şeklindeki ifadeleriyle kızların aşçı olmayı istediklerini söyleyerek bu mesleğin seçiminde isteği ön planda tutmuşlardır. E3 kodlu çocuk "Çoğunlukla kızlar yemek yapabilir.", E4 kodlu çocuk "Kızlar yemekleri yapabiliyor." diyerek kızların yemek yapmayı bildiklerini söylerlerken K4 kodlu çocuk kızların yemek yapmayı bilip erkeklerin bilmediğini söylemiş, hatta geleceğe dair bir öngöründe bulunarak "Ben büyüyünce evleneceğim kişi de bilmeyecek." diyerek yemek yapmak hakkındaki toplumsal cinsiyet rolünü benimsediğini ifade etmiştir. K4 kodlu çocuk "Kızlar yemek yapmayı bilir, erkekler bilmez. Ben büyüyünce evleneceğim kişi de bilmeyecek." şeklinde görüşünü belirtmiştir.

E7 kodlu çocuk "Kızlar aşçılığı sever, erkekler garson olur." görüşünü ortaya koyarak kızların aşçı erkeklerin garson olacağını söyleyerek işyerindeki rol dağılımını da yapmıştır. K5 kodlu çocuk "Erkekler yemek yapmayı unuturlar. Kızlar aklında tutuyor. Erkekler hep maç izliyor." diyerek yemek yapma işi hakkındaki gözlemini paylaşmıştır.

"Erkeklerin aşçılığa uygun olduğunu söyleyenlerin sayısı 3'tür. K1 kodlu çocuk "Gördüğüm her yerde erkek aşçı var." sözleriyle gözlemlerinden yola çıkarak aşçıların erkek olacağını söylemiş, K2 kodlu çocuk, "Filmlerde çok izledim. Bir ayı Peddington var. Kızgın bir aşçı var. Erkek olur." diyerek izlediği çizgi filmdeki karakteri örnek göstermiş, çizgi filmde etkilenerek benzer cevabı vermiştir. E1 kodlu çocuk erkeklerin bütün yemekleri koyabilecek güçte olduğunu belirtip soruya "Erkekler aşçı olunca bütün yemekleri koyabilir." diye yanıt verirken E5 kodlu çocuk, aşçılık mesleğini

erkeklerle uygun olduğunu söylemiş, “Kızlar yemekleri getirir restoranlarda, erkekler yemekleri yapar” diyerek kızlara servis, erkeklerle yemek yapma görevini vermiştir.

“Her iki cinsin de aşçılık yapabileceğini söyleyenlerin sayısı 3’tür. E6 kodlu çocuk “İkisi de aynı şeyi yapabilir.”, E2 kodlu çocuk “İkisi de yemek yapabilir.” sözleriyle hem kadınların hem de erkeklerin bu mesleği icra edebilecek beceriye sahip olduğunu söylerken K3 kodlu çocuk soruya “Kız yardımcı olur, erkek pişirmeci olur. Kız da pişirir, erkek de pişirir. Erkeğin işi çıktığı zaman kız yapar.” diye cevap vermiş, yardımlaşma ile kızların ve erkeklerin iş bölümü yaparak aşçılık yapabileceklerini belirtmiştir.

4.2.2. Çocukların Erkeklerle Uygun Buldukları Meslekler (Eril Meslekler):

Çalışma grubundaki çocukların verdikleri yanıtlara göre çocukların sadece erkeklerle uygun buldukları meslekler: Okul müdürlüğü, polislik, doktorluk, gemi kaptanlığı, pilotluk, itfaiyecilik, kargoculuk, boyacılık, banka müdürlüğü, cumhurbaşkanlığı, makine mühendisliği, otobüs şoförlüğü meslekleridir.

4.2.2.1. Okul Müdürlüğü:

Okul müdürlerinin kadın olacağını söyleyenlerin sayısı, 1’dir. K4 kodlu çocuk “Kızlar sadece okumayı bilir, müdür olur.” diyerek bu görüşünü ifade etmiştir. Sadece erkeklerin okul müdürü olarak uygun olduğunu düşünen çocuk sayısı 13’tür. Kız çocukların altısı, erkek çocukların yedisi okul müdürünün sadece erkek olabileceğini söylemiştir.

Çocukların bazılarının okul müdürlerinin erkek olmasına vurgu yaparak E7 kodlu çocuk “Müdürler erkek olur.”, E5 kodlu çocuk “Müdürümüz erkek.”, K2 kodlu çocuk “Müdür amca erkek olduğu için erkek olur.”, E1 ve E2 kodlu çocuklar “Bizim okulda müdür erkek.”, K6 kodlu çocuk “Bizde erkek müdür var. Başka okulda kız müdür var, bizde yok.” yanıtlarını verdikleri gözlemlenmiştir. E3 kodlu çocuk “Okul müdürü erkek olur. Erkekler kamera kayıtlarına bakabilir. Kızlar müdür olamaz.”, K1 kodlu çocuk “Hep okullarda erkek müdür görüyorum.” şeklinde yanıtlar vermişlerdir. K5 kodlu çocuk “Erkekler büyüyünce müdür olur, kızlar olmaz. Kız müdürün canı

sıkılır, çocuğu varsa onunla ilgilenir. Erkeklerin öyle bir durumu yok.", E4 kodlu çocuk "Erkek olur." K3 kodlu çocuk " Tabii ki de müdür erkektir. Kız müdür olmuyor.", K7 kodlu çocuk "Erkekler olur.", E6 kodlu çocuk "Hiç kız okul müdürü görmedim.",

4.2.2.2. Polislik:

Sadece bir çocuk kadınların polis olabileceğini ifade etmiştir. İzlediği filmdeki polis karakterinin kadın olmasıyla kızların bu mesleği yaptığını gözlemlediğini belirtmiştir. K2 kodlu çocuk "Kız olur, filmlerde gördüm."

Sadece erkeklerin polis olabileceğini düşünen çocuk sayısı 7'dir. Kızlardan 3 çocuk, erkeklerden 4 çocuk, verdikleri cevaplarla erkekleri polislik mesleğine daha uygun bulmaktadırlar.

Sınıftaki çocuklardan babasının polis olduğunu söyleyen K7 kodlu çocuk, "Onların sopası var, babam polis" diye yanıt vermiştir. E7 kodlu çocuk polislerin silah kullanmasını erkeklikle ilişkilendiriyor. K5 kodlu çocuk ise "Kız memur olur, erkek polis olur. Erkek de memur olur ama bir tanesi gidip yakalar. Kızın gücü yetmez yakalamaya." sözleriyle erkeklerin yakalama yeteneğine sahip olduğunu, kızların ise gücünün yetmediğini düşünüyor.

Gözlemlerinden yararlanan K1 kodlu çocuk "Erkekler polisliği seviyor. Çoğu kız sevmiyor.", E4 kodlu çocuk "Erkek olur." diyerek bu mesleği sadece erkekler için uygun bulduğunu belirtirken E5 kodlu çocuk "Polisliği erkekler yapar.", E1 kodlu çocuk "Ben erkeğim, polisler de erkek olur." yanıtlarını vermişlerdir .

Her iki cinsin de polislik mesleğine uygun olduğunu belirten kişi sayısı 6'dır. Kız ve erkek çocuklardan üçer çocuk, her iki cinsin de polislik mesleğini yapabileceğini belirtmişlerdir. E2 kodlu çocuk, "Kız polis de olur erkek polis de olur." yanıtıyla cinsiyete bakılmaksızın her iki cinsiyetin de polis olabileceğini açıkça ifade etmektedir.

K6 kodlu çocuk, çizgi filmde gördüğü bir kız polisin hırsız tutuklamasından örnek vererek "Ayşe'nin babası polis. Kızlar da olur. Çizgi filmde kız polis hırsız tutukladı." yanıtını vermiştir. Yine aynı sınıf arkadaşlarının babasından ve izlediği çizgi filmde etkilenen K4 kodlu çocuk, "Ayşe'nin babası polis. Çizgi filmde kız polis vardı. İki de olur." diyerek fikrini belirtmiştir.

K3 kodlu çocuk "Erkek de kız da çalışır." sözleriyle hem kadınların hem erkeklerin polis olabileceğini belirtirken E6 kodlu çocuk gündelik hayat gözlemlerinden

bahsederek “Her ikisini de gördüm.” diye yanıt vermiştir. E3 kodlu çocuk, “Roblox’ta bir oyun var. Kızlar da oluyor, erkekler de polis oluyor.” diyerek oynadığı bilgisayar oyununda hem kız hem de erkek polislerin olduğunu söylemiştir.

4.2.2.3. Doktorluk:

Doktorluk mesleğinin sadece kadınlara uygun olduğunu söyleyen çocuk sayısı 2’dir. K1 kodlu çocuk, "Erkekler doktor olmayı düşünmüyor. Kız arkadaşlarım doktor olmak istiyor." sözleriyle kız arkadaşlarının doktor olmak istemesini referans göstererek kızların doktorluk mesleğine uygun olduğunu belirtmiştir. K6 kodlu çocuk, bir kız arkadaşının adını söyleyerek “Ayşe doktor olacak. Kızlar doktor olur.” yanıtını vermiştir.

Sadece erkeklerin doktor olabileceğini düşünen çocukların sayısı 7’dir. Kız çocukların ikisi, erkek çocukların beşi doktorluk mesleğini sadece erkeklere göre bulmuştur. Çocuklar, bu kararlarını belirtirken hastane gözlem ve muayene deneyimlerinden yararlandıklarını belirten ifadeler kullanmışlar, çocuklardan dördü doktorların erkek hemşirelerinse kız olduğunu vurgulamıştır. Yaptıkları bu ayrımı E2 kodlu çocuk "Hemşireler kız, normal doktor erkek", E7 kodlu çocuk "Doktor erkek olur. Kızlar hemşire olur.", E5 kodlu çocuk "Doktorlar erkek, hemşireler kız olur.", K4 kodlu çocuk "Hemşire kız, doktorsa erkek içindir." yanıtlarıyla ifade etmişlerdir.

E2, E7, E5 ve K4 kodlu çocuklar hemşireliğin kızlara, doktorluğun erkeklere göre işler olduğunu belirterek bu konudaki toplumsal cinsiyet kalıp yargısını ön plana çıkarmışlardır.

K5 kodlu çocuk "Hasta olduğumda erkek doktor muayene ediyor, kız etmiyor.", E2 kodlu çocuk "Hemşireler kız, normal doktor erkek" sözleriyle doktorların hasta olanlara bakmalarından bahsederek muayene deneyimlerini karar verme sürecinde kullanmışlardır. K7 kodlu çocuk ise "Çok hasta olanlara bakar." şeklinde cevap vererek doktorların erkek olduğunu söylemiştir.

Her iki cinsin de doktorluk yapabileceğini söyleyenlerin sayısı 5’tir. Kız çocukların üçü, erkek çocukların ikisi hem kız hem de erkek doktor gördüklerini belirterek sağlık kurumlarındaki deneyimlerini paylaşmışlardır. Her ikisi de cevabını veren çocuklar hem kadın hem de erkek doktor gördüklerini belirtmişlerdir. K3 kodlu çocuk "İkisi de doktor olabilir. Ben öyle görüyorum doktorları." diyerek gözlemlerini

anlatmış, E3 kodlu çocuk "Doktora gittiğimde kız doktor da görüyorum erkek doktor da görüyorum." , K2 kodlu çocuk "Kız ve erkek olur yardımcısı olur.",E6 kodlu çocuk "Hep öyle gördüm." (İkisini de), E1 kodlu çocuk "Hem kız hem erkek doktor gördüm." şeklindeki görüşlerini bildirmişlerdir.

4.2.2.4. Gemi Kaptanlığı:

Kadınların kaptanlık mesleğine uygun olduğunu söyleyen bir erkek çocuk vardır. E7 kodlu çocuk "Gemi kaptanı kız olur." diye fikrini söylemiş, sebebi hakkında bilgi vermemiştir.

Sadece erkeklerin kaptanlık mesleğine uygun olduğunu söyleyenler yedisi kız altısı erkek olmak üzere on üç çocuktur. Filmlerde ya da gemiye bindiğinde kaptanların hep erkek olduğunu görenlerin yanı sıra kız kaptan görmediğini belirtenler vardır: E2 kodlu çocuk "Kız gemi kaptanı görmedim. Erkek de görmedim ama biliyorum." E6 kodlu çocuk "Kız kaptan görmedim.", K2 kodlu çocuk "Kız kaptan görmedim. Erkek kaptan filmlerde gördüm."

K7 kodlu çocuk "Videoda gördüm erkek." K6 kodlu çocuk "Erkek gemi kaptanı gördüm." K4 kodlu çocuk "Gemiye biniyorum erkek görüyorum." E1 kodlu çocuk "Bütün kaptanlar erkek." K1 kodlu çocuk "Arkadaşlarım, erkekler, kaptan olacağım diyor.", K3 kodlu çocuk "Kaptanlar erkek oluyor.", E5 kodlu çocuk, "Kaptan erkek olur."

Kızların sadece "kız işi" yapabileceğini, kızların gemi kullanamayacağını söyleyenler: E3 kodlu çocuk "Kız işleri yapabilirler. Bu kız işi değil." E4 kodlu çocuk "Erkek gemiyi sürebilir, kızlar süremez." K5 kodlu çocuk "Erkekler gemi kullanır, kızlar kullanamaz."

4.2.2.5. Pilotluk:

Kadınların pilotluk mesleğine uygun olduğunu sadece bir çocuk söylemiştir. K2 kodlu çocuk, "Kızlar daha zekidir. Kızlar pilot olur." söylemiyle mesleğe uygunluğu zekaya dayandırarak kızların daha uygun olduğunu belirtmiştir.

Erkeklerin pilot olabileceğini düşünenlerin sayısı 8'dir. Kız ve erkek çocuklardan dördü erkek çocuklarının pilotluk mesleğine daha uygun olduklarını söylemişlerdir. E5 kodlu çocuk, "Erkekler uçakları uçurur, kız yemek verir.", K5 kodlu

çocuk, “Kızlar erkeklere yardım eder. Pilotlar kızları istediği yere götürür.”, K6 kodlu çocuk, "Uçağa bindim erkek, yardımcısı kız bana meyve suyu vermişti." diyerek pilotluk mesleği ile pilotun yardımcısı olarak gördüklerini ifade etmişlerdir.

K4 kodlu çocuk "Uçağa biniyorum, bakıyorum hep erkek var.", K1 kodlu çocuk "Erkekler pilot olmayı seviyor.", E1 kodlu çocuk “Pilotlar hep erkek.”, E2 kodlu çocuk “Erkek olur.”, diyerek erkeklerin bu meslekte daha görünür olduklarını belirtmiştir. E4 kodlu çocuksa yeterlilik açısından erkekleri bu iş açısından yeterli görmüş ve “Erkek uçak sürebilir, kız süremez.” demiştir.

Her iki cinsin de pilotluk yapabileceğini söyleyenlerin sayısı 5’dir. Kızların ikisi, erkeklerin üçü pilotluk mesleğini her iki cinsiyetten kişilerin yapabileceğini söylemiştir. Özellikle yardımlaşmadan, nöbetleşe birlikte çalışmaktan bahseden E3 kodlu çocuk "Biri uyursa öbür pilot sürer.", K3 kodlu çocuk "İkisi de çalışır, ikisi de olur." sözleriyle kız ve erkek pilotları eşit bir düzlemde değerlendirirken K7 kodlu çocuk "Yardımcısı kız olur. İki pilot oluyor” diyerek pilotlar arasında erkeğin baskın olduğu bir ast-üst ilişkisi kurmuştur. E6 kodlu çocuk, "Hep öyle izledim filmlerde dizilerde." derken medyadaki temsilin etkisini göstermektedir. E7 kodlu çocuksa “Onlar severler.” şeklindeki ifadesiyle pilotluk mesleğinin her iki cinsiyetteki bireyler tarafından beğenilen bir meslek olduğunu belirtmiştir. Ancak kadınların pilot olabileceğini, her iki cinsin de bu işi yapabileceğini düşünen çocukların olması toplumda bu algının değişmeye başladığını gösterir.

Çocuklar, özellikle izledikleri çizgi filmlerde bazı kadın karakterlerin pilot olduğunu gördükleri için kadınları pilotluk mesleğine uygun olarak tanımladıklarını belirtmişlerdir. Görünürlüğün önemliliğine ilişkin bir durum olduğu söylenebilir.

4.2.2.5. İtfaiyecilik:

Kadınların itfaiyeci mesleğine uygun olduğunu söyleyen bir erkek çocuk vardır. E1 kodlu çocuk ağabeyinin kız arkadaşının itfaiyeci olmak istediğini belirterek bu mesleği kızlara uygun bulduğunu söylemiştir.

Sadece erkeklerin itfaiyecilik mesleğine uygun olduğunu söyleyenlerin sayısı 8’dir. Altı kız, iki erkek çocuk sadece erkeklerin itfaiyeciliğe uygun olduğunu söylemiştir.

E4 kodlu çocuk "Erkek olur, kızlar bilmiyor.", K3 kodlu çocuk "Erkek olur, çünkü kız olmaz. Kız bilemez o yüzden erkek." diye yanıt vererek kızların itfaiyeci olma yeterliliğine sahip olmadıklarını, bu işi bilmediklerini ifade etmişlerdir. K5 kodlu çocuk biraz daha fikir yürüterek kızların yapacağı işten de bahsetmiş, "Erkekler yangın söndürmeyi iyi bilir. Kızlar bilmez, onlar yemek yapar." şeklinde düşüncelerini bildirmiştir. Yine erkeklerin bu konuda becerilerinin olduğunu düşünen K7 kodlu çocuk "Erkek, her tarafı çok iyi buluyorlar.", K4 kodlu çocuk "Erkekler sadece su sıkabilir.", K1 kodlu çocuk "Erkekler itfaiyeci olmayı seviyor. Yardım ediyor birbirine. Ahmet'in yangın söndüren itfaiye şapkası var." yanıtlarını vermişlerdir.

Görünürlüğe vurgu yapan K6 kodlu çocuk " Televizyonda izliyorum erkek, hiç kız yok.", E2 kodlu çocuk "Hiç kız itfaiyeci görmedim." demiştir. Her iki cinsin de itfaiyecilik mesleğine uygun olduğunu düşünen çocuk sayısı 5'tir. İtfaiyecilik mesleği için cinsiyet ayrımı daha dengeli bir şekilde görülmektedir. K2 kodlu çocuk "Bazıları kız bazıları erkek olabilir. Birlikte yardımlaşarak yaparlar. Çizgi filmlerde öyle gördüm.", E3 kodlu çocuk "İkisinin yapabileceği iş, Youtube'da izledim.", E7 kodlu çocuk "İkisi de sever.", E6 kodlu çocuk " İkisi de yapabilir, çizgi filmde gördüm.", E5 kodlu çocuk " İş bölümü yaparlar. Erkek tırmanır, kız hastaya bakar."

4.2.2.6. Kargoculuk:

Çocukların hiçbiri kargo görevlisi mesleğine kızları uygun bulmamıştır. Sadece erkeklerin kargo görevlisi mesleğine uygun olduğunu söyleyenlerin sayısı beşi kız, altısı erkek çocuk olmak üzere 11 çocuktur.

E2 kodlu çocuk "Ahmet sınıfta oldu, meslekleri seçerken." K6 kodlu çocuk "Eve gelen kargocu erkek." K4 kodlu çocuk "Kargoyu götürür, paket yapmayı bilir." E5 kodlu çocuk "Erkek, bize kargo getiriyorlar." K2 kodlu çocuk "Getir 'de erkek" E6 kodlu çocuk "Asla kız görmedim." E7 kodlu çocuk "Erkekler sever, kargo getirirler."

E4 kodlu çocuk "Erkek, kızlar süremiyor arabayı." K5 kodlu çocuk "Kızların taşımaya gücü yetmez. Ağır olursa kızlar düşürür. Erkek taşır hem de üst üste." K1 kodlu çocuk "annem babam sipariş verdiğinde her zaman erkek çıkıyor." E3 kodlu çocuk "Erkekler olur, kızların olacağını pek sanmıyorum. Erkekler çabuk yetiştirir, taşıyabilir."

Verilen yanıtlara göre üç kız çocuğu, kargo görevlisi mesleğinin her iki cinse de uygun olduğunu söylemiştir. E1 kodlu çocuk "Her zaman erkek kargocu olur, bazen kızlar da olur." K3 kodlu çocuk "Reklamlarda kızla erkek kargocu oluyor. Ben öyle görüyorum." K7 kodlu çocuk " Hep kapımıza bir şeyler geliyor. Bazen erkekler, bazen kızlar geliyor."

4.2.2.7. Boyacılık:

Kadınların boyacılık mesleği yapmalarını uygun bulanların sayısı 2'dir. K7 kodlu çocuk "Kızlar boya yapar." diyerek genellediği yargısında yapabilirlik durumunu ele almış, K2 kodlu çocuksa kızların boyacı olabileceğini, filmlerde gördüğünü belirterek medya etkisine yer vermiştir.

Sadece erkeklerin boyacılık yapabileceklerini söyleyenlerin sayısı 10'dur. E4 kodlu çocuk "Erkek, kızların elbiselerine damlar boya." K1 kodlu çocuk "Kuzenlerime ev yaptırmak için hep erkek çıkıyordu, hiç kız görmedim." E3 kodlu çocuk "Kızlar yükseğe çıkamaz. Binaların tepesine, yüksek binalara çıkamaz.", E6 kodlu çocuk "Kız boyacı görmedim.", E5 kodlu çocuk "Erkek olur.", K4 kodlu çocuk "Odamı boyamaya erkek geldi.", K6 kodlu çocuk "Bir keresinde bizim evimizin duvarlarını şekilli boyadılar. Erkek boyacı geldi. Kız görmedim hiç.", E1 kodlu çocuk "Bütün boyacılar erkek olur.", E2 kodlu çocuk "Kız boyacı görmedim."

Her iki cinsin de boyacılık mesleğine uygun olduğunu düşünen çocuk sayısı 2'tir. K3 kodlu çocuk "Kızlar, erkekler boya yapmayı sever.", K5 kodlu çocuk "Annem ve babam, babaannemin evini boyadı. İkisi de yapar." yanıtlarını vermişlerdir.

4.2.2.8. Banka Müdürlüğü:

Kadınların banka müdürlüğü mesleğine uygun olduklarını söyleyen iki kız çocuk vardır. Çocuklardan biri bebekken kadın bir banka müdürü gördüğünü hatırlamış diğeri de kızların parayı yönetmeyi sevdiklerini söylemiştir. K6 kodlu çocuk "Bir keresinde bebekken görmüştüm.", K1 kodlu çocuk "Kızlar böyle şeyleri seviyorlar. Para kazananları yönetirler."

Erkeklerin banka müdürlüğüne uygun olduğunu söyleyenlerin sayısı 10'dur. Kızlardan 4 çocuk, erkeklerden 6 çocuk banka müdürlüğünü sadece erkeklerin yapacağı

bir meslek olarak gördüklerini belirtmişlerdir. K4 kodlu çocuk, "Bankaya gidiyorum, erkekleri görüyorum." diyerek erkek banka müdürü gördüğünü ifade etmiştir.

Medyada gördükleri banka müdürü tiplerinden etkilenen E2 kodlu çocuk, "Erkek banka müdürü gördüm videolarda." sözleriyle banka müdürlüğünü erkeklerin yaptığını gördüğünü ifade ederken videoda kız ve erkek banka müdürü gördüğünü belirten E3 kodlu çocuksa "Gerçek hayatta erkekler banka müdürü olur." demiştir. E4 kodlu çocuk, "Kızlar olamıyor." diyerek kızların banka müdürü olamayacağını, K2 kodlu çocuk, "Erkekler daha zeki olduğu için banka müdürü olur. Erkekler daha iyi çalışabilir." sözleriyle erkeklerin daha zeki ve çalışkan oldukları için banka müdürü olabileceğini ifade etmiştir. E5 kodlu çocuk "Erkek olur diye düşünüyorum.", K7 kodlu çocuk "Erkekler çok iyi banka koruyucusu.", E1 kodlu çocuk " Ben erkeğim, kesin erkek olur.", K5 kodlu çocuk "Babam işte çalışıyor. Onun işinin oradaki banka müdürü erkek.", E7 kodlu çocuk "Banka müdürlüğünü erkekler yapar." diyerek banka müdürünün erkek olacağını belirtmişlerdir.

Banka müdürlüğünü her iki cinse uygun bulan iki çocuk vardır. Çocuklardan biri kız diğeri erkektir. Çocuklar hem kadınların hem de erkeklerin banka müdürü olabileceğini söylemişlerdir. E6 kodlu çocuk "Hep ikisi de olur diye tahmin etmiştim.", K3 kodlu çocuk "İkisi de olur."

4.2.2.9. Cumhurbaşkanlığı:

Çocuklardan altısı Cumhurbaşkanlığının ne demek olduğunu ne iş yaptığını bilmediklerini ifade ettiklerinden onlara bu soru sorulmamıştır. Cumhurbaşkanlığını bilen 8 çocuktan yanıtlar alınmıştır.

Soruya yanıt veren 4 kız, 4 erkek çocuğun tamamı cumhurbaşkanlığı için erkekleri uygun bulmuşlardır. E5, E6, K7 ve K6 kodlu çocuklar cumhurbaşkanlarının hep erkek olduğunu ifade etmişlerdir. E5 kodlu çocuk "Cumhurbaşkanı erkek olur." Yorumunu yaparken cumhurbaşkanının medyadaki görünürlüğünden bahseden K7 kodlu çocuk "Erkek, haberlerde çıkıyor.", E6 kodlu çocuk "Kız cumhurbaşkanı görmedim haberlerde.", K6 kodlu çocuk " Erkek. Televizyonda izledim, her gün çıkıyor haberlerde" yorumlarını yapmışlardır.

K1 kodlu çocuk "Kızlar sevmiyor pek öyle şey." diyerek kızların bu işleri sevmediğini ifade etmiştir. E3 kodlu çocuk, "Atatürk de erkek." sözüyle cumhuriyetimizin kurucusu Atatürk'ü örnek göstermiştir. K3 kodlu çocuk "Çünkü onlar erkek olur.", E7 kodlu çocuk "Cumhurbaşkanlığını erkekler yapar." diye cumhurbaşkanlığı için erkeklerin uygun olduğunu söylemişlerdir.

Verilen yanıtlara göre cumhurbaşkanlığını her iki cinse uygun bulan çocuk bulunmamaktadır.

4.2.2.10. Makine Mühendisliği:

Makine mühendisliği mesleğini hiç duymamış 7 çocuk vardır. Cevap veren diğer 7 çocuğun yanıtları değerlendirilmiştir.

Kadınların makine mühendisliği mesleğine uygun olduğunu ifade eden çocuk bulunmamaktadır. Çalışma grubundaki çocuklardan soruya yanıt veren kız çocuklarının hiçbirinin bu mesleği kızlara ya da her iki cinse uygun bulmaması söz konusudur.

Erkeklerin makine mühendisliğine uygun olduğunu söyleyen 4'ü kız 1'i erkek beş çocuk vardır. Özellikle kızların bu mesleği kızlara uygun bulmadıkları gözlemlenmiştir. Soruya cevap veren kızların tamamı makine mühendisliği mesleğini erkeklere uygun bulmuştur.

K1 kodlu çocuk "Erkekler makinelerle oynamayı seviyor. Bazı erkekler robot falan yapmayı seviyor." diyerek mekanik oyuncaklarla oynamayı mühendislikle özdeşleştirerek erkekleri bu mesleğe uygun bulduğunu söylemiştir. K6 kodlu çocuk "Hep erkekler olur." diye başka bir ihtimal düşünmediğini belirtmiştir. E3 kodlu çocuk "Erkekler fabrikada çalışır. Kadınların fabrikada çalıştığını görmedim." diyerek kızların fabrikada çalıştıklarını görmediğini söylerken K4 kodlu çocuk "Erkekler mühendis olur. Kızlara göre bir iş değil. Kızlar bebek bakıcısı, yemek yapma gibi işler yapar." Sözleriyle kızlara göre bir iş olmadığını, kızların bebek bakma, yemek yapma gibi işler yaptıklarını belirtmiştir.

K5 kodlu çocuk, "Erkekler çok çalışır, para kazanır. Kızlar onlara yemek yapar." ifadesiyle erkeklerin işyerinde çalıştığını, kızların onlara yemek yaptığını söyleyerek kadınların çalışma alanını ev ve mutfakla sınırlamıştır.

Verilen yanıtlara göre makine mühendisliğinin her iki cinse de uygun olduğunu belirten iki erkek çocuğu vardır. E7 kodlu çocuk "İkisi de sever." diyerek hem kızların

hem erkeklerin bu işi sevebileceklerini söylerken E6 kodlu çocuk "İkisi de bu işi yapabilir." sözüyle beceri üzerinde durarak iki cinsin de bu işi yapabileceğini belirtmiştir.

4.2.2.11. Otobüs Şoförlüğü:

Kadınların otobüs şoförlüğü mesleğine uygun olduğunu söyleyen çocuk bulunmamaktadır.

Erkeklerin otobüs şoförlüğüne uygun olduğunu söyleyenlerin sayısı 13'tür. Bazı çocuklar verdikleri cevaplarda kızların bu işi yapamayacağı üzerinde durarak K3 kodlu çocuk " Kızlar olmaz, erkekler olur.", K1 kodlu çocuk "Kız otobüsçü görmedim.", K7 kodlu çocuk " Erkekler. Onlar daha iyi sürücüler. Kızlar bilmiyor.", K5 kodlu çocuk "Kızlar kaza yapabilir. Arkasına döner çocuğuna bakmak zorunda kalır." yanıtlarını verirken bazı çocuklar erkeklerin bu konuda yeterliliğe sahip olduğunu E4 kodlu çocuk "Erkekler şoförlük biliyor, ehliyet almıştır.", E1 kodlu çocuk "Erkekler hep şoför olur.", E3 kodlu çocuk "Erkeklerin de kızların da ehliyeti var ama otobüs şoförü erkek olur.", E7 kodlu çocuk " Erkekler otobüs şoförü olur." yanıtlarıyla ifade etmişlerdir.

Yaşam deneyimlerine dayanarak görünürlüğü ön plana alan çocukların yanıtları ise E2 kodlu çocuk "Erkeklere uygun. Kız otobüs şoförü görmedim.", K4 kodlu çocuk "Otobüste erkek şoför görüyorum.", K6 kodlu çocuk " Erkekler olmak ister. Annemle otobüse binince erkeği görüyorum. Kız şoför hiç görmüyorum.", K2 kodlu çocuk " Kız otobüs şoförü görmedim. Erkek olur.", E5 kodlu çocuk "Otobüse bindiğimde erkeklerin kullandığını görüyorum." şeklinde gerçekleşmiştir.

K5 kodlu çocuk, kızların araç kullanırken arkasına dönüp çocuğuna bakmak zorunda kalacağını, kaza yapacağını belirterek toplumsal cinsiyet rollerinden kadınların annelik görevi önceliğini belirtmiştir. E4 kodlu çocuk, erkeklerin ehliyetleri olduğunu, şoförlük bildiğini söylerken K7 kodlu çocuk, kızların araba kullanmayı bilmediğini, erkeklerin iyi sürücü olduğunu söylemiştir.

Her iki cinsin de otobüs şoförlüğü yapabileceğini söyleyenlerin sayısı 1'dir. E6 kodlu çocuk "İkisi de yapabilir." Diyerek bu beceriye her iki cinsteki kişilerin sahip olduğunu belirtmiştir.

4.2.3. Çocukların Her İki Cinsiyete Uygun Buldukları Meslekler:

Çalışma grubundaki çocukların her iki cinsiyetin de yapabileceğini söyledikleri meslek sayısı eril ve dişil olarak tanımladıkları mesleklere göre oldukça sınırlıdır. Çocukların verdikleri yanıtlara göre kuaförlük mesleği, her iki cinsiyetin de yapması uygun bulunan tek meslek olarak değerlendirmelerde yer almıştır.

4.2.3.1. Kuaförlük:

Verilen yanıtlara göre kadınların kuaförlük mesleğine uygun olduğunu söyleyen dördü kız biri erkek, beş çocuk bulunmaktadır. Gündelik hayata dair gözlemlerinden yararlanarak kuaförlük mesleğini kızlara özgü bulan K2 dışındaki çocuklar beceriye odaklanarak kızların bu konuda daha iyi olduklarını söylemişler, K5 kodlu çocuk erkeklerin yapamadığını söylemiştir. K7 kodlu çocuk "Kızlar çok iyi saç yapıyor. Ablamın saçını yaptılar.", K2 kodlu çocuk "Ablam kuaföre gitti. Orada iki kız vardı." cevaplarıyla yakınlarının yaşantılarından örnekler vermişlerdir. K5 kodlu çocuk "Kızlar iyi yapar. Erkekler yapamaz.", K4 kodlu çocuk "Kızlar, kızların saçlarını daha güzel yapıyor.", E5 kodlu çocuk "Kızlar saçları çok iyi keserler." cevaplarıyla kızların bu konuda daha başarılı olduğunu belirtmişlerdir.

Erkeklerin kuaförlüğe uygun olduğunu söyleyen bir kız iki erkek olmak üzere toplam üç çocuk vardır. E6 kodlu çocuk Kuaförde hiç kız kuaför görmedim." sözleriyle, gözlemlerine dayanarak kuaförde hiç kız kuaför görmediğini belirtmiş, E4 ve K3 kodlu çocuklar beceriye odaklanarak erkeklerin saç kesmeyi bildiğini ve bunu yapabildiğini söylemiştir. E4 kodlu çocuk "Erkekler saç kesmeyi biliyor.", K3 kodlu çocuk "Erkekler yapabilir."

Yanıtlara göre iki kız dört erkek çocuk, kuaförlük mesleğini hem kızların hem de erkeklerin yapabileceğini belirtmektedirler. E7 kodlu çocuk "İkisi de sever." yanıtıyla meslek sahibi olmanın kişisel ilgisiyle alakalı olduğu ifade etmiş, K1 kodlu çocuk "Kız kuaför olur, erkekler tıraş yapar." diyerek erkek ve kadın kuaförleri cinsiyete göre farklılaştırmıştır. E1 kodlu çocuk "İkisine de yakışır.", E3 kodlu çocuk "İkisi de olur." diyerek kuaförlüğün her iki cinsiyete de uygun olduğunu söylemiştir. K6 kodlu çocuk "Evimizin altında kuaför var. Kız da erkek de var. Saçlarımı kız kısalttı.", E2 kodlu çocuk "Arkadaşlarım kuaför olmak istiyor." sözleriyle yaşantılarından örnekler vermişlerdir.

Gözlemlerinden yola çıkarak hem kız hem erkek kuaförler olduğunu söyleyen K6 ve K1 kodlu çocuklar ile kız ve erkek arkadaşları kuaför olmak isteyen E2 kodlu çocuğun yanı sıra E7, E1 ve E3 kodlu çocuklar “İkisi de kuaför olabilir”, “ikisi de yapabilir”, “herkes sever” diyerek her iki cinsiyetten bireylerin kuaförlük yapabileceğini, seveceğini söylemişlerdir.

4.3. Etkileşimli Masal Anlatıcılığı Uygulaması

İlk görüşmelerin yapılmasının ardından üç oturumdan oluşan etkileşimli masal anlatımı atölyesine başlanmıştır. Atölye, sınıf ortamında gerçekleştirilmiştir. Oyun ve canlandırmalar için yeterli alan sağlanması açısından masal anlatımı esnasında masa ve sandalyeler toplanıp masal çemberi oluşturulmuş, etkinliklerde yer alan müzikler akıllı tahta, bilgisayar ve hoparlör aracılığıyla verilmiştir.

Çalışma grubunu oluşturan çocuklarla yapılan tanışma etkinliklerinden sonra başlanılan masal anlatıcılığı uygulaması, çocukların etkin bir şekilde katılımlarının olacağı etkinlikler şeklinde planlanmıştır. Örnek masal etkinlik planı Ek 6’da verilmiştir.

Masal anlatıcılığı uygulamasında eşitlikçi bir bakış açısıyla yeniden yazılmış olan Sindirella’nın Bilmecesi, Pamuk Prens ve Yedi Cüceler, Kırmızı Başlıklı Kız masalları anlatılmıştır. Masallar için çalışma grubunun özelliklerine uygun masal anlatım planları oluşturulmuş, anlatım bu planlar doğrultusunda gerçekleştirilmiştir.

On sekiz kişilik sınıfta masal etkinliklerinin tümüne katılan çocuk sayısı on dördür.

Uygulama sırasında tutulan araştırmacı günlüklerinden değerlendirmeler yapılırken yararlanılmıştır. Örnek bir araştırmacı günlüğü sayfası Ek 7’de yer almaktadır.

4.4. İkinci Görüşme Bulguları

Masal anlatımı atölyelerinin bitişinden bir hafta sonra yapılan ikinci görüşmede çocuklara birinci görüşmedeki gibi kız ve erkek çocuk şeklindeki çizgi karakterler gösterilerek bu çocukların büyüyünce sıralanan on altı meslekten hangilerini

yapabileceği tekrar sorulmuştur. İlk görüşmede yanıt vermedikleri meslekler için soru yöneltilmemiştir.

Tablo 2.

Son Görüşme- Cinsiyete Göre Meslek Algısı

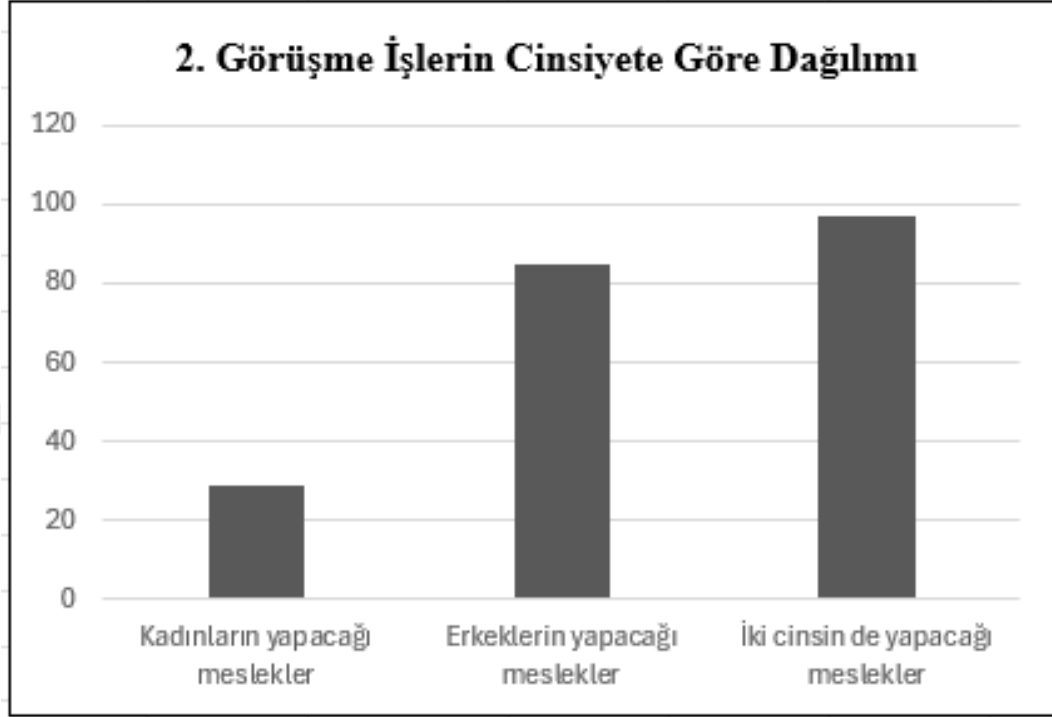
	MESLEKLER	KIZ	ERKEK	İKİSİ DE
1	Anaokulu Öğretmeni	4	0	10
2	Okul Müdürü	0	9	5
3	Polis	1	0	13
4	Hemşire	10	0	4
5	Doktor	0	7	7
6	Pilot	0	8	6
7	Gemi Kaptanı	2	5	7
8	İtfaiyeci	1	5	8
9	Kargo Görevlisi	0	9	5
10	Boyacı	0	6	8
11	Banka Müdürü	2	10	2
12	Cumhurbaşkanı	0	6	2
13	Makine Mühendisi	1	4	2
14	Aşçı	5	3	6
15	Otobüs Şoförü	0	11	3
16	Kuaför	3	2	9

Elde edilen yanıtların değerlendirilmesi sonucu cinsiyete göre meslek algısı tablosu oluşturulmuştur.

Çalışmaya katılan 14 çocuğun yedisi makine mühendisi, altısı da cumhurbaşkanı ile ilgili sorulara bu meslekleri bilmediklerini söyleyerek cevap vermemiştir. Oluşturulan tabloda bu nedenle mesleklere ilişkin verilen toplam yanıt sayısı 211'dir.

Çocuklar, son görüşmede verdikleri yanıtlarda 29 kez sorulan mesleği kadınların yaptığı meslek (dişil meslek) olarak tanımlarken 85 kez sorulan mesleği erkeklere

uygun meslek (eril meslek) olarak tanımlamışlardır. 97 kez her iki cinsiyetin de bu mesleği yapabileceği yönde yanıt vermişlerdir.

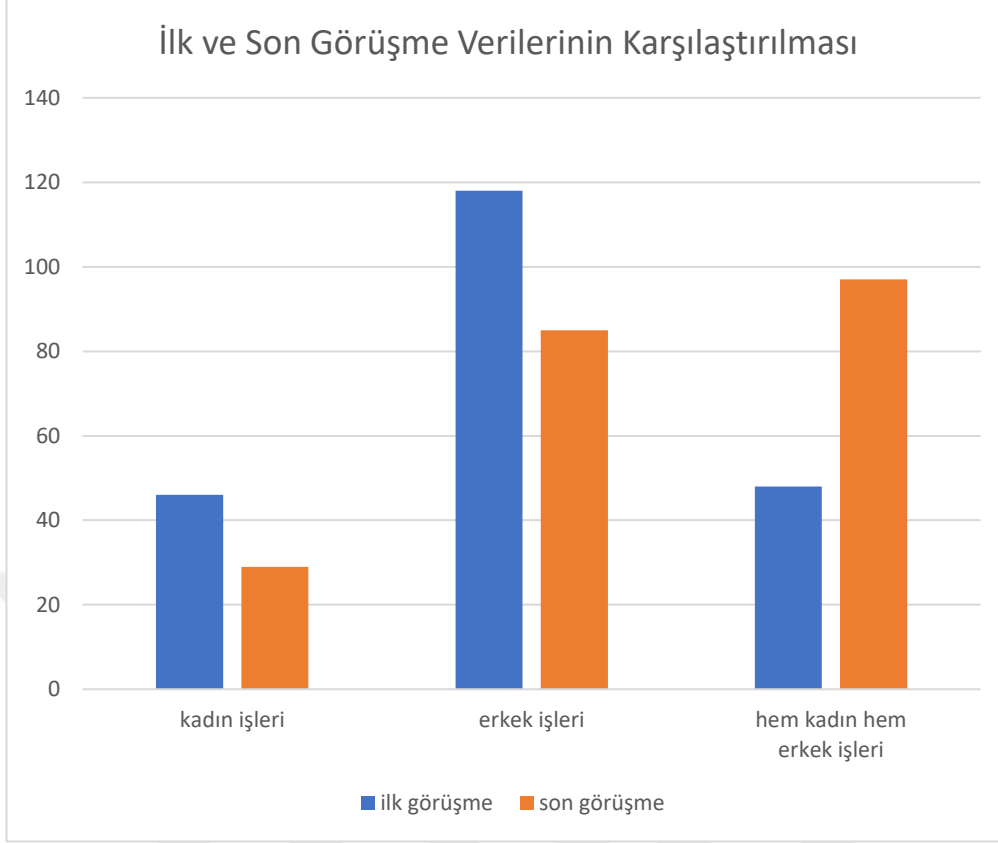
Şekil 2.

Son Görüşme Mesleklerin Cinsiyete Göre Dağılımı Tablosu

Grafikten de görülebileceği gibi, iki cinsin de yapacağı meslekler için verilen cevap sayısı (97) en fazladır. Bunu, erkekler (85) ve kadınlardan gelen cevap sayısı (29) takip etmektedir.

İlk görüşmede ağırlıklı olarak kadınlara uygun bulunan tek meslek hemşirelik olmuştur. Okul müdürü, pilot, kargo görevlisi, banka müdürü, cumhurbaşkanlığı, makine mühendisliği, otobüs şoförlüğü meslekleri çoğunlukla erkeklere uygun bulunmuştur. Anaokulu öğretmenliği, polislik, doktorluk, itfaiyecilik, kaptanlık, boyacılık, aşçılık ve kuaförlük hem kadınlara hem erkeklere uygun bulunan meslekler olmuştur.

Kadınlara uygun bulunan mesleklerin erkeklere ya da her iki cinsiyete uygun bulunan mesleklerle kıyaslandığında oldukça düşük kaldığı dikkatlerden kaçmamakla birlikte her iki cinsiyetin yapacağı mesleklerin en yüksek sayıda gerçekleşmesi olumlu bir tablodur. Görüşme formundaki meslekleri kadınların hem de erkeklerin yapabileceği meslekler olarak nitelendiren cevapların çokluğu söz konusudur.

Şekil 3.
Görüşme Verilerinin Karşılaştırılması

Tabloda araştırmaya katılan çocukların sorulan sorulara kaç kez kadın, erkek ya da her ikisi de cevaplarını verdikleri yer almaktadır.

İki görüşmenin karşılaştırmalı grafiğini incelediğimizde ilk görüşmede çocuklar, soruda yer alan mesleği yapan kişiye 118 kez erkek yanıtını vermiştir. İkinci görüşmede bu yanıt sayısının 85'e düşmesi dikkat çekmektedir.

Sorularda yer alan meslekler için ilk görüşmede 46 kez kadın yanıtı verilirken bu sayı ikinci görüşmede 29'a gerilemiştir.

İlk görüşmede sorularda yer alan mesleklere 48 kez her iki cinsiyetin de yapabileceği yanıt verilirken ikinci görüşmede bu sayı ikiye katlanarak 97 kereye yükselmiştir.

4.5. Karşılaştırma Tablosu

İlk görüşme yanıtlarıyla ikinci görüşme yanıtları tablodaki gibidir.

Tablo 3.

Yanıt Karşılaştırma Tablosu

MESLEKLER	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	E1	E2	E3	E4	E5	E6	E7
ANAOKULU	K	İ	İ	K	K	K	K	K	İ	İ	K	K	K	K
ÖĞRETMENİ	K	İ	İ	İ	İ	İ	K	İ	İ	İ	İ	K	İ	K
OKUL	E	E	E	K	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E
MÜDÜRÜ	E	İ	E	İ	E	İ	E	E	E	E	İ	E	İ	E
POLİS	E	K	İ	İ	E	İ	E	E	İ	İ	E	E	İ	E
	İ	K	İ	İ	İ	İ	İ	İ	İ	İ	İ	İ	İ	İ
HEMŞİRE	K	K	K	K	İ	K	K	K	K	K	K	K	K	K
	K	İ	İ	K	İ	K	K	K	K	K	K	K	İ	K
DOKTOR	K	İ	İ	E	İ	K	E	E	E	İ	E	E	İ	E
	İ	İ	İ	E	İ	E	E	E	E	İ	İ	E	İ	E
PİLOT	E	K	İ	E	E	E	İ	E	E	İ	E	E	İ	İ
	E	İ	İ	E	E	E	İ	E	E	İ	İ	E	İ	E
GEMİ	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	K
KAPTANI	E	K	İ	İ	E	E	E	İ	İ	E	İ	İ	İ	K
İTFAİYECİ	E	İ	E	E	E	E	E	K	E	İ	E	İ	İ	İ
	İ	İ	İ	E	E	K	E	E	E	İ	İ	İ	İ	İ
KARGO	E	E	İ	E	E	E	İ	İ	E	E	E	E	E	E
GÖREVLİSİ	E	E	İ	İ	E	E	İ	E	E	E	İ	E	İ	E
BOYACI	E	K	İ	E	İ	E	K	E	E	E	E	E	E	E
	E	E	İ	E	İ	E	İ	E	E	İ	İ	İ	İ	İ
BANKA	K	E	İ	E	E	K	E	E	E	E	E	E	İ	E
MÜDÜRÜ	K	İ	E	E	E	K	E	E	E	E	E	E	İ	E
CUMHUR-	E	b	E	b	b	E	E	b	b	E	b	E	E	E
BAŞKANI	İ	b	İ	b	b	E	E	b	b	E	b	E	E	E
MAKİNA	E	b	b	E	E	E	b	b	b	E	b	b	İ	İ
MÜHENDİSİ	E	b	b	İ	E	K	b	b	b	E	b	b	İ	E
AŞÇI	E	E	İ	K	K	K	K	E	İ	K	K	E	İ	K
	İ	İ	İ	İ	K	K	K	E	İ	K	K	E	İ	E
OTOBÜS	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	İ	E
ŞOFÖRÜ	E	E	E	İ	İ	E	E	E	E	E	E	E	İ	E
KUAFÖR	İ	K	E	K	K	İ	K	İ	İ	İ	E	K	E	İ
	İ	İ	İ	İ	İ	İ	K	K	K	İ	İ	E	İ	E

Tabloda her meslek için ilk satır ilk görüşmeyi, ikinci satır son görüşmede verilen cevabı ifade etmektedir. K harfi sorulan meslek için verilen “kadın olur” yanıtını, E harfi sorulan meslek için verilen “erkek olur” yanıtını, İ harfi her iki cins için

de uygun bulunma halini belirtmektedir. Cumhurbaşkanlığı ve makine mühendisliği mesleklerini bilmeyen çocukların verdiği yanıtlar b ile gösterilmiştir.

İlk görüşme sonuçlarına dayalı olarak gözlemlenen eğilimler ve değişiklikleri ikinci görüşme ile karşılaştırıldığında elde edilen bulgular aşağıdaki gibidir:

Anaokulu öğretmenliği mesleğine kadınların uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 4, erkeklerin uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 0, her iki cinsin uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 10'dur. Bu yanıtlara göre anaokulu öğretmenliğinin her iki cinsin de yapabileceği bir meslek olarak algılandığı sonucuna varabiliriz.

Okul müdürlüğü için kadınların uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 0, erkeklerin uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 9, her iki cinsin uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 5'tir. Verilen cevaplara göre okul müdürlüğü mesleği genellikle erkeklere uygun bir meslek olarak algılandığı söylenebilir.

Polislik mesleğine kadınların uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 1, erkeklerin uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 0, her iki cinsin uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 13'tür. Polislik mesleği için her iki cinsin de yapabildiği bir meslek olarak algılandığı söylenebilir.

Hemşirelik için kadınların uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 9, erkeklerin uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 1, her iki cinsin uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 4'tür. Katılımcı grup açısından hemşirelik çoğunlukla kadınlarla ilişkilendirilen bir meslek olarak algılanmaktadır.

Doktorluk için kadınların uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 0, erkeklerin uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 7, her iki cinsin uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 7'dir. Doktorluk mesleği için erkeklere uygun olduğunu düşünenler olmakla beraber her iki cinsiyete uygun meslek algısı olduğunu söyleyebiliriz.

Pilotluk işi için kadınların uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 0, erkeklerin uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 8, her iki cinsin uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 6'tir. Pilotluk mesleğinin erkeklere uygunluğu ile ilgili bir yönelim söz konusudur. Diğer yandan her iki cinse uygun olarak bulanların sayısı da cevap verenlerin yarısına yaklaşmıştır.

Gemi kaptanlığına kadınların uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 2, erkeklerin uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 5, her iki cinsin uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 7'dir. Gemi kaptanlığı mesleği için her iki cinse uygun olduğu düşünülmektedir.

İtfaiyecilik için kadınların uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 1, erkeklerin uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 5, her iki cinsin uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 8'dir. İtfaiyecilik mesleğinin ağırlıklı olarak her iki cinsde uygun olduğu düşünülmektedir.

Kargo görevlisi olarak kadınların uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 0, erkeklerin uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 9, her iki cinsin uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 5'tir. Kargo görevlisi mesleği genellikle erkeklerle ilişkilendirilen bir meslek olarak algılanmaktadır.

Boyacılık için kadınların uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 0, erkeklerin uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 6, her iki cinsin uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 8'dir. Boyacılık mesleğinin çoğunlukla her iki cins için de uygun olduğu düşünülmektedir.

Banka müdürlüğü için kadınların uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 2, erkeklerin uygun olduğunu belirtenler 10, her iki cinsde de uygun diyenlerin sayısı 2'dir. Banka müdürlüğü mesleğinin erkeklere uygun bir meslek olarak algılandığı göze çarpmaktadır.

Cumhurbaşkanlığının kadınlara uygunluğunu belirten çocuk yoktur. Erkeklere uygun olarak görenlerin sayısı 6, her iki cinsde uygun diyenler 2'dir. Cumhurbaşkanlığı, genellikle erkeklere uygun bir meslek olarak algılanmaktadır.

Makine mühendisliği mesleğinin kadınlara uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 1, erkeklerin uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 4, her iki cinsin uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 2'tir. Makine mühendisliği genellikle erkeklerle ilişkilendirilen bir meslek olarak algılanmaktadır.

Aşçılığın kadınların uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 5, erkeklerin uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 3, her iki cinsin uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 6'dır. Aşçılık mesleğinin kadınlarla ilişkilendirildiği, diğer yandan her iki cinsin de uygun bulunduğu söylenebilir.

Otobüs şoförlüğü işinin kadınların uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 0, erkeklerin uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 11, her iki cinsin uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 3'tür. Otobüs şoförlüğü mesleği erkeklerle ilişkilendirilen bir meslek olarak gözlemlenmektedir.

Kuaförlük için kadınların uygun olduğunu belirtenler 3, erkeklerin uygun olduğunu belirtenler 2, her iki cinsin uygun olduğunu belirtenlerin sayısı 9'dur. Kuaförlük mesleği her iki cinse uygun bulunan meslek olarak algılanmaktadır.

5. BÖLÜM: SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu tez çalışmasında etkileşimli masal anlatıcılığı yöntemiyle gerçekleştirilen cinsiyet eşitliği temalı eğitimin çocukların meslek seçimine etkisi incelenmiş, çocukların meslek seçiminde cinsiyetin rolünün ne olduğu, etkileşimli masal anlatıcılığı yöntemiyle gerçekleştirilen cinsiyet eşitliği temalı masal anlatımı sonrasında mesleklerle ilgili cinsiyet algılarında değişimin olup olmadığı araştırılmıştır.

Araştırmanın nitel araştırma yöntemleri kullanılarak yapılması nedeniyle görüşme ve gözlem yoluyla veriler kaydedilmiş, betimsel analiz yöntemiyle veri analizi yapılmıştır.

5.1.Sonuçlar ve Tartışma

5.1.1. Çocukların Meslekleri Algılamasında Cinsiyetin Rolü

Araştırmanın bulguları, çocukların meslek seçiminde cinsiyetin önemli bir rol oynadığını göstermiştir. Atölye çalışmalarına katılmadan önce yapılan görüşmede çocuklar, bazı meslekleri sadece kızlara ya da erkeklere uygun meslekler olarak algıladıklarını belirtmişlerdir. Çocuklara sorulan on altı meslek içinde özellikle anaokulu öğretmenliği, hemşirelik kadınlara uygun görülen meslekler olarak ön plana çıkarken kaptan, pilot, cumhurbaşkanı, okul müdürü meslekleri ağırlıklı olarak erkeklere uygun meslekler olarak tanımlanmıştır. Kuaförlük, her iki cinsiyetin de yapabileceği meslekler olarak belirtilmiştir.

Karabekmez vd. (2018) toplumsal cinsiyet kavramının kazanılmasında en uygun dönem olan erken çocukluk döneminde mesleklere ilişkin toplumsal cinsiyet algılarının incelenmesi amacıyla yapılan araştırmasında, terzilik, ev hanımlığı sadece kadınların yapabileceği meslekler; şoförlük ve pilotluk sadece erkekler tarafından yapılacak meslekler; hekimlik ve aşçılık hem kadın hem de erkeklerin yapabileceği meslekler olarak ortaya çıkmıştır. Mutfak, temizlik, çocuk bakım işleri kadınlara yönelik işler olarak kabul edilirken erkeklerin mekanik ve güç gerektiren işler için uygun bulunduğu belirtilmiştir. (Karabekmez, vd., 2018)

Mesleklerin cinsiyete göre ayrıştırılarak belirtilmesi, erken çocukluk dönemlerinden itibaren toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının edinilmeye başladığının

işareti olarak görülebilir. Özellikle yorumlarında bazı işlerin kızların bazı işlerin erkeklerin işi olduğu şeklinde ayrımlar yapmaları, kızlar bilmez, erkekler yapmaz gibi net yargılar belirtmeleri bu sonuca varılmasında etkili olmuştur. Karabekmez vd. (2018) araştırması ile farklı meslekler gündeme getirilmiş olsa da çocukların meslekleri kadın ve erkek meslekleri olarak ayrıştırmalarında benzerlikler göze çarpmaktadır.

Kadın ve erkek hemşirelerin gözünden toplumsal cinsiyet rollerinin meslek seçimindeki etkisini kadın çalışmaları ve toplumsal cinsiyet perspektifinden incelemek amacıyla gerçekleştirilen çalışmada, önceleri sadece kadınların yapabildiği meslek olarak mevcut olan 2007 yılından itibaren her iki cinsin de yapabildiği hemşirelik mesleği mensuplarıyla çalışılmıştır (Çay, 2021). Elde edilen bulgulardan geleneksel ataerkil anlayışın meslek seçimi üzerinde etkili olduğu, toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümünde kadın ve erkeğin rol ve sorumluluklarının meslek seçiminde bir ölçüt olabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan hemşirelerin çoğu özel olarak fiziksel güce dayanmayan tüm mesleklerin cinsiyet ayrımı gözetilmeksizin herkes tarafından yapılabileceğini belirtmiş olmasına karşın kadınların önceliğinin ev, aile ve çocukla ilgili uğraşlar olması gerektiği de belirtilmiştir (Çay, 2021). Geleneksel cinsiyet rollerinin kabulü olarak tanımlanabilecek bu durum, hem kadını bakım rolünden dolayı bu mesleğin uygun tek icracısı olarak tanımlanmasını sağlarken hem de uzun ve vardiyalı çalışma biçiminden dolayı evdeki yükümlülüklerin aksaması olasılığı karşısında hemşirelik mesleğinin kadınlara uygun olmadığı görüşünü beslemektedir. Erkeklerin iş bulma garantisi ve maddi olanaklarından dolayı hemşirelik mesleğini tercih etmeye yönelmeleri bu bakımdan etkilidir.

Çalışma grubundaki çocukların ağırlıklı olarak kadınlara uygun meslek olarak buldukları okul öncesi mesleği de hemşirelik gibi erkeklerin sonradan yapmaya başladığı mesleklerdendir. 2021/22 öğretim yılında erkek okul öncesi öğretmeni sayısı 3929, kadın okul öncesi öğretmeni sayısı 59213 iken 2022/23 öğretim yılında erkek okul öncesi öğretmeni sayısı 5068, kadın okul öncesi öğretmeni sayısı 82.255 olarak gerçekleşmiştir (Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim, 2022 ve 2023).

Kılıç (2019) tarafından gerçekleştirilen hegemonik erkeklik bağlamında erkek okul öncesi öğretmenlerinin meslek seçimlerini ve bu seçim sürecindeki deneyimlerini incelemeyi amaçlayan çalışmada erkek okul öncesi öğretmenlerinin görüşlerine başvurulmuştur. Öğretmenler, meslek seçimlerini "cesaret", "sorumluluk" ve "liderlik"

gibi eril değerlerle ilişkilendirmekte, meslek seçim s¼recinde aile, arkadaş ve toplumdan gelen baskılarla da karşılaştıklarını belirtmektedirler. Olumsuzluklara rağmen erkek okul öncesi ğretmeni sayısı artmaya devam etmekte, bu artışın en belirleyici etmenleri arasında iş bulma kolaylığı, erkeklerin yöneticiliğe ulaşmasında kadınlara göre avantajlı olmaları yer almaktadır (Kılıç, 2019).

Kadınlarm yoğun bir şekilde yer aldıkları mesleklerde yer alan erkeklerin cam asansör de denen avantajlara sahip olmaları söz konusudur. Kadınlarm erkek egemen mesleklerde yer alırken yaşadıkları g¼çl¼klerin aksine erkekler kadınlarm çoğunlukta olduğu mesleklere girdiklerinde kendi kariyerlerini geliştirmek için avantajlara sahip olmaktadırlar (Durmaz, 2016). Çalışma grubundaki ocuklarm anaokulu öğretmenini kadın olarak tanımlarken anaokulu m¼d¼r¼n¼ erkek olarak tanımlamaları bu durumun bir yansıması olduğunu söylemek m¼mk¼nd¼r.

Araştırmada ocuklarm verdikleri yanıtların yaşlarının gerektirdiği şekilde somut olarak algıladıkları durumlardan etkilendiği söylenebilir. Çocuklar, ailelerindeki iş bl¼m¼nden etkilendikleri gibi medyada yer alan toplumsal cinsiyet kalıp yargılarından da etkilendiklerini dile getirmişlerdir. Özellikle mesleklerle ilgili sorulan sorulara yanıt verirken izledikleri çizgi filmde polislerin hem kız hem erkek olduğunu, çizgi filmde pilotların erkek olduğunu ya da bir reklamda erkek banka m¼d¼r¼ grd¼klerini belirtmişlerdir.

Medyadaki gr¼n¼rl¼ęe ilişkin çalışmasında Kesgin (2023), kadın gr¼n¼rl¼ę¼yle ilgili olarak ataerkil d¼ř¼ncenin h¼kim olduğu ülkelerde kadın gr¼n¼rl¼ę¼n¼n kısıtlanmasının olağan olduğunu belirtmektedir. Televizyonda kadının gr¼n¼rl¼ę¼, fikir ve söz sahibi, özerk olmaktan uzaktır. Yeni medyanın hayatımıza girişiyle birlikte her an erişebildiğimiz video siteleri, sosyal medya platformları etkili olmaya başlamıştır. Kadın medyada gr¼n¼rl¼k kazanmış göz¼kse de bu y¼zeyssel bir gr¼n¼md¼r, ticari boyut ağırlığını korumaktadır (Kesgin, 2023).

Çalışmaya katılan çocuklar hem televizyonda hem de internette izledikleri çizgi filmlerden, videolardan edindikleri bilgileri örnekler vererek çalışma boyunca paylaşmışlardır. Çocuklar, sahip oldukları merak duygularını yetişkinlerle iletişim kurarak değil, internette edindikleri bilgilerle giderme yoluna gidebilmektedirler. ocuk gelişimi bakımından toplumsal rollerin öğreniminde anne-bana ve yakın

çevresinden model alabileceği kişiler yerine günümüzde medya kahramanlarının geçmesi söz konusudur (Cesur ve Parker, 2007).

5.1.2.Kız ve Erkek Çocukların Meslek Algıları

Yapılan ilk görüşmelerde, çocukların anaokulu öğretmenliği, hemşirelik ve aşçılık mesleklerini kadın mesleği olarak, okul müdürlüğü, polislik, pilotluk, kaptanlık, kargo görevliliği, boyacı, banka müdürü, cumhurbaşkanı, makine mühendisi, otobüs şoförü mesleklerini erkek mesleği olarak algılamaktadırlar. Kadınlara uygun olarak görülen mesleklerin az sayıda olması dikkati çekmektedir. Doktorluk ve kuaförlük her iki cinsiyete de uygun bulunan meslekler olarak sayılabilir.

Çocuklar, meslekleri kadın ve erkek mesleği olarak ifade ederlerken özellikle “kızlar yapamaz”, “erkekler bilemez”, “hep kız öğretmen gördüm”, “hiç kız okul müdürü görmedim”, “kızlar erkeklere yardım eder” gibi ifadeler kullanmışlardır. Yaşantı deneyimleri ve edindikleri toplumsal cinsiyet algısındaki kadın ve erkek rolleri arasındaki hiyerarşik ilişkiyi yanıtlarına yansıtmışlardır.

Şeyran (2022) tarafından yapılan okul öncesi çocukların cinsiyet kalıp yargılarının, öğretmenlerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesinin amaçlandığı araştırmada çocukların mesleklere yönelik algıları da sorgulanmıştır. Kadın ve erkek öğretmene sahip sınıflarda yapılan araştırma sonuçlarında, anaokulu öğretmenin hangi cinsiyete uygun olduğu sorusuna kadın öğretmen grubundaki çocukların %57’si kadın öğretmen, %43’ü kadın ve erkek öğretmen yanıtını verirken erkek öğretmen grubundaki çocuklar %3 oranında kadın, %97 oranında kadın ve erkek cevabını vermişlerdir. İtfaiyecilik, pilotluk ve polislik için çocukların hiçbiri sadece kadınları uygun bulmamış, sadece erkeklerin yapabileceği meslekler olarak görülmeyen mesleklerse hemşirelik ve temizlik görevlisi pozisyonları olmuştur (Şeyran, 2022). Bu açıdan araştırma sonuçlarının ilk görüşmedeki yanıtlarla benzerlik gösterdiğini söylemek mümkündür.

Okul öncesi dönemde çocukların toplumsal cinsiyet algılarının oluşmasında ailenin rolünü araştıran Yağan Güder ve Yıldız (2016), meslek algısı üzerinde de durmuşlardır. Edinilen sonuçlara göre çocukların toplumsal cinsiyet algılarının oluşmasında aile faktörünün oldukça önemli olduğu, aile içindeki rol dağılımı ile çocuğun içinde bulunduğu çevre çocuğu cinsiyetine uygun davranması konusunda

yönlendirmekte ve bu doğrultuda davranışlar göstermesinin beklendiği belirlenmiştir. Genel olarak çocukların mesleklere ilişkin görüşleri irdelendiğinde, mesleklere uygunluk bakımından erkeklerin daha fazla uygun bulunduğu gözlemlenmiştir. Hem kadınlara hem de erkeklere uygun bulunan meslekler belirtilirken genellikle kadınların yardım edeceği vurgusu yapılmıştır (Yağan Güder ve Yıldız, 2016). Araştırmaların ortak bulgularından birinin erkeklerin daha fazla mesleğe uygun bulunmaları olduğu söylenebilir. Etkileşimli masal anlatıcılığı öncesi yapılan görüşmelerde bu durumun oldukça belirgin olduğu, uygulama sonrası yapılan son görüşmede ise durumun hem kadınların hem de erkeklerin yapabilecekleri meslekler lehine değiştiğini söyleyebiliriz.

Geleneksel toplumsal iş bölümünün çocuklara aktarımı kızların ve erkeklerin yapacağı işlerin ayrıştırılmasıyla oluşturulmaya başlanmaktadır. Bu iş bölümü erkekleri üst, kadınları bağımlı bölüme yerleştirmekte ve kadınların çalışma yaşamında daha düşük ücret ödenen işleri yapmasını sağlamaktadır. Bu şekilde kadınların erkeklere ekonomik bağımlılığı garanti altına alınır (Özçatal, 2011). Kadınların erkeklere yardımcı olarak tanımlanması düşük ücret ve kariyer planında sınırlamalara neden olmaktadır.

Araştırma sonucunda çalışma grubundaki çocukların verdikleri ilk görüşme yanıtlarını değerlendirdiğimizde çocukların yanıtlarını üç ana grupta toplamak mümkündür: çocukların dişil meslek olarak gördüğü meslekler, çocukların eril meslek olarak gördüğü meslekler, çocukların hem erkeklerin hem kadınların yapabileceğini söylediği meslekler.

Çocukların, dişil meslek (kadınların yaptığı meslekler) olarak gördüğü meslekler:

1-Anaokulu Öğretmenliği: Çalışma grubundaki çocuklara göre anaokulu öğretmenliği, sadece erkeklerin yaptığı bir meslek olmayıp çoğunlukla kadınların ve az sayıda çocuğa göre her iki cinsiyetten bireylerin yapabileceği bir meslektir.

Çocuklar, cevaplarını verirken genelde yaşam deneyimlerinden faydalandıklarını ifade etmişlerdir. Okuldaki tüm öğretmenler kadın olup çalışmanın yapıldığı dönem okula öğretmenlik uygulaması için gelen bazı Eğitim Fakültesi öğrencilerinin erkek olması, çocuklarda her iki cinsin de bu mesleği icra edebileceği fikrine katkıda bulunmuştur.

2-Hemşirelik: Alınan yanıtlara göre hemşirelik mesleği, genel algı olarak kadınlara daha uygun görülen bir meslek olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, hemşireliğin toplumda genellikle kadınlarla ilişkilendirildiğini göstermektedir.

Hemşirelik mesleği en yoğun biçimde kadınlara uygun bulunan meslek olarak göze çarpmaktadır. Sadece bir kız çocuk erkeklerin de hemşire olup kız hemşirelere yardım edebileceğini söylemiştir. Diğer çocukların tamamı hemşirelerin kadın olduğunu söylemişlerdir. Özellikle hemşirelerin kız, doktorların erkek olduğu vurgusu yapılmıştır. Hemşireliği yardımcı bir unvan olarak algıladıkları söylenebilir. Medyada yer alan reklamlarda kadın hemşireleri gören K3 kodlu çocuğun verdiği yanıt, medyadaki temsilin önemini düşündürmektedir.

3-Aşçılık: Ağırlıklı olarak kadınların yaptığı düşünülen mesleklerden olan aşçılık mesleği genellikle kadınlarla ilişkilendirilen bir meslek olarak algılanmaktadır. Erkeklerle uygunluk hususunda gözlem, yaşam deneyimleri ve medya etkisinin ön plana çıktığı söylenebilir. Ayrıca bu mesleğin her iki cinse de uygun olduğunu belirten çocukların bulunması cinsiyet algısı bakımından olumlu olarak değerlendirilebilir.

Çocukların, eril meslek (erkeklerin yaptığı meslekler) olarak gördüğü meslekler:

1-Okul Müdürlüğü: Sadece bir kız çocuk okul müdürünün kadın olabileceğini söylerken diğer çocuklar erkeklerin okul müdürü olabileceğini söylemesinden bu ünvanın kadınlarla ilişkilendirilmediği sonucunu çıkarabiliriz.

Çocukların verdikleri cevaplardan okul müdürlerinin erkek olmasından etkilendikleri, okul müdürlüğünü sadece erkeklerin yapacağına dair fikir edindikleri görülmektedir. Okul müdürlüğü mesleğine her iki cinsin de uygun olduğunu söyleyen çocuk bulunmamaktadır. Verilen yanıtlara göre okul müdürlüğü pozisyonunun daha çok erkeklere ait olduğunu benimsendiği anlaşılmaktadır. Okul müdürünün erkek olmasının bu durumda önemli pay sahibi olduğunu düşündüren “müdür amca erkek”, “bizim okulun müdürü erkek”, “hiç kadın müdür görmedim” gibi yanıtlar alınmıştır. Çocuklar gündelik yaşamlarında tanık oldukları durumları, gözlemlerini önemsiyor ve doğru olarak kabul etmektedirler.

2-Polislik: Sadece erkeklerin polis olabileceğini düşünen çocuk sayısı 7'dir. Kızlardan 3 çocuk, erkeklerden 4 çocuk, verdikleri cevaplarla erkekleri polislik mesleğine daha uygun bulmaktadırlar. Çocukların genellikle gücü, beceriyi öne sürerek erkekleri polislik için uygun buldukları söylenebilir. Ayrıca çevrelerinde gördükleri, tanıdıkları polisler de bu karar verme sürecinde etkili olmuştur.

Çocukların soruya cevap verirken yaptıkları açıklamalarda verdikleri silah, sopa, suçlu yakalama gibi örnekler ve kızların gücünün yetmeyeceğine dair akıl yürütmelerinden polisliği daha çok fiziksel güce dayalı bir meslek olarak gözlemledikleri sonucuna varılabilir.

Gündelik hayata ilişkin gözlemlerin yanı sıra medyada ve dijital oyunlarda kadın polisin temsil edilmesinin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik algının oluşumunda rol oynadığını söyleyebiliriz. Polislik mesleğinde cinsiyet dağılımının daha dengeli bir şekilde olması, toplumda polislik mesleğinin cinsiyet açısından daha eşit algılandığını göstermektedir.

3-Doktorluk: Çalışma grubundaki çocukların yanıtlarından gözlemlerinin ve çevrelerinde doktor olan, doktor olmak isteyenlerin varlığından etkilendikleri bir karar alma sürecinde olduklarından bahsedebiliriz. Kız arkadaşı doktor olmak isteyen çocuk kızların doktor olabileceğini ifade ederken muayene olduğu çocuk doktorunun erkek olmasından etkilenen başka bir çocuk da erkeklerin doktor olduğunu söylemesi söz konusudur.

Doktorluk mesleğine dair yanıtlar, geleneksel cinsiyet rollerine ilişkin algıların edinildiğini göstermektedir. Çocukların bir kısmı doktorluğu her iki cins için de uygun olarak görülen bir meslek olarak gözlemlediğini belirtirken alınan yanıtlarda erkeklerin bu mesleğe uygun olduğunu söyleyen çocuk sayısının daha yüksek olması dikkat çekmektedir.

4-Gemi Kaptanlığı: Her iki cinsin de kaptanlık mesleğine uygun olduğunu düşünen çocuk yoktur. Kaptanlık mesleği genellikle erkeklere ait olarak algılanmaktadır. Kadınların uygun olduğunu belirten kişi sayısının düşük olması, her iki cinse uygun bulanların olmaması bu algının güçlü olduğunu göstermektedir.

Çocukların özellikle izledikleri filmlerden, videolardan etkilenererek kaptanların erkek olduğu kararını verdiklerini söyleyebiliriz. Bu durum, medyadaki görünürlük konusunun ne denli önemli olduğuna dair bir fikir verebilir. Toplumda kadın ve erkeklere uygun bulunan rollerin aktarımına günümüzde aracılık eden önemli kurumsal yapıların başında medya gelmektedir. Medya, cinsiyetlere yönelik temsilleri kültürel bir unsur olarak göyerek yeniden üretip dağıtmakta ve bu süreç ile topluma benimsetmeye çalışmaktadır (Soydan ve Küçükşen, 2022).

5-Pilotluk: Pilotluk mesleği genellikle erkeklerle ilişkilendirilen bir meslek olarak algılanmaktadır. Bu algı, pilotluk mesleğinin belli bir kuvvet ve dayanıklılık gerektirdiğine dair inanışlardan kaynaklanıyor olabilir. İfade edilen görüşler, toplumda yaygın olan geleneksel cinsiyet rollerinin bir yansımasıdır. Ancak kadınların pilot olabileceğini, her iki cinsin de bu işi yapabileceğini düşünen çocukların olması toplumda bu algının değişmeye başladığını gösterir.

Çocuklar, özellikle izledikleri çizgi filmlerde bazı kadın karakterlerin pilot olduğunu gördükleri için kadınları pilotluk mesleğine uygun olarak tanımladıklarını belirtmişlerdir. Görünürlüğün önemliliğine ilişkin bir durum olduğu söylenebilir.

6-İtfaiyecilik: Kadınların itfaiyeci mesleğine uygun olduğunu söyleyen bir erkek çocuk, ağabeyinin kız arkadaşının itfaiyeci olmak istediğini belirterek bu mesleği kızlara uygun bulduğunu söylemiştir. Bu durum gündelik hayatta rastlanan durumların, modellerin çocukların düşünce yapılarını değiştirici güce sahip olmasının bir yansımasıdır.

Sadece erkeklerin itfaiyeci olabileceğini söyleyenler 8, her iki cinsin de bu mesleği yapabileceğini söyleyen çocuk sayısı ise 5'tir. İtfaiyeciliği her iki cinsiyetin yapabileceği meslek olarak tanımlayan çocuklar özellikle izledikleri çizgi film ve videolardan etkilendiklerini belirtmektedirler.

Her iki cinsin uygun olduğunu belirten kişi sayısının ortalamaya yakın olması bu mesleğin yavaş yavaş toplumda her iki cinsin de yapabileceği meslekler arasında yer almaya başladığını gösterir. Bu durumda medyanın etkisini yadsımamak gerekir. Çocuklar özellikle çizgi filmlerde kız ve erkek itfaiyeciler gördüklerini belirtmişlerdir.

7-Kargoculuk: Bu meslek genellikle erkeklere ait bir meslek olarak algılanmadığını söyleyebiliriz. Özellikle eve teslimat yapan personelin erkek olması, güç gerektiren bir meslek olarak algılanması eril meslek olarak algılanma sebepleri arasında gösterilebilir. Her iki cinsin bu mesleğe uygun olduğunu belirtenlerin sayısının düşük olması bu algının devam ettiğini göstermektedir.

8- Boyacılık: Boyacılık mesleğinin erkeklere özgü bir meslek olarak algılandığı gözlemlenmiştir. Boyacılık mesleği, genellikle erkeklerle ilişkilendirilen bir meslek olarak görülmektedir. Ancak, kızların bu işi yapabildiğini söyleyen ya da her iki cinsin de boyacılık yapabileceğini söyleyen çocukların bulunması, bu cinsiyet algısının değişebileceğini göstermektedir.

9-Banka Müdürlüğü: Çalışma grubundaki çocuklardan 10'u banka müdürlüğü için erkekleri uygun bulmuştur. Bu karar verme sürecinde gündelik hayata ilişkin gözlemleri, medyada gördükleri banka müdürü tiplmesi gibi unsurlardan etkilendiklerini söyleyebiliriz. Erkeklerin daha zeki ve çalışkan oldukları için banka müdürü olabileceğini ifade eden çocukların görüşlerinin toplumda yaygın olan cinsiyet rollerinin yansıması olduğunu söyleyebiliriz.

Görüşmelerden alınan yanıtlara göre banka müdürlüğü mesleğinin genel olarak erkeklerle ilişkilendirilen bir meslek olduğu söylenebilir. Çocukların bu algıları, kendi deneyimleri, çevreden ve medyadan edindikleri bilgilerle şekillenmektedir. Kadınların bu mesleğe uygun olduğunu belirten kişi sayısının düşük olması, bu algının güçlü olduğunu göstermektedir.

10-Cumhurbaşkanlığı: Kadınların cumhurbaşkanı olabileceğini söyleyen hiç çocuk bulunmamaktadır. Cumhurbaşkanlığının erkek egemen bir ünvan olarak görüldüğü ortaya çıkmaktadır.

Özellikle medyada gördükleri erkek cumhurbaşkanı haberleri bu konuda etkilidir. K1 kodlu çocuk "Kızlar sevmiyor pek öyle şey." diyerek kızların bu işleri sevmediğini ifade ederken toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına göre kızların yapacağı işler ve yapmayacağı işler olduğunu söyler gibidir.

Tarihimizde kadın cumhurbaşkanı örneğinin olmaması nedeniyle bulunabilecek tüm örnekler cumhurbaşkanlığı için erkekleri ön plana çıkarmaktadır.

Elde edilen verilere göre cumhurbaşkanlığı eril bir meslek olarak algılanmaktadır. Bu algının oluşumunda gerçek hayat ve medyada görülen örnekler, tarihsel figürler, bu işe ilişkin sadece erkeklerin yeterliği olduğu algısı ve toplumsal cinsiyet rolleri gibi etkenler rol oynamaktadır.

11-Makine Mühendisliği: Çalışma grubundaki çocukların 5'i erkeklerin makine mühendisi olabileceklerini söylemiş; her iki cinsiyetin de bu mesleği yapabileceğini belirten iki çocuk, meslek seçiminde olması gereken etmenlerden ikisini sıralayarak geleneksel anlayışın dışına çıkmışlardır.

Kızların yapacağı işleri ev işleri ve çocuk bakımıyla sınırlayan bazı çocukların yanıtlarından toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının çocukların zihninde de yer bulduğunu, kızlara göre- erkeklere göre diyerek meslekleri tasnif ettikleri sonucunu çıkartabiliriz.

Çocukların bazıları cinsiyetler arasında mekân ayırımı yapmış ve makine mühendislerinin çalışma alanları olan fabrikaları kızlara uygun çalışma yeri olarak görmediğini belirtmiştir. Makine mühendisliği mesleğine ilişkin olarak verilen cevaplardan teknik işlerin ağırlıklı olarak erkeklere uygun işler olarak görüldüğünü, bu tür işlerin icra edildiği fabrika gibi mekanların kızlara uygun bulunmadığını sonucu çıkarılabilir.

12-Otobüs Şoförlüğü: Otobüs şoförlüğü, oldukça yoğun bir şekilde eril meslek olarak tanımlandığı gözlemlenen bir meslek olmuştur. Çocukların yedisi gözlemlerine dayanarak otobüs şoförlerinin erkek olacağı sonucuna varmışlardır. Kızların otobüs kullanamayacağını, başka ev işleriyle uğraşmaları gerektiğini söyleyen çocuklar vardır.

Otobüs şoförlüğü mesleği genellikle erkeklerle ilişkilendirilen bir meslek olarak algılanmaktadır. Her iki cinsin uygun olduğunu belirten kişi sayısının düşük olması, bu algının devam ettiğini gösterir.

Çocukların her iki cinsiyete uygun buldukları meslekler:

Kuaförlük: İlk görüşmede her iki cinsiyete uygun bulunan tek meslek kuaförlüktür. Gündelik hayata ilişkin gözlemler, kadın ve erkek kuaförü kavramlarının olduğunu bilmeleri bu meslekle ilgili karar verme sürecinde etkili olmuştur.

Kuaförlük mesleği ile ilgili algı, her iki cinsin de bu mesleği yapabileceği yönündedir. Bazı çocuklar erkeklerin saçlarını erkek kuaförlerin kızların saçlarını kadın kuaförlerin keseceğini belirterek cinsiyete göre meslek sahibinin cinsiyetinin de değişeceğini söylemişlerdir. Bazı çocuklarsa her iki cinsiyetten de bu mesleği yapan kişilere tanık olduklarını belirtmişlerdir.

5.1.3. Kız ve Erkek Çocukların Meslek Algılarındaki Gelişimler

Etkileşimli masal anlatıcılığı yöntemiyle gerçekleştirilen cinsiyet eşitliği temalı masal anlatımıyla çocukların mesleklere ilişkin algılarının gelişimi ile ilgili olarak bulgular yorumlanarak varılan sonuçlar:

Etkileşimli masal anlatıcılığı yöntemiyle gerçekleştirilen cinsiyet eşitliği temalı masal anlatımı öncesi ve sonrasında uygulanan testlerin sonuçları incelendiğinde, ilk testte çoğu mesleğe yoğun bir şekilde erkeklerin uygun bulunduğu gözlemlenmektedir. Hemşirelik ve anaokulu öğretmenliği dışında kadınların diğer mesleklere uygun bulunma durumları oldukça düşüktür. Aynı şekilde her iki cinsin de bir mesleği icra edebilecek olması algısı da çocuklarda çok belirgin değildir.

Etkileşimli masal anlatımı sonrası yapılan son testte ise aynı meslekler çocuklara sorulduğunda hem kadın uygunluğu hem de erkek uygunluğu fark edilir bir şekilde azalarak her iki cinse ilişkin uygun bulma sayısının yükseldiği gözlemlenmiştir. Masal atölyesi sonrası çocukların mesleklere ilişkin algılarında cinsiyet faktörünün azaldığını, istek, beceri gibi faktörlerin ortaya çıktığını söylemek mümkündür.

Farklı yöntemlerle toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının değiştirilmesi için eğitimler, programlar hazırlanmıştır. Şıvgın (2015), cinsiyet rolleri eğitim etkinliklerinin anasınıfında 60-72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına etkisini belirlemek amacıyla yürüttüğü araştırmasında, toplam 33 cinsiyet rolleri eğitim etkinliğine yer vermiştir. Drama, müzik, sanat, hareket, fen, pantomim, rol oynama, hareket, gezi gibi etkinliklerin bulunduğu eğitimde, artık materyaller, kukla, giysi ve aksesuarlar, video, oyuncak, kitap, boya malzemeleri gibi materyaller kullanılmıştır

(Şıvgın, 2015). Deney ve kontrol gruplarını oluşturan çocukların mesleklere ilişkin son test sonuçlarındaki fark anlamlı derecede farklıdır. Deney grubunda eğitim etkinliklerine katılan çocukların tamamına yakını tüm meslekleri hem kadınların hem de erkeklerin yapabileceğini söylemişlerdir. Meslek seçiminde cinsiyet kalıp yargılarının ortadan kaldırılması üzerine alınan sonuçlar bakımından Şıvgın'ın araştırmasıyla ortak yönler olduğu söylenebilir. Etkileşimli masal anlatıcılığı yöntemiyle de çocuklar meslekleri cinsiyete göre değil ilgi, eğitim, yeterlilik gibi kriterlere göre her iki cinsiyete uygun bulmuşlardır.

Altınova ve Adıgüzel'in (2013) yaratıcı drama yöntemiyle verilen toplumsal cinsiyet programını değerlendirdikleri çalışmada, deney grubuna on iki oturumdan oluşan yaratıcı drama yöntemi uygulanmış, kontrol grubuna hiçbir yöntem uygulanmamıştır. İlk test sonuçları iki grup arasında farklılık göstermemesine rağmen son test sonuçlarında anlamlı farklılıklar göze çarpmaktadır (Altınova ve Adıgüzel, 2013). Etkileşimli masal anlatımı uygulaması, içeriğinde yaratıcı drama çalışmalarının, rol yapma, canlandırma gibi teknikler barındırmaktadır. Birçok farklı etkinliğin birleşiminden oluşan etkileşimli masal anlatıcılığı uygulaması pek çok açıdan daha kapsayıcı bir bütünlük oluşturmaktadır.

Etkileşimli masal anlatımı yöntemiyle gerçekleştirilen masal anlatımları sonucunda ilk görüşme ve son görüşme verileri arasında anlamlı bir düzeyde farklılık oluşturduğu gözlemlenmiştir.

Çalışma grubuyla yapılan birinci görüşmelerin ardından yapılan etkileşimli masal anlatım etkinliklerinde kullanılan eşitlikçi masalların, içerdikleri konular ve verdikleri mesajlar yönünden oluşturdukları etkiler her masal için farklıdır.

İlk masal olan Sindirella'nın Bilmecesi masalının konusu, kitap okumayı seven etrafındakiler tarafından bilgili bir kız olarak tanınan Sindirella'nın ülkeye yeni bir vezir bulunması amacıyla düzenlenen davette zekâsı ve yetenekleriyle ön plana çıkmasıdır. Masal, yönetici olacak kişinin cinsiyete göre değil yetenek ve kıvrak zekasıyla belirlenebileceği gibi bir mesaj içermektedir.

Masalın ikinci görüşmelerdeki görüşlerin değişmesine katkıda bulunabileceği bazı konular:

Cinsiyet eşitliği ile ilgili olarak masalda yeteneklere sahip olma bakımından kadınlar ve erkeklerin farklı olmadığı, toplumda eşit konumlarda ve görevlerde temsil

edilebilecekleri verilmiştir. Çocukların yaşamlarının ilk yıllarından itibaren cinsiyetle ilgili olarak edinmeye başladıkları kalıp yargılar dışına çıkabilmelerini sağlayacak bir açılım oluşturması bakımından masaldaki karakterlerin kurgulanışı ve aktarılan mesajların önemli olduğu söylenebilir.

Geleneksel tarzdaki Sindirella masalındaki terine eşitlikçi anlayışla kurgulanan bu masaldaki ana karakterlerin insanları etkilemesinin yolu beden gücü ya da fiziksel güzellik değil, bilgilerini ortaya koymalarıdır. Çocuklara bunu anlatmanın yolu olarak bilmeceler seçilmiştir. Böylece bilginin ve aklını kullanmanın önemli olduğu vurgulanmıştır.

Sindirella, klasik masaldaki gibi etkileyici dansı ve güzelliğiyle prensin gönlünü kazanıp eş adayı olarak ortaya çıkmamış, ülkeye yönetici seçilmesi amacıyla düzenlenen yarışmada gösterdiği başarı, zekâsı ve yeteneği ile başarılı olmuştur. Herkes gibi yarışmaya katılmış ve bilgiyi işleme, yansıtma nitelikleriyle öne çıkmıştır. Olayın bu şekilde işlenişi, çocuklara adil bir şekilde yarışma, katılım gösterme hakkında sahip olma ve yetenekleriyle bir şeyler hak edebilecekleri yönünde mesajlar vermektedir.

Sindirella karakteri, kendi kararlarını alabilen bir yapıya sahip olarak kurgulanmıştır. Masalda karşısına çıkan yaşlı kadın ona önerilerde bulunarak ilham kaynağı olmuş, bu yarışmaya katılması gerektiğini telkin etmiş, başarılı olacağı hususunda onu yüreklendirmiştir. Sindirella'nın yarışmayı kazanıp vezir olmaya hak kazanması masalda net olarak verilirken bu ünvanı almayı seçip seçmeyeceği kendi seçimine bırakılmıştır. Çocuklar, yeteneklerini keşfetmeleri, potansiyellerini iyi kullanmalarını sağlayacak kararları kendileri vereceklerdir.

Eşitlikçi anlayışla hazırlanan Sindirella'nın Bilmecesi masalı, çocukların cinsiyet eşitliği, adalet, yeteneklerinin farkında olma ve onları geliştirme, kendi seçimlerini yapabilme yeterliliği gibi konularda farkındalıklarını arttırabilir.

Anlatılan ikinci masal olan Pamuk Kalpli Prens ve Yedi Cüceler masalının kurgusunda bilinen klasik Pamuk Prenses masalının aksine başrolde bir erkek karakterin yer alması, "kurtarılan prenses" kalıbını yok etmektedir. Kız ve erkeklerden oluşan cücelerin dayanışması sayesinde ıssız ve soğuk ormandan kurtulan prensin cücelerin evinde ev işlerini yapması, duygularını açıkça ifade etmesi, yardımlaşmaya katılması bilinen erkeklik modelinin dışına çıkılması anlamını taşır. Masalda prense verilen adın "Pamuk Kalpli Prens" olması bile toplumsal cinsiyet algısının dışında yer almaktadır.

Hikâyenin ana teması, cinsiyet ya da ünvanlar her ne olursa olsun ancak aklımızı kullanarak ve birlikte yardımlaşarak çalışarak sorunları aşabileceğimiz mesajdır. Bu mesajla çocuklara ayrımcılık yapılmaksızın iş birliği ve dayanışmanın önemi verilmektedir.

Masalda yer alan cüce karakterlerinin klasik masalın aksine her iki cinsten oluşması, bunların her birinin farklı beceriler gerektiren mesleklere sahip olduklarını bildirmeleri, mesleklere ilişkin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının dışına taşan bir durumdur. Böylece çocuklara cinsiyetin önemi olmaksızın farklı becerilere sahip olunabileceği, gerekli yeterliliğe sahip herkesin istediği işi yapabileceği mesajı da verilmekte, adaletsizliklere karşı akılcı yöntemlerle karşı konulması gerektiğinin üzerinde durulmaktadır.

Son masal olan Kırmızı Başlıklı Kız masalında da ana karakter olan Kırmızı Başlıklı Kız, güçlü, zeki, kendi başına karar verebilen, problem çözme becerisine sahip bir karakterdir. Kurt ise klasik masaldakinin aksine korkutucu, vahşi bir karakter değil de insani zaafıya sahip olan, yanlıya düşen bir karakter olarak tasvir edilir.

Masalda toplumsal cinsiyet rollerinin sorgulanması, evde “meşhur kurabiyeler” pişiren bir baba karakteriyle başlar. Alışlageldik önlüklü, mutfakta çalışmakta olan anne karakteri yerine babasıyla birlikte kurabiyeler yapan kız çocuğu vardır. Anne gelip kurabiyelerden bir kısmının hasta olan anneye götürülmesi önerisinde bulunur ve babayla birlikte paketi hazırlar.

Ormanda oynayan kız çocukları, bağımsız olarak ev dışında hareket edebilmenin göstergesi olarak görülebilir. Kırmızı Başlıklı Kız, seslerini duyarak yanlarına gidip oyunlarına katılmış, sosyal hayatın içine girmiştir. Masalın sonunda kurt karakterine hep birlikte dayanışarak dersini verirler.

Masalda cinsiyet eşitliği temasının yanı sıra zorluklarla başa çıkma, özgüven, empati kurma, farklılıklara saygı gibi mesajlar yer almaktadır. Klasik masaldaki Kırmızı Başlıklı Kız, avcı gibi acımasız, güçlü bir karakter tarafından kurtarılması gereken savunmasız bir kız çocuğuyken bu masalda özgüvenli, sorunları çözebilen, gerektiğinde yardım isteyen, kendi kararlarını verebilen bir karakter olarak yer almaktadır.

Masalarda ortak olarak yer alan eşitlik, beceri ve aklın üstünlüğü, sorgulama ve sorun çözme, güçlü kadın figürü, iş birliği ve dayanışmanın önemi temalarının dışında vurgulanması gereken en önemli durumlardan biri kadın karakterlerin ev dışındaki

alanlarda sosyalleşmesi, çalışması, iş birliği yapmasıdır. Kamusal alan olarak adlandırdığımız ev dışı alanlarda kendi başına karar verebilen, sorun çözme yeterliliğine sahip, başı darda olan “prens”lerin bile yardımına koşabilen kadın karakterler olması toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının dışına çıkılması için bir adım, bir güçlendirme mesajı olarak algılanabilir.

5.1.4. Mesleklerin Çocukların Cinsiyetine Göre İfadesi

Etkileşimli masal anlatıcılığı yöntemiyle gerçekleştirilen cinsiyet eşitliği temalı masal anlatımı sonrasında yapılan görüşmelerde mesleklerin hangi cinsiyete uygun olduğu kız ve erkek çocuklar tarafından farklı şekilde ifade edilmiştir.

Karabekmez, vd. (2018) çalışmasında kız ve erkek çocukların genellikle fiziksel güç gerektirdiğini düşündükleri meslekleri erkeklere uygun bulduklarını belirlemiştir. Yağan Güder, (2016) araştırmasında, erkeklere uygun meslek sayısının kadınlara uygun meslek sayısından daha fazla olduğunu belirlemiştir. İlk görüşme sayıları söz konusu araştırmalarla benzerlik göstermektedir. Erkeklere uygun bulunan mesleklerin sayısı her iki cinse ya da kadınlara uygun bulunan mesleklerden daha fazladır.

Lahi'nin (2021) yaptığı çalışmada çocukların izledikleri çizgi filmlerde dişil karakterlerin ev içinde yapılan işlerle, eril karakterlerin ise çoğunlukla ev dışında yapılan işlerle gösterilmesinin öğrenmenin yoğun olduğu okul öncesi yaş gruplarında kalıcı kalıp yargıların oluşmasına temel oluşturabileceği sonucuna varılmıştır (Lahi, 2021).

Deniz'in (2019) çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet araştırmasında anneler ile kız çocukların, babalar ile oğlan çocuklarının eylemleri ile kişilik ve davranış özellikleri neredeyse aynı olduğu gözlemiyle kızların 'küçük kadınlar' oğlanların da 'küçük erkekler' şeklinde temsil edildikleri yorumunu paylaşmış, çizgi filmlerindeki toplumsal iş bölümünün işlenişinin cinsiyetlere göre ayrılmış şekilde verilmemesi önerisine yer vermiştir (Deniz, 2019). Benzer şekilde Ünlü'nün (2017) araştırma sonucunda ev içinde yapılan işlerde dişil karakterlerin rol oynamasının toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yansıttığı bilgisine yer verilmiştir (Ünlü, 2017).

Ev içi ve dışındaki işlerin paylaşımıyla çocuklar toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını edinmektedirler. Kalaycı, 2015'te Pepee çizgi filminin toplumsal cinsiyet eşitliği açısından çözümlemesini yaptığı araştırmasında benzer bulgulara yer vererek

çizgi filmde kadının asıl işinin ev işleri ve çocuk bakımı olduğu, geleneksel Türk aile yapısında kadının çalışmadığı veya çalışsa bile bunun önemli olmadığı mesajının verildiğini belirtmiştir (Kalaycı, 2015).

Çocukların araştırma esnasında verdikleri yanıtlarda aile ve yakın çevre gözlemleri ile televizyon ve internette izledikleri videolar, çizgi filmler önemli yer tutmaktadır. Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına bu denli maruz kalan çocuklar, sınıf içinde yapılan etkinlikler neticesinde bazı fikirlerini değiştirmekle birlikte her çocukta eşit oranda bir değişim gözlenmemiştir.

Etkileşimli masal anlatımı yöntemiyle gerçekleştirilen cinsiyet eşitliği temalı masal anlatımı sonrasında elde edilen veriler, çocukların cinsiyetine göre farklılaşma göstermiştir. Erkek çocuklarının bir kısmı mesleklere uygun buldukları cinsiyeti değiştirirken kızların erkekler çocuklara göre daha fazla sayıda mesleği her iki cinsiyet için de uygun olarak algılamaya başladıkları gözlemlenmiştir.

5.1.5. Mesleklerde Cinsiyet Eşitliği

Etkileşimli masal anlatımı yöntemiyle gerçekleştirilen masal anlatımlarının çocukların meslek algılarına ilişkin etkisi cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik olmuştur. Atölye çalışmalarından sonra çocuklar, mesleklerle ilgili algılarını cinsiyet merkezli olmaktan çıkartıp istek, yetenek, eğitim boyutlarıyla değişecek şekilde geliştirmişlerdir.

Masal atölyelerinin sonucunda, çocukların meslek algısının soru formunda yer alan meslekler için her iki cinsin de bu meslekleri yapabileceği yönünde değiştiği gözlemlenmektedir. Masalların içerdiği yardımlaşma, dayanışma, dostluk mesajlarının cinsiyet ayrımı güdülmeksizin herkes tarafından ve tüm insanlara verilmesinin bu değişimle ilişkili olduğu söylenebilir.

5.2. Öneriler

Araştırmanın bulguları, etkileşimli masal anlatımı tekniğinin çocukların meslek algılarında ve tercihlerinde cinsiyete dayalı kalıpları kırmada etkili bir araç olabileceğini göstermektedir. Bu bulgulara istinaden etkileşimli masal anlatımı, erken çocukluk

eğitiminde kullanılabilir ve çocuklar tarafından ilgi gören bir teknik olarak kullanılması önerilen bir yöntemdir.

Araştırma, Bursa'daki bir anaokulundaki on dört çocuk gibi küçük bir grupta yapılmış olsa da benzeri çalışmalar farklı bölgelerde, farklı yaş grubundaki çocuklarla yapılabilir.

Araştırmada elde edilen bulgular göstermiştir ki; çocuklar, yaşadıkları, gördükleri bilgileri içselleştirmekte, mesleklerle ilgili algılarını oluştururken bu deneyimlerden önemli ölçüde yararlanmaktadırlar. Aile içindeki paylaşımlar, anne ve babanın üstlendikleri roller, erken çocukluk döneminde evde edindikleri bilgilerdir.

Evde anne-baba rollerinden kadın ve erkeklerin yaptıkları işleri deneyimleyen çocuk, bunları doğru kabul ederek sonraki hayatına ilişkin kararlarda birincil derecede bu konulardan etkilenmektedir. Örneğin annesi araba kullanan bir çocuk kadınların şoför olabileceği sonucuna varabilirken annesi araba kullanmayan, bir kadının sürücülük yaptığını gözlemlememiş bir çocuk için otobüs şoförlüğü bir kadının yapabileceği bir iş olarak bulunmamaktadır. Yani görünürlük önemlidir. Çocuklar sadece evlerinde, çevrelerinde gördüklerini değil medyadan ve oyunlardan elde ettikleri bilgileri de kaydetmektedirler.

Çocukların geleneksel medya ve internette maruz kaldıkları yayınlar ve oynadıkları dijital oyunların karakterlerinin büründükleri roller, çocukların meslek algılarını etkilemektedir. Yapılan araştırma kapsamında, geleneksel medyada yer alan yayınların yanı sıra, yeni medyada yer alan araçlar çocukların dünyayı algılamalarını şekillendirmekte olduğu gözlemlenmiştir. Hem yeni medyanın hızla gelişerek dijital oyun, video paylaşım ve sosyal medya platformlarının yaygınlaşması hem de pandemi etkisiyle eve kapanış sürecinde çocukların arkadaşlarıyla sosyalleşmek yerine medyada yer alan video ve oyunlarla baş başa kalmaları çocukların üzerindeki medya etkisinin artmış olduğunu söylenebilir. Medyada yer alan yayınlarda çalışan kadın görünürlüğünün artırılması, aynı şekilde dişil olarak adlandırılan meslekleri icra eden erkeklerin de görünürlüklerinin artırılması bu algının daha eşitlikçi oluşumunu destekleyecektir. Bu noktada geleneksel ve yeni medyada kadın ve erkek görünürlüğünün toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayacak şekilde gerçekleşmesi için eğitimciler ve ebeveynler talepte bulunabilir, çocukların maruz kaldıkları içerikleri denetimsiz bırakmamak için çalışmalar gündeme getirilebilir.

Masallar, meseleler hakkında çözümler üretirler. Etkileşimli masal anlatımı deneyiminde bu çözümlere katılımcılar kendileri roller alarak erişirler. Yaptığımız masal etkinliklerinde kızların da erkeklerle benzer yeterliliklerinin ve ilgilerinin olduğunu keşfeden çocuklar, meslek seçimi ile ilgili fikirlerini biraz da olsa değiştirmişlerdir. Bu küçük değişim, ilk edinilen çevreden gelen toplumsal cinsiyet önyargılarının kırılmasına yönelik bir başlangıç olabilir. Eğitim hayatlarının ilerleyen dönemlerinde farklı etkinliklerde farklı deneyimler edinen çocuklar, mesleklere bakışlarında toplumsal cinsiyet önyargılarından uzak, istek, yeterlilik, bilgi ve yetenekleri doğrultusunda meslekler edinebileceklerdir. Bu çalışma, farklılaştırılarak değişik kademelerde öğrenim gören öğrencilere uygulanabilir.

Çalışma hayatında özellikle yönetici, karar verici rolündeki çalışanlara da kurum içi eğitimlerde cinsiyet eşitliğine yönelik benzeri atölyeler düzenlenebilir.

Günümüz koşullarında değişen teknolojiyle beraber değişen ihtiyaçlar, mesleklerin de değişmesini gerektirmiştir. Mesleklerle birlikte meslek çalışanlarının nitelikleri de değişmiştir. Pek çok alanda otomasyona geçilmesi kas gücüne ihtiyacı azaltmış, bedensel farklılıkların gözetilmesi gerekliliği ortadan kalkmıştır. Son yıllarda hızla boyut değiştiren kariyer basamaklarını tırmanırken kadın ve erkekler cinsiyet ayrımı olmaksızın yapacakları işleri seçebileceklerdir. Bu seçme özgürlüğü insanın kendini gerçekleştirebilmesi için çok önemli bir aşamadır. Bunun sağlanabilmesi için erken yaşlardan itibaren çocuklara yüklenen toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının kırılması, daha eşitlikçi bir toplumun inşası için okulöncesi dönemden başlayarak çeşitli etkinliklerle farkındalık sağlanması mümkün olabilir.

KAYNAKÇA

- Adair, J. (2005). Kışkırtıcı liderlik: büyük liderden öğütler. Alteo Yayıncılık.
- Adıgüzel, Ö., ve Yalçınkaya, O. C. (2016). Yaratıcı drama ile masal anlatma-anlatı tiyatrosu örneği.
- Akdemir, B., & Duman, M. Ç. (2019). Kadın çalışanların performansında cam tavan sendromu engeli!. *Journal of Academic Value Studies*, 3(15), 517-526.
- Akdeniz, S. (2007). Bir 'masal metinleri inceleme modeli' önerisi ve uygulaması. II. ulusal çocuk ve gençlik edebiyatı sempozyumu bildiri kitabı.
- Akgül, A. E. (2019). "Eğitimde fırsat eşitliği-cinsiyet ayrımı faktörü" üzerine bir araştırma. *international journal of social and humanities sciences*, 3(1), 127-142.
- Akoğuz, A., ve Akoğuz, M. (2011). Yaratıcı drama etkinlikleri. *İstanbul: Final*.
- Aksoy, N. (2003). Eylem araştırması: Eğitimsel uygulamaları iyileştirme ve değiştirmede kullanılacak bir yöntem. *Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi*, 36(36), 474-489.
- Akman, G. İ., ve Akman, Y. (2016). Kraliçe arı sendromu bağlamında kadın öğretmenlerin kadın yöneticilere ilişkin görüşleri. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 5(3), 748-763.
- Alpan, E. D. (2018). Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının çocuk oyunlarına yansımaları. *Sanat Dergisi*, (31), 80-89.
- Alsaç, D. F. (2021). *Masalların yapı unsurlarının çözümlemesi*. Hiperlink Eğitim İletişim Yayın Gıda Sanayi ve Pazarlama Tic. Ltd. Şti..
- Antalyalı, Ö. L. ve Özkul, A. S. (2017). Fakülte ve meslek yüksekokullarında başarılı girişimci algısı ve cinsiyet rolü stereotipleri ile ilişkisi- the relationship between sex role stereotypes and perception of successful entrepreneur in faculty and vocational high schools. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(21), 1-23.
- Arıcı, A. F. (2010). Tür özellikleri ve tarihlerine göre Türk ve dünya masalları. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 11(26).
- Arıcı, A. F. (2012). Masalın sesi. *Ankara: Pegem Akademi Yayınları*.
- Arslan, M. (2010). Denizli yöresinde masal anlatma geleneği. *Milli Folklor*, 86, 50-57.

- Aydemir, B. (2021). Gelenekselden çağdaş olana türk hikâye anlatıcılığında temel motivasyonlar (model anlatıcılar ışığında). *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (10), 370-387 .
- Aydın, H. Okul öncesi eğitimde masal anlatımına ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Electronic Journal of Language and Education*, 4(1), 1-12.
- Aydilek Çiftçi, M. (2011). Öğretmenlerin ve farklı sosyoekonomik düzeye sahip annelerin babaların cinsiyet rolleri algısının 60-72 ay arası çocukların oyuncak tercihleri ve akran etkileşimleri ile ilişkisinin incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Ayrancı, B., & Aytaş, G. (2017). Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk edebiyatının eğitimde işlevselliği üzerine görüşleri. *International Journal of Human Sciences*, 14(4).
- Bacanlı, H. (2018). *Eğitim psikolojisi*. Pegem Akademi.
- Başgöz, İlhan “Masalın anlatıcısı”, masal araştırmaları-folktale studies-I, Hazırlayan: Nuri Taner, İstanbul, 1988: 25-29
- Baştürk, H. Ç.(2015) Kadın Emeğinin Dışıl Mesleklerdeki Yeri: Kuaför ve Güzellik Salonlarında Çalışan Kadınlar . (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bayat, İ., ve Baykal, B. (2021). Toplumsal cinsiyet ayrımcılığının yarattığı engeller: çalışma yaşamında varılmaya çalışan kadın. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(3), 745-762.
- Bem , S. L. (1974). “The measurement of psychological androgyny.” *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42 (2), 155-162.
- Bem , S. L. (1975). “ Sex role adaptability: One consequence of psychological androgyny.” *Journal of Personality and Social Psychology*, 31 (4), 634-643
- Bora, A. (2012). Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık. *Ayrımcılık çok boyutlu yaklaşımlar*, 175(187), 50-70.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2008). Bilimsel araştırma yöntemleri.
- Canal, M. (2013). Ortaokul sosyal bilgiler dersinde mesleklerle ilgili yapılan etkinliklerin öğrencilerin meslek seçimine etkisinin analizi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Cesur, S. ve Paker, O. (2007). Televizyon ve çocuk: Çocukların TV programlarına ilişkin tercihleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(19), 106-125.

- Chaffins, S., Forbes, M., Fuqua Jr, H. E., & Cangemi, J. P. (1995). The glass ceiling: Are women where they should be?. *Education*, 115(3), 380-387.
- Cırdı, R., ve Bulu Ş. (2021). Toplumsal değişim bağlamında mesleğe bakış: Güncel mesleklerin ve profesyonel mesleklerin anlamlandırılması. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 7(15), 346-366.
- Connell, R. W. (1998). Toplumsal cinsiyet ve iktidar, çev. Cem Soydemir, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Creswell, W. J. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Çay, G. (2021). *Meslek seçiminde toplumsal cinsiyet rollerinin etkisi: hemşirelik mesleği örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Ana Bilim Dalı, Antalya.
- Çeker, S. (2019). Şamandan günümüz masal anlatıcısına: Kadın. *Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 151-175.
- Çelik, G. (2016). Erkekler de ağlar!?: Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında erkeklik inşası ve şiddet döngüsü. *Fe Dergi*, 8(2), 1-12.
- Çelik, Y. (2022). *Etkileşimli masal anlatımı uygulamasının çocukların dil gelişimine etkisi* (Master's thesis, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Çelik, Ö (2008). *Ataerkil sistem bağlamında toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin benimsenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Çiçek, T. (2018). Postmodern bir anlatı olan bin hüzünlü haz'da masal unsurları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (41), 117-132.
- Dede, A. (2017). Hadi Masal Anlatalım. İstanbul: Taze Kitap.
- Değirmenci, B. (2020). Masalarda toplumsal cinsiyet rollerinin sunumu üzerine bir analiz: Dünya klasikleri [Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi]. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Deniz, A. (2019). Yerli yapım çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet eşit (siz) liği, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Diker, E. (2015). Gazete Reklamlarında Kadın ve Mahremiyet Anlayışı. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 3(1).

- Dökmen, Z. Y. (2006) Toplumsal Cinsiyet. Sosyal ve Politik Açıklamalar. (2. Basım). Ankara: Sistem Yayıncılık.
- Dökmen, Z. Y. (2015). *Toplumsal cinsiyet, sosyal psikolojik açıklamalar*. Remzi Kitabevi.
- Duran, E., Öztürk, E. (2018). Etkileşimli masal anlatım tekniğinin ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin dinleme becerilerine etkisi. *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*. 2(2), 85-103.
- Durmaz, Ş. (2016). İşgücü piyasasında kadınlar ve karşılaştıkları engeller. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(3), 37-60.
- Durkheim, E. (2006). Toplumsal işbölümü. (Çev: Ö. Ozankaya). İstanbul: Cem yayınevi
- Eken, H. (2006). Toplumsal cinsiyet olgusu temelinde mesleğe ilişkin rol ile aile içi rol etkileşimi: Türk silahlı kuvvetlerindeki kadın subaylar. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 247-279.
- Ekici, Metin. "Türk sözlü geleneğinde anlatıcılar ve anlatmalar arasındaki ilişkiye art zamanlı (diyakronik) ve eş zamanlı (senkronik) bir bakış", mitter meddaha türk halk anlatıları uluslararası sempozyumu bildirileri, Ankara, 2006; 83-89.
- Er O., ve Adıgüzel, O. (2015). Cam tavan gölgesindeki kraliçe arılar: kadınların kariyer ilerlemelerinde karşılaştıkları engeller ve etkili liderlik. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 163-175.
- Ergün, A. (2021). STEM kariyer ilgi ve tercihleri anketinin türkçeye uyarlanması: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 10(2), 533-555.
- Eryetiş, M. V. (2016). Meslek seçimi ve mesleki rehberlik. *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, (44).
- European Commission. (1998). A hundred words for equality - a glossary of terms on equality between women and men, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Gençtanırım Kurt, D., & Çetinkaya Yıldız, E. (2019). Kişilik kuramları: gerçek yaşamdan kişilik analizi örnekleriyle. Ankara: Pegem Akademi.
- Gökcan, M. (2018). Meslek seçiminde toplumsal cinsiyetin rolü: Bir ölçek geliştirme çalışması [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi*.
- Gökkaya, V. B. (2014). Cam tavan, kadın ve ekonomik şiddet. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 26(1), 371-383.

- Gupta, V. K., Turban, D. B., Wasti, S. A., & Sikdar, A. (2009). The role of gender stereotypes in perceptions of entrepreneurs and intentions to become an entrepreneur. *Entrepreneurship theory and practice*, 33(2), 397-417.
- Güçlü, M. ve Yiğit, B. (2018). Eğitim kurumlarında görülen toplumsal cinsiyet konusunun farklı kuramlar açısından değerlendirilmesi* 9. *ERPA 2018*, 232.
- Güder, S. Y. (2014). Okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algılarının incelenmesi (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güldü, Ö. ve Kart, M. E. (2009). Toplumsal cinsiyet rolleri ve siyasi tutumlar: Sosyal psikolojik bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 64(03), 97-116.
- Gülsoy, M. (2020). Sindirella'nın bilmecesi. *İstanbul: Can Yayınları*.
- Gümüšoğlu, F. (2008). Ders kitaplarında toplumsal cinsiyet. toplum ve demokrasi, 2(4), 39-50.
- Gündüz, H. Ç., ve Tarhan, S. (2015). Toplumsal cinsiyete dayalı meslek seçimlerine yönelik tutum ölçeği geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 4(1), 21-33.
- Gündüz, H. Ç., ve Tarhan, S. (2017). İlkokul öğrencilerinin meslek seçimlerine yönelik tutumlarında toplumsal cinsiyetin etkisi. *Elementary Education Online*, 16(3).
- Günsel, A., Köroğlu, S. ve Demirci, L. (2016). Çalışma hayatında kadınların karşılaştıkları sorunlar ve cam tavan algıları: kadın öğretmenler üzerinde bir araştırma. *Kadın Araştırmaları Dergisi* 1(1), 76-112.
- Hükümenoğlu, H. (2020). Pamuk kalpli prens ve yedi cüceler. *İstanbul: Can Yayınları*.
- İmançer, D. (2006). Toplumsal cinsiyet oluşumuna ilişkin kuramsal yaklaşımlar. *Medya ve Kadın*. (Ed. Dilek İmançer), Ankara: Ebabil Yayınları, 1-22.
- Kalan, Ö. G. (2010). Reklamda çocuğun toplumsal cinsiyet teorisi bağlamında konumlandırılması: 'Kinder' reklam filmleri üzerine bir inceleme. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi | Istanbul University Faculty of Communication Journal*, 1(38), 75-89.
- Karabekmez, S., Yıldırım, G., Akamca, G. Ö., Ellez, A. M., ve Bulut, A. N. Ü. (2018). Okul öncesi dönem çocuklarının mesleklere yönelik toplumsal cinsiyet algılarının incelenmesi. *Bilim Eğitim Sanat ve Teknoloji Dergisi*, 2(1), 51-70.
- Johansson, A. (2011). Det var en gång...: En kvalitativ studie om pedagogers uppfattning om användandet av sagor i förskoleverksamheten.

- Johnson, A. P., Uzuner, Y., ve Anay, M. Ö. (2015). *Eylem araştırması el kitabı*. Anı Yayıncılık.
- Kalaycı, N. (2015). Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından bir çizgi film çözümlemesi: Pepee. *Eğitim ve Bilim*; 40 (177), s.243-270.
- Karabağ, S. ve Gülbetekin, M. (2015). Türk masal coğrafyası üzerine tespitler. *Türk Dünyası Masal Araştırmaları*, 461.
- Karakaya, Ş., ve REYHANOĞLU, M. (2020). Erkek egemen dünyada kadın yönetici olmak: Kadın yönetici çevresi üzerine bir araştırma. *Journal of Politics Economy and Management*, 3(1), 47-74.
- Karataş Yücel, E. (2017). Toplumsal cinsiyet rollerinin satın alma karar tarzları üzerine etkisi: Yüksek ilgilenim ürünleri üzerine bir uygulama.
- Karatay, H. (2011). Karakter eğitiminde edebi eserlerin kullanımı. *Turkish Studies*, 6(1), 1439-1454.
- Kaypak, Ş. (2013), *Toplumbilim, Basılı Ders Notları*, MKÜ, Antakya.
- Kaypak, Ş. (2014). Toplumsal cinsiyet bakış açısından kente bakmak. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(1), 344.
- Kesgin, Y. (2023). Kadın Özgürlüğü ve Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Geleneksel ve Yeni Medya Eleştirisi. *Toplumsal Politika Dergisi*, 4(1), 96-107.
- Kılıç, S. (2019). Hegemonik erkeklik bağlamında cinsiyetçi meslek seçimi: erkek okul öncesi öğretmenlerin görüşleri (Master's thesis, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Korkmaz, H. (2016). Yönetimde kadın ve cam tavan sendromu. *Alternatif Politika*, 8(Special), 95-112.
- Kurt, C. K. Çocuk tiyatrosunda hikâye anlatıcılığı, Ankara Üniversitesi, 2020, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Kuzgun, Y. (2000) Meslek danışmanlığı, s.14 Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Lahi, N. (2021). *Okul Öncesi Döneme Yönelik Çizgi Filmlerde Yer Alan Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Ait Göstergelerin İncelenmesi (TRT Çocuk Kanalı Örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Leblebici, Y., & KARCIOOĞLU, F. (2014). Kadın yöneticilerde kariyer engelleri: “cam tavan sendromu” üzerine bir uygulama. *Atatürk Üniversitesi iktisadi ve idari bilimler dergisi*, 28(4).

- Marshall, G. (1999). Sosyoloji sözlüğü (Çev. O. Akınbay ve D. Kömürcü). Ankara: Bilim ve Sanat
- Mavin, S. (2008). Queen bees, wannabees and afraid to bees: no more 'best enemies' for women in management?. *British Journal of Management*, 19, 75–84.
- Metin, Ö. (2019). *Müzikli hikâye ve masalların okul öncesi eğitim dönemindeki çocukların yaratıcılık düzeylerine etkisi* (Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Mizrahi, R., ve Aracı, H. (2010). Kadın yöneticiler ve cam tavan sendromu üzerine bir araştırma. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 149-156.
- Narcıkara, E. B. (2018). Sosyal kimlik teorisi perspektifiyle kraliçe arı sendromu. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(16), 159-176.
- Oruç, Ş. (2020). Masal ve hikâye anlatıcılığı el kitabı. Buğrahan Yayınları
- Oruç Ş. ve Çağır, S. Masal anlatıcılarına göre masal anlatıcılarında olması gereken özellikler. *İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 707-723.
- Öğüt, A. (2006). Türkiye'de kadın girişimciliğin ve yöneticiliğin önündeki güçlükler: cam tavan sendromu. *Çanakkale*, 18, 56-78.
- Özçatal, E.Ö. (2011). Ataerkillik, toplumsal cinsiyet ve kadının çalışma yaşamına katılımı. Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 1(1), 21-39.
- Özden, M. Y. ve Durdu, L. (2016). Eğitimde üretim tabanlı çalışmalar için nitel araştırma yöntemleri, *Eylem Araştırması*, 19-36.
- Özer, D. (2019). Keloğlan masallarının değer aktarımı açısından incelenmesi. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.*
- Özkan, E. (2020) Cinsiyete dayalı mesleki ayrımcılık: cam tavan ve kraliçe arı sendromu. *Sosyolojik Düşün*, 5(2), 127-138.
- Özkan, R. (2013). İlköğretim ders kitaplarında kadın figürü, *The Journal of Academic Social Science Studies*. 6(5), 617-631.
- Özkazanç, A., Sayılan, F. ve Akşit, E. E. (2018). Toplumsal cinsiyet ve mesleki eğitim: mesleki teknik lise kız öğrencileri üzerine bir araştırma. *Fe Dergi*, 10(2), 149-164.

- Öztürk, E. ve Duran, E. (2018). Etkileşimli masal anlatım tekniğinin ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin dinleme becerilerine etkisi. *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 60-84.
- Özyürek, R. (2013). Kariyer ve psikolojik danışmanlığın kuramları. çocuk ve ergenler için kariyer rehberliği uygulamaları. Ankara:Nobel Yayınevi.
- Parlaktuna, İ. (2010). Türkiye’de cinsiyete dayalı mesleki ayrımcılığın analizi. *ege akademik bakış*. 10 (4), 1217 – 1230.
- Poyraz H. ve Çiftçi Dere H. (2011). Okul öncesi eğitimin ilke ve yöntemleri. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ramsden, A. ve Hollingsworth, S. (2017). Hikâye anlatma sanatı hikâye anlatıcısının rehberi. Çev. Ali Bucak, İletişim Yayınları, Ankara.
- Rice, F. P. (1996). *Intimate relationships, marriages and families*. California: Mayfield Publishing
- Saccardi, M. (2014). *Creativity and children's literature: New ways to encourage divergent thinking*. Libraries Unltd.
- Sakaoğlu, S. (2016). *Masal araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yayınları
- Saraç, S. (2013). Toplumsal cinsiyet. *Toplumsal cinsiyet ve yansımaları*, 27-32.
- Saranlı, A. G. (2015). Cinsel gelişim teorileri (32-45). cinsel gelişim ve eğitim kitabı (Ed. İsmihan Artan). Ankara: Hedef Yayıncılık.
- Sarı, Ö. (2011). Toplumsal cinsiyet ve mesleki rol ilişkisi: hemşirelik bölümünde okuyan erkek öğrenciler örneği. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 493-504.
- Sekmen, M. (2015). Söz sanatından eylem sanatına: yaratıcı drama ve oyunculuk etkinliği olarak hikâye anlatımı. *Ankara: Pegem Akademi*.
- Senemoğlu, N. (2013). *Gelişim, öğrenme ve öğretim*. Ankara: Yargı Yayınları
- Sezer, M. Ö. (2013). *Masallar ve toplumsal cinsiyet*. Evrensel Basım Yayın.
- Soydan, E., ve Küçükşen, K. (2022). Toplumsal cinsiyet eşit(siz)liğinin medyadaki izdüşümleri. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(3), 18-28.
- Soylu, A., & Esen Y. (2022). Öğretmenlik meslek seçimi ve meslek kimliğinin kurulumunda toplumsal cinsiyetin rolü. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(3), 1104-1123.
- Sözlük, T. D. K. (2012). *Büyük Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayını.

- Sütçü, Ö. Y. (2013). Ortak bir dünya deneyimi: Hikâye anlatıcısı. *Felsefe ve toplumsal bilimlerde diyaloglar*, 6(2), 76-92.
- Şahin, B., ve Temel, E. (2019). Üniversiteli gençlerin erkek hemşirelere bakış açıları. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(1), 1-7.
- Şahin, M. (2011). Masalların çocuk gelişimine etkilerinin öğretmen görüşleri açısından incelenmesi. *Millî Folklor*, 23(89).
- Şencan, H. (2005). *Güvenilirlik ve geçerlilik*. Hüner Şencan. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Şeyran, M. Fatih (2022). Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyet kalıp yargılarının öğretmen cinsiyetine göre incelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Şıvgın, N. (2015). Cinsiyet rolleri eğitim etkinliklerinin anasınıfına devam eden 60-72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına etkisinin incelenmesi. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Şimşek, E. E., & Şimşek, B. (2020). Okul öncesi öğretmenlerinin Türkçe etkinlikleri uygulamalarına yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Turkish Studies-Education*, 15(3), 2085-2100.
- Şirin, M. R. (1994) 99 Soruda çocuk edebiyatı. *İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları*, 59.
- Şirin, M. R. (2019). Masal atlası. İstanbul: Uçan At Yayınları.
- Taparia, M., ve Lenka, U. (2022). An integrated conceptual framework of the glass ceiling effect. *Journal of Organizational Effectiveness: People and Performance*, 9(3), 372-400.
- Tatlıoğlu, S. S. (2021). Öğrenmeye sosyal-bilişsel bir bakış: Albert Bandura. *Sosyoloji Notları*, 5(1), 15-30.
- Temiz, Z., Çetin, Ş. Ü., ve Yılmaz, S. (2020). Okul öncesi eğitim alan beş yaş çocuklarının meslek seçimleri ve cinsiyetlerine ilişkin düşüncelerinin incelenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 318-350.
- Temizyürek, F. (2003). Türkçe öğretiminde çocuk edebiyatının önemi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (13), 161.
- Topçam, S. (2019). *Masal anlatıcılığı ve günümüz masal anlatıcılığında hazırlanma süreçleri* (Master's thesis, Güzel Sanatlar Enstitüsü).
- Turan, S. (2019). Eğitimde araştırma yöntemleri. *Ankara: Nobel*.

- Turhan, O., Turhan, F. K., ve Bayram, B. A. Ş. (2021). Türk çocuk edebiyatında meslekler ve toplumsal cinsiyet. *Cukurova University Faculty Of Education Journal*, 50(1), 1-30.
- Uyguç, N. (2003). Cinsiyet, bireysel değerler ve meslek seçimi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1), 93-104.
- Uzuner, Y. (2005). Özel eğitimden örneklerle eylem araştırmaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 6(02), 1-13.
- Ünlü, A. S. (2017). *Toplumsal cinsiyet rolleri bakımından TRT çocuk kanalında yayımlanan çizgi filmler*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Vandergrift, L. (2004). 1. Listening to learn or learning to listen?. *Annual review of applied linguistics*, 24, 3-25.
- Vardar, Ö. (2023). Yabancılara Türkçe öğretiminde Türk masallarının kültür aktarımında kullanılması üzerine: “Az gittik uz gittik” masal kitabı örneği (Master's thesis, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi).
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (35), 29-56.
- Yağan Güder, S., ve Güler Yıldız, T. (2016). Okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algılarında ailenin rolü. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(2), 424-446.
- Yavuz, M. H. (2013). Masallar ve eğitimsel işlevleri. Ankara: Eğiten Kitap.
- Yenice, M. (2020). Kırmızı başlıklı kız. *İstanbul: Can Yayınları*.
- Yeşilyaprak, B. (2008). Eğitimde rehberlik hizmetleri. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2000). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (2. Baskı), Ankara: Seçkin Yayınları
- Yıldız, S., Alhas, F., Sakal, Ö., ve Yıldız, H. (2016). Cam uçurum: Kadın yöneticiler cam tavanı ne zaman aşar? *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 71(4), 1119-1146.
- Yılmaz, A. (2012). Çocuk eğitiminde masalın yeri (Bin bir gece masalları örneği). *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2012(25), 299-306.
- Yılmaz, S. (2018). Toplumsal cinsiyet rollerinin günlük hayattaki yansımaları: Çorum/Alaca örneği. *İmgelem*, 2(2), 59-79.

Yuladır, C., ve Doğan, S. (2009). Eylem araştırmasının eğitimde kullanımı. Ekev Akademi Dergisi, vol.13, 105-122.

İnternet Kaynakları:

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2023-53675> Haber Bülteni, İstatistiklerle Kadın , TÜİK (Erişim: 03.04.2024)

<https://www.odeabank.com.tr/esit-masallar> (Erişim: 05.02.2023)

<https://www.odeabank.com.tr/medium/Book-File-24.vsf> - Sindirella'nın Bilmecesi (Erişim: 05.02.2023)

<https://www.odeabank.com.tr/medium/Book-File-12.vsf> -Pamuk Kalpli Prens ve Yedi Cüceler (Erişim: 05.02.2023)

<https://www.odeabank.com.tr/medium/Book-File-22.vsf> -Kırmızı Başlıklı Kız (Erişim: 05.02.2023)

https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_09/29151106_meb_istatistikleri_orgun_e_gitim_2022_2023.pdf Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2022-2023. (Erişim: 05.04.2024)

https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_09/15142558_meb_istatistikleri_orgun_e_gitim_2021_2022.pdf Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2021-2023. (05.04.2024)

EKLER

ek 1

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULLARI
(Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu)
TOPLANTI KARARI

OTURUM TARİHİ
26 Kasım 2021

OTURUM SAYISI
2021/10

KARAR NO 52: Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'nden alınan Kadın ve Aile Çalışmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Fatma Aysun AKBAL'ın "Etkileşimli Masal Anlatıcılığı Yönteminin Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Algısına Etkisinin Analizi: Mesleklerle İlgili Eylem Araştırması" adlı tez çalışması kapsamında uygulanacak görüşme sorularının değerlendirilmesine geçildi.

Yapılan görüşmeler sonunda; Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın ve Aile Çalışmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Fatma Aysun AKBAL'ın "Etkileşimli Masal Anlatıcılığı Yönteminin Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Algısına Etkisinin Analizi: Mesleklerle İlgili Eylem Araştırması" adlı tez çalışması kapsamında uygulanacak görüşme sorularının fikri, hukuki ve telif hakları bakımından metot ve ölçeğine ilişkin sorumluluğu başvurusuya ait olmak üzere uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi.

Prof. Dr. Abamüslim AKDEMİR
Üye

Prof. Dr. Doğan ŞENYÜZ
Üye

Prof. Dr. Ayşe OĞUZLAR
Üye

Prof. Dr. Vejdi BİLGİN
Üye

Prof. Dr. Gülşen GÜNGÖR
Üye

Prof. Dr. Alev SİNAR UĞURLU
Üye

T.C.
BURSA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-86896125-605.01-41997103

25.01.2022

Konu : Fatma Aysun AKBAL'ın Araştırma İzni

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : Bursa Uludağ Üniversitesinin 28.12.2021 tarih ve 40533 sayılı yazısı.

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın ve Aile Çalışmaları yüksek lisans öğrencisi Fatma Aysun AKBAL'ın "Etkileşimli Masal Anlatıcılığı Yönteminin Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Algısına Etkisinin Analizi: Mesleklerle İlgili Eylem Araştırması" konulu araştırmasını ilçenize bağlı resmi anaokullarında uygulama isteği 25.01.2022 tarih ve 41986799 sayılı Onay ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve ilçenize bağlı resmi anaokullarına duyurulmasını rica ederim.

Mahmut KARAKAYA
Müdür a.
İl Millî Eğitim Şube Müdürü

Ek : Onay Örneği (1 Sayfa)

DAĞITIM:

Gereği İçin:

Nilüfer

İlçe Millî Eğitim Müdürlüğüne

Bilgi İçin:

Bursa Uludağ Üniversitesi Rektörlüğüne

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Hocaşahan Mh. İkbahar Cad. No:38
(Yeni Hükümet Konağı A Blok) 16050/Osmangazi/BURSA
Telefon No : 0 (224)225 25 78
E-Posta: argel16@meh.gov.tr
Kep Adresi : mcb@hs01.kep.tr

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meh-ehys>
Bilgi için: Engin SEYMEN
Uzvan : Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni
İnternet Adresi: <http://bursa.meh.gov.tr> Faks: 445 18 10

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evmls.orgu.meh.gov.tr> adresinden 8f1c-5577-3d20-8375-b356 koda ile teyit edilebilir.

ÇOCUK BİLGİ FORMU

A- Çocuğa İlişkin Sosyo-demografik Bilgiler

- 1- Araştırmaya katılan çocuğun cinsiyeti: () KIZ () ERKEK
- 2- Araştırmaya katılan çocuğun doğum tarihi:
- 3- Ailenin çocuk sayısı:
- 4- Araştırmaya katılan çocuk kaçınıcı çocuğunuz?
- 5- Annenin yaşı:
- 6- Babanın yaşı:
- 7- Anne-baba sağ mı?
- 8- Anne- baba birlikte mi?
- 9- Annenin en son mezun olduğu okul? () İlköğretim () Lise () Ön lisans () Lisans () Yüksek lisans/Doktora
- 10- Babanın en son mezun olduğu okul? () İlköğretim () Lise () Ön lisans () Lisans () Yüksek lisans/Doktora
- 11- Annenin mesleği:
- 12- Babanın mesleği:
- 13- Ailenin aylık geliri: () 0-5.000 TL () 5.000-10.000 TL () 10.000- 15.000 TL () 15.000 TL üstü

B-Çocuğun Ev Yaşantısına İlişkin Bilgiler:

- 14- Evde anne-baba-çocuk dışında yaşayanlar var mı?
- 15- Çocuğun kendine ait bir odası var mı?
- 16- Çocuk, annesi ile çoğunlukla nasıl zaman geçirir?
- 17- Çocuk, babası ile çoğunlukla nasıl zaman geçirir?
- 18- Evde alışverişten kim sorumlu? () Anne () Baba () Ortaklaşa yapılıyor () Diğer (.....)
- 19- Evde temizlikten kim sorumlu? () Anne () Baba () Ortaklaşa yapılıyor () Diğer (.....)
- 20- Evde yemeği kim yapar? () Anne () Baba () Ortaklaşa yapılıyor () Diğer (.....)
- 21- Evde kararları kim alır? () Anne () Baba () Ortaklaşa yapılıyor () Diğer (.....)
- 22- Çocuğunuzu parka genellikle kim götürür? () Anne () Baba () Ortaklaşa yapılıyor () Diğer (.....)
- 23- Çocuğunuz evde genellikle nasıl zaman geçirir?
- 24- Çocuğunuzun en sık oynadığı arkadaşlarının adları nedir?
- 25- Çocuğunuz genellikle ne tür oyuncaklarla oynar?
- 26- Çocuğunuz genellikle hangi renklerde giysileri tercih eder?

ÇOCUK GÖRÜŞME FORMU

Çocuğun adı- soyadı:

- 1- Kaç yaşındasın?
- 2- En sevdiğin yiyecek nedir?
- 3- En sevdiğin renk nedir?
- 4- En sevdiğin oyuncuğın nedir?
- 5- En çok oynamayı sevdiğin oyun nedir?
- 6- En çok oyun oynamayı tercih ettiğın arkadaşların kimler?
- 7- Sizin evde yemeğı kim yapar?
- 8- Sizin evde alışverişı kim yapar?
- 9- Sizin evde kim para kazanır?
- 10- Sizin evde kararları kim verir?
- 11- Arabanız var mı? Arabayı genellikle kim kullanır?
- 12- Büyüdüğünde hangi mesleğı seçmek istiyorsun? Neden?

EŞLEŞTİRME FORMU

1-Sence bu çocuklardan hangisi büyüyünce anaokulu öğretmeni olur? Neden?

Seçimini yaptıktan sonra “Çünkü” ile başlayan bir açıklama yapar mısın lütfen?

2-Sence bu resimdeki çocuklardan hangisi büyüyünce okul müdürü olur? Neden?

Seçimini yaptıktan sonra “Çünkü” ile başlayan bir açıklama yapar mısın lütfen?

3-Sence bu resimdeki çocuklardan hangisi büyüyünce polis olur?

Seçimini yaptıktan sonra “Çünkü” ile başlayan bir açıklama yapar mısın lütfen?

4- Sence bu resimdeki çocuklardan hangisi büyüyünce hemşire olur?

Seçimini yaptıktan sonra “Çünkü” ile başlayan bir açıklama yapar mısın lütfen?

5-Sence bu resimdeki çocuklardan hangisi büyüyünce doktor olur?

Seçimini yaptıktan sonra “Çünkü” ile başlayan bir açıklama yapar mısın lütfen?

6-Sence bu resimdeki çocuklardan hangisi büyüyünce manken olur?

Seçimini yaptıktan sonra “Çünkü” ile başlayan bir açıklama yapar mısın lütfen?

7-Sence bu resimdeki çocuklardan hangisi büyüyünce pilot olur?

Seçimini yaptıktan sonra “Çünkü” ile başlayan bir açıklama yapar mısın lütfen?

8-Sence bu resimdeki çocuklardan hangisi büyüyünce gemi kaptanı olur?

Seçimini yaptıktan sonra “Çünkü” ile başlayan bir açıklama yapar mısın lütfen?

9-Sence bu resimdeki çocuklardan hangisi büyüyünce kargo görevlisi olur?

Seçimini yaptıktan sonra “Çünkü” ile başlayan bir açıklama yapar mısın lütfen?

10-Sence bu resimdeki çocuklardan hangisi büyüyünce boyacı olur?

Seçimini yaptıktan sonra “Çünkü” ile başlayan bir açıklama yapar mısın lütfen?

11-Sence bu resimdeki çocuklardan hangisi büyüyünce banka müdürü olur?

Seçimini yaptıktan sonra “Çünkü” ile başlayan bir açıklama yapar mısın lütfen?

12-Sence bu resimdeki çocuklardan hangisi büyüyünce cumhurbaşkanı olur?

Seçimini yaptıktan sonra “Çünkü” ile başlayan bir açıklama yapar mısın lütfen?

14-Sence bu resimdeki çocuklardan hangisi büyüyünce makine mühendisi olur?

Seçimini yaptıktan sonra “Çünkü” ile başlayan bir açıklama yapar mısın lütfen?

15-Sence bu resimdeki çocuklardan hangisi büyüyünce aşçı olur?

Seçimini yaptıktan sonra “Çünkü” ile başlayan bir açıklama yapar mısın lütfen?

16-Sence bu resimdeki çocuklardan hangisi büyüyünce otobüs şoförü olur?

Seçimini yaptıktan sonra “Çünkü” ile başlayan bir açıklama yapar mısın lütfen?

Masal Etkinliği : Pamuk Kalpli Prens ve Yedi Cüceler

Masal metni olarak Hikmet Hükümenoğlu tarafından yeniden yazılan <https://www.odeabank.com.tr/medium/Book-File-84.vsf> web sayfasından erişime açık olan metin kullanılmıştır.

Yaş Grubu: 60-72 Ay

Süre: 40 dakika

Yöntem ve Teknikler: Rol Oynama, donuk imge

Materyaller: Ritim aletleri, kalimba, akıllı tahta

Ortam: Sınıf

Isınma Çalışması: Çocuklara sınıfta karışık bir şekilde yürüyecekleri söylenir. Müzik açılır, müzik durduğunda yönergelere uygun davranışları hakkında bilgi verilir. Müzik durduğunda “En yakınındaki arkadaşınla el ele tutuş.” denir. Tekrar müzik açılır herkes tek başına yürüyüşüne devam eder. Müzik durunca “En yakınındaki farklı bir kişiyle elele tutuş, arkadaşının saçına dokun.” Eşler karşılıklı olarak birbirinin saçlarına dokunurlar. Müzik başlayınca karışık yürünür. Müzik durunca “En yakınındaki farklı arkadaşınla elele tutuş, arkadaşının yüzüne bak.” Çocuklara ikili eşlerden birinin şakacı çocuk, diğerinin ayna olduğu söylenir. Şakacı çocukların ayna karşısında yaptıkları hareketleri ayna taklit eder. Örneğin dişlerini fırçalıyormuş gibi yapan çocuğun aynası da dişlerini aynı şekilde fırçalıyormuş gibi yapar. Daha sonra eşlerin rolleri değiştirilip oyun tekrarlanır.

Ritim aletleri eşliğinde masal anlatısı bölümüne geçilir.

Pamuk Kalpli Prens ve Yedi Cüceler Masalı:

Masala tekerlemeyle geçiş yapılır. Giriş bölümünde ülke kralı, kraliçe ve iyi kalpli oğullarından bahsedilerek çocuklar arasından bir prens seçilir. Seçilen prens, sınıfta dolaştırılırken çocuklar mutlu yüz ifadesi takınır ve prene sevgilerini ifade ederler.

“Krallıkta yaşayan herkes genç prensi çok severdi. Ona, Pamuk Kalpli Prens adını takmışlardı. Prens, yaşıtlarına göre daha uzun boyluydu. Hatta bir ara boyu o

kadar uzamıştı ki, kafasını vurmasın diye odasının kapısını büyütmek zorunda kalmışlardı” (Hükümenoğlu, 2020).

Prens sanki kafasını bir yere vurmamak için eğilip yürür. O sırada çocuklar hayali bir tamirat yapıp kapıları uzatır.

Kraliçenin ölüm haberinin verildiği sahnede çocuklar üzgün yüz ifadesi takınırlar.

Bir çocuk vezir rolünü üstlenerek anlatıcının anlattıklarını canlandırır.

“Üzülmeleyen tek bir kişi vardı, o da kıskanç Vezir Vezveze’ydi. Kötü kalpli Vezveze, krallığı ele geçirmek için yıllardır planlar yapıp duruyordu. Sonunda hayalleri gerçek olacaktı.” (Hükümenoğlu, 2020).

Vezveze’nin sessizce taht odasına gidişinin anlatılmasıyla bütün çocuklar Vezveze gibi parmaklarının ucunda yürürler.

Ayna rolünü oynayacak çocuk yerini alır.

Sihirli Ayna ile konuşma sahnesi canlandırılır. “Ayna ayna söyle bana, benden daha akıllı ve kurnaz biri var mı bu krallıkta?”

Ayna: “Size bir haberim var vezirim. Genç prens sizden daha akıllı. Aynı zamanda iyi kalpli.” (Hükümenoğlu, 2020).

Vezveze bu cevabı duyunca çok öfkelenir. Prensi kıskanır. Öfkesi daha da artar. Tüm çocuklardan en öfkeli hallerini göstermeleri istenir. Bitti komutu gelene kadar herkes öfkesinden tepinir.

Komutla birlikte tepinme durur. Vezirin sabah erken vakit prensin odasına gidişi anlatılır. Vezveze’nin yürüyüş önerisini geri çevirmeyen prens, yavru geyikleri görmek için vezirle birlikte ormanda yürüyüşe çıkar.

Prens yanına pusula almak ister ama vezir bütün yolları bildiğini söyleyerek ona engel olur.

Geyikleri görmeye gidiyoruz diye yalan söyleyen vezir, prensi kandırıp ormanın derinliklerine götürür. Prens çözölen bağcığını bağlarken vezir ortadan kaybolur. Prens, ıssız ve soğuk ormanda tek başına kalır.

Genç Prens şaşkındır. Hangi yöne yürüyeceğini bilemez, pusulası yoktur.

Tüm çocuklar prens gibi şaşkın olurlar. Farklı yönlerde doğru yürürler.

“O kadar çok yürüdü, o kadar çok yürüdü ki yorgunluktan bitkin düştü. Sonunda ulu bir çınarın dibine oturdu. Tam ellerini cebine sokup ısıtmaya çalışırken az ileride bazı sesler duydu ve kulak kabarttı.” (Hükümenoğlu, 2020).

Sınıftaki çocuklar cüce rolünü üstlenirler.

Prens, yedi tane cücenin ağaçlar arkasında durup kendisini seyrettiklerini fark eder. Cücelerle konuşmaya başlar.

Çocuklar konuşmayı canlandırır.

Prens dayanamaz ve yorgunluktan oraya yığılır kalır. Cüceler, prensi taşıyıp kızığa koyar ve kulübelerine götürürler. Ateş yakıp ısıtırlar, üstüne battaniye örterler.

Çocuklar cüce rolüne geçer ve anlatıcının verdiği sırayla bu işleri yerine getirirler. Bahçeye çıkıp taze sebzeler toplayıp güzel bir sebze çorbası yaparlar.

Çorbanın yapım aşamasında çocuklara komutlar verilerek çorba karıştırılır, hareketli bir müzik kullanılabilir. Sonra çorbayı prene içirirler.

Dinlenip ısındıktan sonra gözlerini açan prensle konuşurlar. Mesleklerini soran prene tek tek mesleklerini söylerler. Pilot, itfaiyeci, öğretmen, mühendis, müzisyen, şoför, bahçıvan...

Prens kapıyı kimseye açmamasını tembih ederek işlerine giderler. Prens onlara teşekkür etmek için evde temizlik yapar, çamaşırları yıkar, yemek yapar.

Çocuklar tüm bu işleri canlandırırlar. Yine hareketli bir müzik kullanılarak işler yapılırken tempo sağlanabilir.

Akşam kapı çalınır. Cücelerin eve döndüğünü sana prens kapıyı açar, karşısında hiç tanımadığı bir adam olduğunu görür. Prens kırmızı bir elma vermek isteyen veziri tanır.

“Hayır Vezze!” dedi prens. “Beni ikinci kez kandırabileceğini mi sandın? Artık çok dikkatliyim ve seni kötü bakışlarından tanıdım. Bundan böyle yalanlarına inanmayacağım.” (Hükümenoğlu, 2020).

Bunun üzerine vezir kaçır.

Çocuklar vezirin kaçışını canlandırırlar.

Akşam işten dönen cüceler yemeklerini yerken olanları anlatan prensi ilgiyle dinler, vezirin kaçışına gülerler. (Hükümenoğlu, 2020).

Çocuklara yaptıkları canlandırmalar için teşekkür edilir.

Değerlendirme: Masal çemberine tekrar aynı soru yöneltilir. Masalın bazı sahneleri donuk imge tekniği ile tekrar canlandırılır. (Ayna ile Vezveze'nin konuşması, Prensi ile Vezveze'nin ormana gidişi, prensin soğuktan üşürken cücelerin onu izlemesi.)

Çocuklara bu sahnelerle ilgili ne düşündükleri ne hissettikleri sorulur. Yalan söylemenin kötülükleri üzerine konuşulur. Kızların ve erkeklerin nasıl yardımlaşarak Pamuk Kalpli Prens'i kurtardıkları hatırlatılıp bu cücelerin hangi mesleklerle uğraştığını hatırlayıp hatırlamadıkları sorulur. Çocuklar arasında bu meslekleri seçmek isteyen var mı, ya da büyüdüklerinde başka hangi mesleklerle uğraşmak istedikleri üzerine konuşulur.

Uygulamacı Değerlendirmesi: Masal etkinliği sonunda renkli kağıtlara istedikleri gibi bir resim yapmaları istendi. Bu kağıtlara bükülerek şapka haline getirildi.

Çocukların etkinliğe istekli olarak katıldıkları gözlemlendi. Ön teste katılan çocuklardan biri okula gelmediği için bu etkinliğe katılamadı ve değerlendirmeden çıkarıldı. Çocuklar masalı doğru bir şekilde özetleyip anlatabiliyor.

Mesleklerle ilgili bölümde hemen kendi olmak istedikleri youtuber, futbolcu, dansçı gibi meslekleri eklediler. Kendi fikirlerini dile getirdiler.

19 Nisan 2022

İlk uygulama gününde çocuklar, etkinliklere beklediğimden daha çabuk uyum sağladılar. Sınıf biraz daha geniş olsa oyunlar ve canlandırmalar için daha iyi olurdu. Ama sınıf öğretmenin de yardımıyla masaları köşeye toplayarak alanı genişlettik. İyi olan şu ki, hoparlörden müziği duyurmak için ekstra bir çabaya gerek kalmadı.

Çalışma öncesi kurallarımızı tekrar ettik. Sınıfta iki tane çok konuşan, üç de bir araya gelip başka şeylerle uğraşmak için fırsat kollayan çocuklar var. Tanışma ve ilk görüşme sırasında fark edip öğretmenden teyit almam iyi oldu. Onlara görevler vererek etkinlikten kopmamalarını ve dikkat dağıtmamalarını sağladık.

Masalın bildikleri Sindirella masalı olmamasına şaşırdılar. Bu durum ilgi çekti ve daha dikkatli dinlemelerini sağladı. Üvey anne ve kardeşlerin masalda olmaması değişik geldi. Sindirella'nın kitap okuması ve çok bilgili olmasını özellikle kızların ilgisini çekti. K4 "Ablam bana kitap okuyor, ben de büyüyünce okuyacağım." dedikten sonra sınıfta herkes kitap okumayı sevdiğini anlattı. Yöneticilik için Sindirella'nın uygun bulunması hoşlarına gitti.

Bilmecelerin hiçbirini bilemediler. Ama çok eğlendiler. Her cevaba bol bol güldük. Çok eğlenceli bir çalışma oldu. K7 "İyi ki bugün okula gelmişim, çok güzeldi" dedi. Bunun üstüne donma oyunu oynayarak daha da eğlendik.

Çocuklar, kız erkek karışık halka oluyor ve oyunlara katılırken benim eşleştirme yapmama itiraz etmiyorlar. Okul dışında da görüşen, aynı sitede olan çocuklar var. Ama illa birlikte olacağız demediler, bu olumlu. Masalı değişik bulsalar da sonunu merak ederek takip ettiler. Katılımları güzeldi. Sindirella'nın yarışmayı kazanmasını hem kızlar hem erkekler istediler.